

Színház

Pintér Béla

Schilling Árpád-
interjú

A románai magyar
színhátszásról

Purcărete-
előadások

Ascher Tamás
Ványa bácsija
New Yorkban

392 Ft

nka

Nemzeti Kulturális Alap

**Művészetek
Palotája**
Budapest

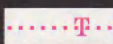
Élmény! Minden tekintetben.

www.mupa.hu

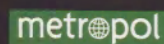
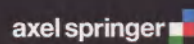

A mi **horizontunk**

STRATÉGIAI
PARTNEREINK

STRATÉGIAI
MÉDIAPARTNEREINK

A Múpa támogatója az
Emberi Erőforrások Minisztériuma

Jegyek kaphatók a Múpa jegypénztáraitban (1095 Budapest, Komor Marcell u. 1., tel.: 555-3300 és 1061 Budapest, Andrássy út 28., tel.: 555-3310), valamint az ismert jegypénztárakban. Online jegyvásárlás: www.mupa.hu

ISO 9001:2000

ROSENCRANTZ ÉS GULDENSTERN HALOTT

Romániai magyar színházak

Koncz Zsuzsa felvétele

(24. oldal)

ISADORA
DUNCAN

Mozdulatművészet

(32. oldal)

GULLIVER UTAZÁSAI

Purcărete-előadások

Sebastian Marcovici felvétele

(41. oldal)

2 A SZÍNIKRITIKUSOK DÍJA

2011/2012

Interjú

19 Ugrai István–
Nyulassy Attila–
Zsedényi Balázs:

Üvölteni kellene

Schilling Árpád a függetlenek
helyzetéről, a színházi
szakma állapotáról és
az átalakult Krétakörrel

Portré

30 Kővári Orsolya: Egy színész
Pintér Béláról

Tánc

32 Szoboszlai Annamária:
Világformáló erő a mozdulatban
Magyar mozdulatművészet

35 Kutszegi Csaba:
Balerinák a történelemben
Két balettos memoárkötetéről

41 Jászai Tamás:

Purcărete háromszor

Nagyszebeni fesztiválkivonat

47 Turi Zita:

A zene alkímiája

Damon Albarn operája

Londonban

Magyar játékszín

24 Iulia Popovici:

Idegen a saját hazájában

A romániai magyar
színháztársaság önazonossága

Világszínház

38 Stuber Andrea: Nem ványadt

Ascher Tamás sydneyi

Ványa bácsija New Yorkban

A címlapon: Pintér Béla *A Démon gyermekeiben* (Pintér Béla és Társulata). Koncz Zsuzsa felvétele

színház

MAGYAR SZÍNHÁZI TÁRSASÁG IORSZÁGOS
SZÍNHÁZTÖRTÉNETI MÚZEUM ÉS INTÉZET

XLV. évfolyam 10. szám

2012. október

Megjelenik havonta
XLV. évfolyam
HU-ISSN 0039-8136

www.szinhaz.net

FŐSZERKESZTŐ: KOLTAI TAMÁS. FŐSZERKESZTŐ-HELYETTES: TOMPA ANDREA (világszínház). A SZERKESZTŐSÉG: CSOMOR MÁRTONNÉ (szerkesztőségi titkár); HERNER DÁNIEL (technikai munkatárs); KONCZ ZSUZSA, SCHILLER KATA (képszerkesztő); KUTSZEGI CSABA (tánc, színház.net).

Szerkesztőség és kiadó (SZÍNHÁZ ALAPÍTVÁNY): 1126 Budapest, XII., Böszörményi út 30–32. D épület 1. lépcsőház, II. emelet 8.; Telefon/fax: 214–5937, 225–1775; (bankszámlaszám: 10402166–21624669–00000000), <http://www.szinhaz.net>; e-mail: szinhaz.folyoirat@t-online.hu; Felelős kiadó: KOLTAI TAMÁS

Terjeszti LAPKER Rt. és alternatív terjesztők. Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletág. Előfizethető a szerkesztőségben, közvetlenül a postai kézbesítőknél, az ország bármely postáján, Budapesten a Hírlap Ügyfélszolgálati Irodákban és a Központi Hírlap Centrumnál (Bp., VIII., Orczy tér 1. Tel.: 06 1/477–6300; postacím: Bp., 1900). További információ: 06 80/444–444; hirlapelofizetes@posta.hu. Pénzforgalmi jelzőszám: 11991102–02102799. Előfizetés egy évre: 3900 Ft – Egy példány ára: 392 Ft.

Típoográfia: Kálmán Tünde. Nyomdai előkészítés: Dupla Studio. A nyomás készült: Multiszolg Bt., Vác

TÁMOGATÓK:

Nemzeti Kulturális Alap,
Nemzeti Civil Alap

Magyar Színházi Portál
www.szinhaz.hu

A Színkritikusok Díja 2011/2012

A legjobb új magyar dráma:

SZÉKELY CSABA: BÁNYAVIRÁG

A legjobb előadás:

(Katona József Színház, rendezte: Máté Gábor)

A legjobb rendezés:

(Radnóti Színház, rendezte: Zsótér Sándor)

A legjobb zenés/szórakoztató előadás:

A CSÁRDÁSKIRÁLYNŐ, AVAGY 1916 (Vörösmarty Színház, Székesfehérvár, rendezte: Mohácsi János)

A legjobb független színházi előadás:

KAISERS TV, UNGARN
(Pintér Béla és Társulata, rendezte: Pintér Béla)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás:

SZAMÁR A TORONY TETEJÉN
(Stúdió „K”, rendezte: Fodor Tamás)

A legjobb női főszereplő:

(Vágyvillamos, Radnóti Színház)

A legjobb férfi főszereplő:

(Protokoll, Radnóti Színház)

A legjobb női mellékszereplő:

STEFANOVICS ANGÉLA
(Kaisers TV, Ungarn, Pintér Béla és Társulata)

A legjobb férfi mellékszereplő:

(Hamlet, Nemzeti Színház)

A legjobb díszlet:

(Radnóti Színház, tervezte: Ambrus Mária)

A legjobb jelmez:

(Weöres Sándor Színház, Szombathely, tervezte: Remete Kriszta)

A legjobb színházi zene:

(Weöres Sándor Színház, Szombathely, Kovács Márton)

A legígéretesebb pályakezdő:

LÁBODI ÁDÁM
(A csárdáskirálynő, avagy 1916 / Vörösmarty Színház, Székesfehérvár)

Különdíj:

SBABÓ GYÖRGY
a Trafó elmúlt tizenhárom évéért

Életműdíj:

SENKÁLSZKY ENDRE

Emlékeztetőül a Színkritikusok Díjának „játékszabályai”: a Színházi Kritikusok Céhének tagjai évi legalább kilencven előadás megtekintése után szavazhatnak. A kritikusok tizenöt kategóriában három-három szavazatot adhatnak le: az első hely három pontot ér, a második kettőt, a harmadik egyet. A díjat az kapja, aki adott kategóriában a legtöbb pontot gyűjtötte. Mivel úgy gondoljuk, hogy egy évadban számos olyan teljesítmény születik, amelyre fel kell hívnunk a nézők és a szakma figyelmét, ezért tavaly bevezettük a jelöltek rendszerét: kategóriánként az első három (szavazategyenlőség esetén több) legnagyobb pontszámot szerzett művész és előadás listáját július végén közzéteszük – ők az elmúlt évad legjobbjai a kritikusok szerint. 2011-ben először adtunk át életműdíjat: Törőcsik Mari után idén a tagok titkos szavazáson voksoltak a Kolozs-vári Állami Magyar Színház örökös tagjára, Senkál-szky Endrére. A 32. Színkritikusdíj-átadó gálának idén a Nemzeti Színház adott otthont szeptember közepén.

Az 1979/1980-as évadban nyolc kategóriában hirdettünk díjazottat, idén – hogy csak a legutóbbi változtatásokat vegyük számba: a 2010 óta létező legjobb színházi zenével, a 2011 óta szavazható életműdíjjal is együtt – már tizenhat díjat adtunk át.

Hogy valójában mit ér a „kritikusdíj”, arról természetesen a színházi szakma dönt. Mi úgy gondoljuk, sokat, hiszen az itt közzétett anyag nyilvánvalóan megmutatja, nincs csalás, nincs manipuláció, ez a mi éves demokráciajátékunk: idén huszonhét kritikus küldte el kitöltött szavazólapját egy olyan címre, amihez kizárólag a két számlálóbiztosnak, vagyis e sorok szerzőinek

volt hozzáférése. Egy jeles színházi ember néhány éve cinkos mosollyal próbált vallomásra bírni arról, hogy nyilván előre egyeztetünk, úgy születnek az eredmények – másképp hogyan volna lehetséges, hogy X vagy Y fölényes győzelmet arat? Tévedett, hiszen a válasz pofonegyszerű: kizárólag a – személyes ízlésünkön átszűrt – minőségre hajtunk, egyéb szempontunk nincs szavazáskor. Pedig nagy a szórás: a szavazólapok összesítése után kiderült, idén kilencven különböző előadásra, száztizenhárom színészre, harminchat díszlet- vagy jelmeztervezőre, huszonhét zeneszerzőre, valamint harminckét pályakezdőre adtuk le összesen ezerötven (!) voksunkat. Ha a kritikusdíj jelöltjei között rendeznénk nem hivatalos versenyt, azt látnánk, hogy az ország legjobb társulatai a Katonában, az Örkényben, a Radnótiban (nyolc-nyolc jelölés) és a Nemzetiben (öt jelölés) működnek, de szorosan ott a nyomukban a Pintér Béla és Társulata (négy jelölés).

Az imponáló számokból akár arra is következtethetnénk, hogy minden a legnagyobb rendben van, miközben egyre gyakrabban érzékeljük, hogy a kritika és a kritikus inkább megtűrt, mint szükséges eleme a színházi szisztémának. Persze, megint a pénzről, azaz annak hiányáról van szó: egyfelől tehát anyagi okok miatt a legtöbben főleg budapesti előadásokra tudunk csak szavazni. Másfelől pedig szomorúan tapasztaljuk, hogy a vidéki színházak jelentős hányadánál apad a szakmaiság, mert kicsinyes üzleti és politikai elvárásoknak kell megfelelniük, ilyen fenyegetettségben pedig nagyon nehéz jó színházat csinálni. Arról ugyan nem rendelkezünk pontos kimutatással, ki látott ere-

deti helyszínen vagy vendégjátékon egy-egy jelölt előadást, de szemet szűr, hogy a székesfehérvári Csárdáskirálynőt kivéve mindegyik díjra jelölt vidéki és határon túli előadás szerepelt az idei POSZT-on: feltételezhetjük tehát, hogy közülünk sokan Pécssett nézték meg ezeket a produkciókat. Idén – szavazategyenlőség miatt – negyvennyolc jelöltet tartalmazott a listánk, közülük mindössze öt a határon túli és hat a vidéki jelölt. A(z életműdíjjal együtt) tizenhat elismerést adtunk át, közülük két díj határon túlra, négy pedig vidékre került, itt tehát jobbak az arányok. Továbbra is számítottunk – sőt: az egyre csökkenő pályázati lehetőségek miatt valójában rászorulunk – a színházak segítségére az utazásban, az előadások megnézésében.

Ha a legbőkezűbben dotált színházi fesztivál programja felől nézzük a nyertesek listáját, kiderül az is (a kritikudíj történetében amúgy korántsem először),

hogy a díj „helyrebillenti” az idén is sokak által keményen bírált – merthogy túlságosan kompromisszumkeresőnek ítélt – POSZT-versenyprogram hiányosságait. A Pécsre meghívást nem kapott *A mi osztályunk*, a *Kaisers TV*, *Ungarn* vagy *A csárdáskirálynő, avagy 1916* összesen öt kritikudíja erről árulkodik.

Az pedig, hogy idén Schilling Árpád és a Krétakör nem fogadta el *A papnő* (Krisis-trilógia) jelölését a legjobb független színházi előadások között, valójában felkérés keringőre: gondolkodjunk együtt, vitatkozzunk egymással arról, hogyan lehetne még pontosabbá, még fontosabbá tenni a Színkritikusok Díját. A színház folyamatosan változik és alakul – nekünk, kritikusoknak pedig dolgunk értő figyelemmel kísérnünk és leírnunk a szüntelen zajló eseményeket.

Jászay Tamás, Proics Lilla

BALOGH TIBOR

A legjobb új magyar dráma: –

A legjobb előadás: A VIHAR (Örkény Színház, rendezte: Bagossy László) – TARELKIN (HALÁLA) ÉLETE (Örkény Színház, rendezte: Mácsai Pál) – BÁNYAVIRÁG (Yorick Stúdió, Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata, rendezte: Sebestyén Ábá)

A legjobb rendezés: A FILOZÓFUS (Katona József Színház, rendezte: Gothár Péter) – ILLÚZIÓK (Csokonai Színház, Debrecen, rendezte: Viktor Rizsakov) – BÁNK BÁN (Katona József Színház, Kecskemét, rendezte: Bagó Bertalan)

A legjobb zenés/szórakoztató előadás: –

A legjobb független színházi előadás: –

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: –

A legjobb női főszereplő: KOVÁTS ADÉL (*Vágyvillamos*, Radnóti Színház) – MARJAI VIRÁG (*Mohács*, Gárdonyi Géza Színház, Eger) – TÓTH AUGUSZTA (*Trío*, Vörösmarty Színház, Székesfehérvár)

A legjobb férfi főszereplő: PÁLFFY TIBOR (*Bánk bán*, Tamási Áron Színház, Sepsiszentgyörgy) – FAZAKAS GÉZA (*Bánk bán*, Katona József Színház, Kecskemét) – GÁLFFY LÁSZLÓ (*A vihar*, Örkény Színház)

A legjobb női mellékszereplő: FÖLDES ESZTER (*Földindulás*, Új Színház) – POGÁNY JUDIT (*A vihar*, Örkény Színház) – CSONKA SZILVIA (*Szentivánéji álom*, Weöres Sándor Színház, Szombathely)

A legjobb férfi mellékszereplő: PÁLFFY TIBOR (*Az ember tragédiája*, Csokonai Színház, Debrecen) – ÖTVÖS ANDRÁS (*Kispolgárok*, Katona József Színház) – SCHNEIDER ZOLTÁN (*Vágyvillamos*, Radnóti Színház)

A legjobb díszlet: MOHÁCS (Gárdonyi Géza Színház, Eger, tervezte: Székely László) – SCAPIN, A SZEMFÉNYVESZTŐ (Csokonai Színház, Debrecen, tervezte: Helmut Stürmer) – MAK-RANCOS KATA (Vígyszínház, tervezte: Gothár Péter)

A legjobb jelmez: –

A legjobb színházi zene: –

A legígéretesebb pályakezdő: PETRIK ANDREA (Radnóti Színház, *Vágyvillamos*) – TROKÁN NÓRA (Katona József Színház, Kecskemét, *Buborékok*) – FÖLDES ESZTER (Új Színház, *Földindulás*)

Különdíj: –

BOGÁCSI ERZSÉBET

A legjobb új magyar dráma: –

A legjobb előadás: WOYZECK (Katona József Színház, Ascher Tamás)

A legjobb rendezés: VÁGYVILLAMOS (Radnóti Színház, Zsótér Sándor)

A legjobb zenés/szórakoztató előadás: A CSÁRDÁSKIRÁLYNŐ,

AVAGY 1916 (Vörösmarty Színház, Székesfehérvár, rendezte: Mohácsi János)

A legjobb független színházi előadás: –

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: –

A legjobb női főszereplő: KOVÁTS ADÉL (*Vágyvillamos*, Radnóti Színház)

A legjobb férfi főszereplő: KERESZTES TAMÁS (*Woyzeck/Anamnesis*, Katona József Színház, Katona József Színház/Szputnyik Hajózási Társaság) – VARJU KÁLMÁN (*Macska a forró bádogatón/Punk Rock*, Budapesti Kamaraszínház, Tivoli, Pesti Színház)

A legjobb női mellékszereplő: KERESZTES ÉVA (*Peer Gynt*, Örkény Színház) – OLSAVSZKY ÉVA (*Anamnesis*, Katona József Színház/Szputnyik Hajózási Társaság) – SZIRTES ÁGI (*Kispolgárok*, Katona József Színház)

A legjobb férfi mellékszereplő: HARKÁNYI ENDRE (*Monokli*, Pesti Színház) – KUN VILMOS (*Anamnesis*, Katona József Színház/Szputnyik Hajózási Társaság) – DERZSI JÁNOS (*Don Carlos*, Új Színház)

A legjobb díszlet: PROTOKOLL (Radnóti Színház, tervezte: Horgas Péter) – WOYZECK (Katona József Színház, tervezte: Khell Zsolt) – BÁNK BÁN (Katona József Színház, Kecskemét, tervezte: Vereckei Rita)

A legjobb jelmez: A FILOZÓFUS (Katona József Színház, tervezte: Izsák Lili) – BOLHA A FÜLBE (Radnóti Színház, tervezte: Remete Kriszta) – TARELKIN (HALÁLA) ÉLETE (Örkény Színház, tervezte: Nagy Fruzsina)

A legjobb színházi zene: PEER GYNT (Örkény Színház, Matkó Tamás)

A legígéretesebb pályakezdő: LÁBODI ÁDÁM (*A csárdáskirálynő, avagy 1916*, Vörösmarty Színház, Székesfehérvár)

Különdíj: SZABÓ GYÖRGYnek, a Trafó vezetéséért

Egy gonddal kevesebb? Mindmáig azt tartanám ideálisnak – ahogy díjunk alapításakor volt, s még évek során át –, ha kategóriánként egy, azaz egy teljesítményt jelölnénk. Hiszen ahol lehet három „legjobb”, ott lehetne akár hat, kilenc, tizenkettő is. De változnak az idők, s nem is találnék már fél- vagy egytucatnyi „legjobb” produktumot, talán csak a színészi alakítások között. Aligha a színházi talentumok fénye kopott meg. Ám szűkülnek a lehetőségek, amelyekben megcsillannának. Ínséges esztendeinkben fogyatkoznak a bemutatók, a függetlenek mezejében drámaian. S a kínálatban növekszik az aránya a kevés szereplős, szegényes körítésű előadásoknak. Mintha csak színházi szakemberek hoznának össze „kulturált néznivalókat”, amelyek nem ütnek meg valójában a művészet hitelesített mértékét. A tollforgatók (gyakran maguk a rendezők vagy a szereplők) nagyobb hányada beéri egy színjáték szöveges kiszolgálásával, eleve lemondanak az öntörvényű, szoros dramaturgiájú, akár kötetben is megélő dráma megalkotásáról. Ami nem a szűkös anyagiakon múlik, emiatt legfőképpen nem álmodhatnak nagy ívű, népes opusokról. Ahogy a tervezők sem melengethet-

nek ábrándokat pompázatos, vagyis költséges látványról. Ezért honoráltam jelöléssel azokat a díszleteket, amelyek szinte „minimál” stílusban, de magas esztétikai minőségben kifognak a garaszkodáson. Nemkülönböztetve azokat a jelmezeket emeltem ki, amelyek képesek akár korokat is megidézni anélkül, hogy drága materiák dominálnának, annál inkább a szabások választékossága, ráadásul a parókák, a frizurák vagy a maszkok leleménye. A zenék közül pedig olyant kerestem, amelyek nem pusztán kísér, alkalmazkodik, vagy éppenséggel műfaji klisékre támaszkodik, hanem egyéni hangzásvilágot teremt. S a „legjobb” felderítése közben a voksoló akarva-akaratlan visszakanyarodik azoknak a színházaknak a körébe, amelyek sokszorosan bizonyították kvalitásukat. Így is nehéz olyan előadást fellelni, amelyikben ne volna gyarlóság. Igazat szólna, a *Woyzeck* volt az egyetlen, amelyiket makulátlannak láttam. Gondolatgazdag színrevitel, értékes alakításokkal, nívós látvánnyal, elsőrangú hangszerek és vokális megszólaltatásban (amire a „színpadi zeneként” is szavaznék, ha e kategóriába beleférne az interpretálás is). A *Vágyvillamos* sem jár messze a szakmai feddhetetlenségtől, mégis inkább a rendezésének eredetisége kiemelkedő, nemkülönböztetve a főszereplő játéka, amely több évadunk csúcsait is döntögeti. Akkor lenne nyugodtabb a lelkiismeretem, ha a *Csárdáskirálynő*t nem „zenés/szórakoztató előadasként”, hanem a rendezéséért jelölhettem volna, amely két évtizede, a jelen „replika” hibapontjai ellenére, máig az etalonja annak, hogyan lehet egy operettnek mélyen értelmezni, szellemében és stílusában egyaránt érvényessé tenni. Persze, a színészek java áll a vártán itt is, ott is. Jeles vagy akár jelentéktelen színjátékokban. Ígéretes pályakezdekőként éppúgy, mint hivatásuk korelőikeként. Erősítik a derékhatat küzdelmes időkben.

BÓTA GÁBOR Népszava

- A legjobb új magyar dráma:** SZÉKELY CSABA: BÁNYAVIRÁG – PINTÉR BÉLA: KAISERS TV, UNGARN – TASNÁDI ISTVÁN: EAST BALKÁN
- A legjobb előadás:** BÁNYAVIRÁG (Yorick Stúdió, Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata, rendezte: Sebestyén Aba) – A MI OSZTÁLYUNK (Katona József Színház, Kamra, rendezte: Máté Gábor) – SZÉGYEN (Proton Színház, rendezte: Mundruczó Kornél)
- A legjobb rendezés:** A VIHAR (Örkény Színház, rendezte: Bagossy László) – TOSCA (Miskolci Operafesztivál, rendezte: Vidnyánszky Attila) – WOYZECK (Katona József Színház, rendezte: Ascher Tamás)
- A legjobb zenés/szórakoztató előadás:** FRANCIA RÚDUGRÁS (Manna – Orlai Produkciós Iroda, rendezte: Mohácsi István) – A CSÁRDÁSKIRÁLYNŐ, AVAGY 1916 (Vörösmarty Színház, Székesfehérvár, rendezte: Mohácsi János) – PARASZT-OPERA (Marosvásárhelyi Művészeti Egyetem, rendezte: Porogi Dorka)
- A legjobb független színházi előadás:** KAISERS TV, UNGARN (Pintér Béla és Társulata, rendezte: Pintér Béla) – KÉPMUTATÓK CELESTOVÉSE (Vádli – FÜGE – Szkéné, rendezte: Szikszai Rémusz) – TÉLI UTAZÁS (Kaposvári Egyetem, rendezte: Jeles András)
- A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás:** A HÉTFEJŰ TÜNDE (Budapest Bábszínház, rendezte: Kuthy Ágnes) – EAST BALKÁN (Bárka Színház, rendezte: Vidovszky György) – MÁTYÁS KIRÁLY ÉS A KOLOZSVÁRI BÍRÓ (Nagyvárad Színház, rendezte: Rumi László)
- A legjobb női főszereplő:** KOVÁTS ADÉL (*Vágyvillamos*, Zsótér Sándor) – TÓTH AUGUSZTA (*Trió*, Vörösmarty Színház, Székesfehérvár) – NAGY ESZTER (*Mint a fagyöngy*, Sepsiszentgyörgyi M Stúdió)
- A legjobb férfi főszereplő:** VIOLA GÁBOR (*Bányavirág*, Yorick Stúdió, Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata) – FODOR TAMÁS (*Képmutatók celestovése*, Vádli – FÜGE – Szkéné) – LÁSZLÓ ZSOLT (*Hazafit nekünk!*, Nemzeti Színház)
- A legjobb női mellékszereplő:** TÖRŐCSIK MARI (*Egy nyári éj mosolya*, Centrál Színház) – MOLNÁR PIROSKA (*A tanítónő*, Nemzeti Színház) – ALMÁSI ÉVA (*Az egérfogó*, Thália Színház)

- A legjobb férfi mellékszereplő:** BODROGI GYULA (*A tanítónő*, Nemzeti Színház) – BLASKÓ PÉTER (*Egy lócsászár virágvasárnapja*, Nemzeti Színház) – BÍRÓ JÓZSEF (*Boldogtalanok*, Szatmárnémeti Északi Színház Harag György Társulata)
- A legjobb díszlet:** TOSCA (Miskolci Operafesztivál, tervezte: Zeke Edit) – HAMLET (Nemzeti Színház, tervezte: Menczel Róbert) – SZÉGYEN (Proton Színház, tervezte: Ágh Márton)
- A legjobb jelmez:** TARELKIN (HALÁLA) ÉLETE (Örkény Színház, tervezte: Nagy Fruzsina) – TÉLI UTAZÁS (Kaposvári Egyetem, tervezte: a társulat) – A VIHAR (Örkény Színház, tervezte: Ignjatovic Kristina)
- A legjobb színházi zene:** KAISERS TV, UNGARN (Pintér Béla és Társulata, Kémenczy Antal) – TÉLI UTAZÁS (Kaposvári Egyetem, Melis László) – MÉGIS SZÉP (Rózsavölgyi Szalon, Silló István)
- A legígéretesebb pályakezdő:** TASNÁDI BENCE (Katona József Színház, Kamra, *Virágos Magyarország*) – TÖRŐCSIK FRANCISKA (Örkény Színház, *A vihar*) – BERCSÉNYI PÉTER (Manna – Budapest Bábszínház, *Babák*)
- Különböző:** SZABÓ GYÖRGY a Trafó igazgatásáért – KRISTÓF ISTVÁN a Fővárosi Nagycirkusz igazgatásáért – ZIMÁNYI ZSÓFIA a Rózsavölgyi Szalon megnyitásáért

BUDAI KATALIN

- A legjobb új magyar dráma:** SZÉKELY CSABA: BÁNYAVIRÁG – CZICZÓ ATTILA: TERRA INCOGNITA – TASNÁDI ISTVÁN: EAST BALKÁN
- A legjobb előadás:** A MI OSZTÁLYUNK (Katona József Színház, Kamra, rendezte: Máté Gábor) – TARELKIN (HALÁLA) ÉLETE (Örkény Színház, rendezte: Mácsai Pál) – FANNY ÉS ALEXANDER (Újvidéki Színház, rendezte: Vidovszky György)
- A legjobb rendezés:** A MI OSZTÁLYUNK (Katona József Színház, Kamra, rendezte: Máté Gábor) – HEDDA GABLER (Kolozsvári Állami Magyar Színház, rendezte: Andrei Șerban) – VÁGYVILLAMOS (Radnóti Színház, rendezte: Zsótér Sándor)
- A legjobb zenés/szórakoztató előadás:** –
- A legjobb független színházi előadás:** KAISERS TV, UNGARN (Pintér Béla és Társulata, rendezte: Pintér Béla) – GARDÉNIA (K.V. Társulat, rendezte: Pelsőczy Réka) – A PITBULL CSELEKEDETE (FÜGE, rendezte: Kárpáti Péter és a társulat)
- A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás:** KARNYÓNÉ-GYAKORLATOK (Színház- és Filmművészeti Egyetem, rendezte: Gothár Péter) – BORSÓSZEM HERCEGKISASSZONY (Vaskakas Bábszínház, rendezte: Győr-Erdeős Anna e. h.) – ÓZ! VARÁZSLÓ! (Holdvilág Kamaraszínház, rendezte: Koltai Judit)
- A legjobb női főszereplő:** KOVÁTS ADÉL (*Vágyvillamos*, Radnóti Színház) – KÉZDI IMOLA (*Hedda Gabler*, Kolozsvári Állami Magyar Színház) – KARA TÜNDE (Csörte, Békéscsabai Jókai Színház)
- A legjobb férfi főszereplő:** SCHNEIDER ZOLTÁN (*Vágyvillamos*, Radnóti Színház) – MÁTRAY LÁSZLÓ (*Bánk bán*, Tamási Áron Színház, Sepsiszentgyörgy) – FEKETE ERNŐ (*Protokoll*, Radnóti Színház)
- A legjobb női mellékszereplő:** TAKÁCS NÓRA DIÁNA (*Tarelkín [halála] élete*, Örkény Színház) – REZES JUDIT (*Kispolgárok*, Katona József Színház) – CSOMÓS MARI (*Protokoll*, Radnóti Színház)
- A legjobb férfi mellékszereplő:** KÖRTVÉLYESSY ZSOLT (*Bánk bán*, Katona József Színház, Kecskemét) – KELEMEN JÓZSEF (*Antigoné*, Csiky Gergely Színház, Kaposvár) – KOCNIS GERGELY (*Kispolgárok*, *Virágos Magyarország*; *A filozófus*; *Musik*, *Musikk*, *Musique*, Katona József Színház)
- A legjobb díszlet:** VÁGYVILLAMOS (Radnóti Színház, tervezte: Ambrus Mária) – BÁNK BÁN (Katona József Színház, Kecskemét, tervezte: Vereckei Rita) – HATTYÚK TAVA (Budapest Bábszínház, tervezte: Polgár Péter)
- A legjobb jelmez:** ANTIGONÉ (Csiky Gergely Színház, Kaposvár, tervezte: Remete Kriszta) – HATTYÚK TAVA (Budapest Bábszínház, tervezte: Horányi Júlia) – TARELKIN (HALÁLA) ÉLETE (Örkény Színház, tervezte: Nagy Fruzsina)
- A legjobb színházi zene:** GARDÉNIA; TARELKIN (HALÁLA) ÉLETE (K.V. Társulat, Örkény Színház, Kákonai Árpád) – SZENTIVÁNEJÍ ÁLOM (Weöres Sándor Színház, Szombathely,

Kovács Márton) – ANTIGONÉ (Csiky Gergely Színház, Kaposvár, Rozs Tamás)

A legígéretesebb pályakezdő: SPIEGL ANNA (Bábszínház, Ódry, Thália stb., *Vaskakas*) – NÉDER PANNA (Pincészház, eddigi rendezései és idén a *Hát hogy szeret maga engem*)

Különdíj: SZABÓ GYÖRGY Trafó-beli munkásságáért – A Katona József Színház alkotói közösségének A *Gondnokság* című sitcom sorozatáért

Tudom a szabályokat, mindenkit csak egy produkcióért lehet nevezni. De Kákonyi Árpádnál muszáj kivételt tenni. S ha már megtettem, Remete Krisztánál is be kéne illeszteni a Mohácsi-féle, szombathelyi *Szentivánéji* esőköpenyeges jelmezorgiáját. Székely Csaba pedig külön szín, és teljes „elkülönbözés” a fiatal-középkorú erdélyi irodalmi szcénán belül is. Hosszabb távra gondolkodik, lám, már közkezen forognak a „bányás” folytatások, trilógiává bővítve a székely falu történetét.

Ilyenkor kétségbeesett névfelsorolás szokott következni, hiszen nem elegendőek a rubrikák.

A „mellékszereplők” esetén is így jártam. Most csak olyanokat említek, akik új síkot, jelentéstartalmat adtak ismert műveknek, s új irányt szabtak a játék egészének jelenlétükkel. László Zsolt és Nagy Mari színészei Alföldi Róbert *Hamlet*-rendezéséből számomra ilyenek. Rába Roland az amúgy teljesen konzervatív *Egy lócsisvár virágvasárnapja* előadásában hozott egy elképesztően mai figurát, és Mertz Tibor szombathelyi Oberonja miatt kezdett el szólni még fájóbban a hirtelen érzelmi-testi fellobbanások tragikumáról is a *Szentivánéji álom*.

Fájdalom, idén nagyon kevés kifejezetten zenés darabot volt alkalmam látni, méltánytalan lenne ezek alapján leadni szavazatot.

CSÁKI JUDIT

Magyar Narancs, Revizor

A legjobb új magyar dráma: TÉREY JÁNOS: PROTOKOLL

A legjobb előadás: A MI OSZTÁLYUNK (Katona József Színház, Kamra, rendezte: Máté Gábor) – KISPOLGÁROK (Katona József Színház, rendezte: Zsámbéki Gábor) – PEER GYNT (Örkény Színház, rendezte: Ascher Tamás)

A legjobb rendezés: HAMLET (Nemzeti Színház, rendezte: Alföldi Róbert) – VÁGYVILLAMOS (Radnóti Színház, rendezte: Zsótér Sándor) – SZENTIVÁNÉJI ÁLOM (Weöres Sándor Színház, Szombathely, rendezte: Mohácsi János)

A legjobb zenés/szórakoztató előadás: A CSÁRDÁSKIRÁLYNÓ, AVAGY 1916 (Vörösmarty Színház, Székesfehérvár, rendezte: Mohácsi János) – MUSIK, MUSIKK, MUSIQUE (Katona József Színház, rendezte: Pelsőczy Réka) – ANTIGONÉ (Csiky Gergely Színház, Kaposvár, rendezte: Rusznyák Gábor)

A legjobb független színházi előadás: KAISERS TV, UNGARN (Pintér Béla és Társulata, rendezte: Pintér Béla) – KRÍZIS-TRILÓGIA (Krétakör, rendezte: Schilling Árpád) – A TIZEDIK GÉN (KoMa Társulat, rendezte: Keszég László)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: MOBIL (Krétakör, rendezte: Schilling Árpád) – SZAMÁR A TORONY TETEJÉN (Stúdió „K”, rendezte: Fodor Tamás) – EAST BALKÁN (Bárka Színház, rendezte: Vidovszky György)

A legjobb női főszereplő: KOVÁTS ADÉL (*Vágyvillamos*, Radnóti Színház) – KERÉKES ÉVA (*Peer Gynt*, Örkény Színház) – BÁNFALVI ESZTER (*Szent Johanna*, Nemzeti Színház)

A legjobb férfi főszereplő: FEKETE ERNŐ (*Protokoll*, Radnóti Színház) – FODOR TAMÁS (*Képmutatók cselszövése*, Vádli – FÜGE – Szkené) – BEZERÉDI ZOLTÁN (*Kispolgárok*, Katona József Színház)

A legjobb női mellékszereplő: TAKÁCS NÓRA DIÁNA (*Peer Gynt*, Ascher Tamás) – SÖPTEI ANDREA (*Hamlet*, Nemzeti Színház) – NAGY MARI (*Hamlet*, Nemzeti Színház)

A legjobb férfi mellékszereplő: HATHÁZI ANDRÁS (*Hedda Gabler*, Kolozsvári Állami Magyar Színház) – RÁBA ROLAND (*Hamlet*, Nemzeti Színház) – MERTZ TIBOR (*Szentivánéji álom*, Weöres Sándor Színház, Szombathely)

A legjobb díszlet: HAMLET (Nemzeti Színház, tervezte: Menczel Róbert) – VÁGYVILLAMOS (Radnóti Színház, tervezte: Ambrus Mária) – HEDDA GABLER (Kolozsvári Állami Magyar Színház, tervezte: Carmencita Brojboiu)

A legjobb jelmez: ANTIGONÉ (Csiky Gergely Színház, Kaposvár); SZENTIVÁNÉJI ÁLOM (Weöres Sándor Színház, Szombathely, mindkettőt tervezte: Remete Kriszta) – VÁGYVILLAMOS (Radnóti Színház, tervezte: Benedek Mari) – MUSIK, MUSIKK, MUSIQUE (Katona József Színház, tervezte: Tihanyi Ildikó)

A legjobb színházi zene: SZENTIVÁNÉJI ÁLOM (Weöres Sándor Színház, Szombathely, Kovács Márton) – KAISERS TV, UNGARN (Pintér Béla és Társulata, Kémenczy Antal) – ANTIGONÉ (Csiky Gergely Színház, Kaposvár, Rozs Tamás)

A legígéretesebb pályakezdő: LÁBODI ÁDÁM (*A csárdáskirálynő avagy 1916*, Vörösmarty Színház, Székesfehérvár) – TASNÁDI BENCE (*Virágos Magyarország*, Katona József Színház, Kamra)

Különdíj: SZABÓ GYÖRGYnek a Trafóért – ZÍNYI GÁL VINCEnek a KoMáért – HEGEDŰS D. GÉZÁnak a pestisért

CSIZNER ILDIKÓ

Critica! Lapok

A legjobb új magyar dráma: SZÉKELY CSABA: BANYAVIRÁG – TÉREY JÁNOS: PROTOKOLL – HÁY JÁNOS: A KÉZ

A legjobb előadás: A MI OSZTÁLYUNK (Katona József Színház, Kamra, rendezte: Máté Gábor) – A VIHAR (Örkény Színház, rendezte: Bagossy László) – BANYAVIRÁG (Yorick Stúdió, Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata, rendezte: Sebestyén Aba)

A legjobb rendezés: VÁGYVILLAMOS (Radnóti Színház, rendezte: Zsótér Sándor) – SZENTIVÁNÉJI ÁLOM (Weöres Sándor Színház, Szombathely, rendezte: Mohácsi János) – BÁNK BÁN (Katona József Színház, Kecskemét, rendezte: Bagó Bertalan)

A legjobb zenés/szórakoztató előadás: MUSIK, MUSIKK, MUSIQUE (Katona József Színház, rendezte: Pelsőczy Réka) – BOLHA A FÜLBE (Radnóti Színház, rendezte: Mohácsi János) – EGY NYÁRI ÉJ MOSOLYA (Centrál Színház, rendezte: Trevor Nunn)

A legjobb független színházi előadás: NÉGYESHATOS (Stúdió „K”, rendezte: Forgács Péter) – MAJDNEM (Szputnyik Hajózási Társulat, rendezte: Czukor Balázs) – KAISERS TV, UNGARN (Pintér Béla és Társulata, rendezte: Pintér Béla)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: NÁTHÁN GYERMEKEI (Nemzeti Színház, rendezte: Gigor Attila) – SZAMÁR A TORONY TETEJÉN (Stúdió „K”, rendezte: Fodor Tamás) – EAST BALKÁN (Bárka Színház, rendezte: Vidovszky György)

A legjobb női főszereplő: KOVÁTS ADÉL (*Vágyvillamos*, Radnóti Színház) – DARABONT MIKOLD (*Édes Anna*, Pécsi Nemzeti Színház) – SZIRTES ÁGI (*Kispolgárok*, Katona József Színház)

A legjobb férfi főszereplő: GÁLFFI LÁSZLÓ (*A vihar*, Örkény Színház) – BEZERÉDI ZOLTÁN (*Kispolgárok*, Katona József Színház) – KERESZTES TAMÁS (*Woyzeck*, Katona József Színház)

A legjobb női mellékszereplő: STEFANOVICS ANGÉLA (*Kaisers TV, Ungarn, Pintér Béla és Társulata*) – MOLNÁR PIROSKA (*A tanítónő*, Nemzeti Színház) – JÁRÓ ZSUZSA (*A lovakat lelövök, ugye?*, Vígszínház)

A legjobb férfi mellékszereplő: KULKA JÁNOS (*Hazafit nekünk!*, Nemzeti Színház) – DEBRECZENY CSABA (*Pillantás a hídról*, Örkény Színház) – GÁSPÁR TIBOR (*A szuzai menyegző*, Mórnicz Zsigmond Színház, Nyíregyháza)

A legjobb díszlet: IV. HENRIK (Csiky Gergely Színház, Kaposvár, tervezte: Csanádi Judit) – A TANÍTÓNŐ (Nemzeti Színház, tervezte: Khell Zsolt) – ÉRTELEM ÉS ÉRZELEM (Veszprémi Petőfi Színház, tervezte: Valló Péter)

A legjobb jelmez: TARELKIN (HALÁLA) ÉLETE (Örkény Színház, tervezte: Nagy Fruzsina) – SZENTIVÁNÉJI ÁLOM (Weöres Sándor Színház, Szombathely, tervezte: Remete Kriszta) – SCAPIN, A SZEMFÉNYVESZTŐ (Csokonai Színház, Debrecen, tervezte: Helmut Stürmer)

A legjobb színházi zene: PEER GYNT (Örkény Színház, Matkó Tamás) – A LOVAKAT LELOVOK, UGYE? (Vígszínház, Dinyés Dániel) – A HAZUG (Mórnicz Zsigmond Színház, Nyíregyháza, Szesztai Dávid)

A legígéretesebb pályakezdő: PETRIK ANDREA (Radnóti Színház, *Vágyvillamos*) – BATA ÉVA (Vígszínház, *Billy világa*) – KOVÁCS DÁNIEL (Mórnicz Zsigmond Színház, Nyíregyháza, *Kokainfutár*)

Különdíj: SZABÓ GYÖRGY a Trafó kortárs művészeti arculatának kialakításáért – KONCZ ZSUZSA a színház lelkét viszaadó fotóiért – ORLAI PRODUKCIÓS IRODA az igényes szórakoztatásért

DÖMÖTÖR ADRIENNE

A legjobb magyar dráma: SZÉKELY CSABA: BÁNYAVIRÁG – TÉREY JÁNOS: PROTOKOLL

A legjobb előadás: PEER GYNT (Örkény Színház, rendezte: Ascher Tamás) – A MI OSZTÁLYUNK (Katona József Színház, Kamra, rendezte: Máté Gábor) – TARELKIN (HALÁLA) ÉLETE (Örkény Színház, rendezte: Mácsai Pál)

A legjobb rendezés: A VIHAR (Örkény Színház, rendezte: Bagossy László) – SZENTIVÁNÉJI ÁLOM (Weöres Sándor Színház, Szombathely, rendezte: Mohácsi János) – HEDDA GABLER (Kolozsvári Állami Magyar Színház, rendezte: Andrei Șerban)

Örkény Színház) – SEBESTYÉN ABA (*A makrancos hölgy, avagy a hárpia megzabolázása*, Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata)

A legjobb díszlet: SCAPIN, A SZEMFÉNYVESZTŐ (Csokonai Színház, Debrecen, tervezte: Helmut Stürmer) – BOLDOGTALANOK (Szatmárnémeti Északi Színház Harag György Társulata, tervezte: Iuliana Valsan) – KISPOLGÁROK (Katona József Színház, tervezte: Bagossy Levente)

A legjobb jelmez: A FILOZÓFUS (Katona József Színház, rendezte: Izsák Lili) – MAKRANCOS KATA (Vígyszínház, rendezte: Bujdosó Nóra) – SZENTIVÁNÉJI ÁLOM (Weöres Sándor Színház, Szombathely, rendezte: Remete Kriszta)

A legjobb színházi zene: –

A legígéretesebb pályakezdő: BORBÉLY ALEXANDRA (Katona József Színház) – TASNÁDI BENCE (Katona József Színház) – TÖRŐCSIK FRANCISKA (Örkény Színház)

Különdíj: A *Gondnokság* című sorozat stábja (Katona József Színház)

Bartha László felvétele

Schiller Kata felvétele

Székelly Csaba: Bányavirág (Marosvásárhely, Figura Stúdió)

A mi osztályunk (Kamra)

Vágyvillamos (Radnóti Színház)

A legjobb zenés/szórakoztató előadás: BOLHA A FÜLBE (Radnóti Színház, rendezte: Mohácsi János) – MUSIK, MUSIKK, MUSIQUE (Katona József Színház, rendezte: Pelsőczy Réka) – KÉT NÉNI, HA MEGINDUL (Örkény Színház, rendezte: Gáspár Ildikó)

A legjobb független színházi előadás: BÁNYAVIRÁG (Yorick Stúdió, Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata, rendezte: Sebestyén Ába) – ANAMNESIS (Szputnyik Hajózási Társaság/Katona József Színház, rendezte: Bodó Viktor) – SZÉGYEN (Proton Színház, rendezte: Mundruczó Kornél)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: NÁTHÁN GYERMEKEI (Nemzeti Színház, rendezte: Gigor Attila) – SZAMÁR A TORONYBAN (Stúdió „K”, rendezte: Fodor Tamás) – EAST BALKÁN (Bárka Színház, rendezte: Vidovszky György)

A legjobb női főszereplő: KOVÁTS ADÉL (*Vágyvillamos*, Radnóti Színház) – KERÉKES ÉVA (*Mi történt, miután Nóra elhagyta a férjét, avagy a társaságok támaszai*, Örkény Színház) – KÉZDI IMOLA (*Hedda Gabler*, Kolozsvári Állami Magyar Színház)

A legjobb férfi főszereplő: POLGÁR CSABA (*Peer Gynt*, Örkény Színház) – BOGDÁN ZSOLT (*Hedda Gabler*, Kolozsvári Állami Magyar Színház) – KERESZTES TAMÁS (*Woyzeck*, Katona József Színház)

A legjobb női mellékszereplő: SZANDTNER ANNA (*Peer Gynt*, Örkény Színház) – MONORI LILI (*Szégyen*, Proton Színház) – TÖRŐCSIK MARI (*A fősvény*, Nemzeti Színház)

A legjobb férfi mellékszereplő: KOVÁCS BOTOND (*Bányavirág*, Yorick Stúdió, Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata) – VAJDA MILÁN (*Tarellkin [halála] élete*,

GABNAI KATALIN

Mindenki Színháza rovat - gyerekszinhaz.hu

A legjobb új magyar dráma: PINTÉR BÉLA: KAISERS TV, UNGARN – SCHILLING ÁRPÁD: A PAPNŐ – TASNÁDI ISTVÁN: EAST BALKÁN

A legjobb előadás: A MI OSZTÁLYUNK (Katona József Színház, Kamra, rendezte: Máté Gábor) – PEER GYNT (Örkény Színház, rendezte: Ascher Tamás) – KISPOLGÁROK (Katona József Színház, rendezte: Zsámbéki Gábor)

A legjobb rendezés: A MI OSZTÁLYUNK (Katona József Színház, Kamra, rendezte: Máté Gábor) – PEER GYNT (Örkény Színház, rendezte: Ascher Tamás) – SZABADESÉS (Bárka Színház, rendezte: Göttinger Pál)

A legjobb zenés/szórakoztató előadás: KAISERS TV, UNGARN (Pintér Béla és Társulata, rendezte: Pintér Béla) – WOYZECK (Katona József Színház, rendezte: Ascher Tamás) – HÁRY JÁNOS (Kolibri Színház, rendezte: Novák János)

A legjobb független színházi előadás: JÖVŐKÉPTELEN (VMG Transzparens Csoport, rendezte: Perényi Balázs, Somogyi Tamás) – AZ ARANYMADÁR (Nemes Nagy Ágnes Humán Szakközépiskola, rendezte: Gyevi-Bíró Eszter) – INTERFERENCIA (Soltis Lajos Színház, Celldömölk, rendezte: Nagy Péter)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: ASSZONY!!! (Csavár Színház, rendezte: Gál Tamás) – EAST BALKÁN (Bárka Színház, rendezte: Vidovszky György) – SZEGÉNY DZSONI ÉS

ÁRNIKA (Móricz Zsigmond Színház, Nyíregyháza, rendezte: Ladányi Andrea)

A legjobb női főszereplő: KOVÁTS ADÉL (*Vágyvillamos*, Radnóti Színház) – BÁNFALVI ESZTER (*Szent Johanna*, Nemzeti Színház) – SZILÁGYI CSENGE (*A tanítónő*, Nemzeti Színház)

A legjobb férfi főszereplő: KÁLID ARTÚR (*Szabadesés*, Bárka Színház) – DEBRECZENY CSABA (*Tarekin [halála] élete*, Örkeny Színház) – KŐSZEGI ÁKOS (*Az eltört korsó*, Katona József Színház, Kecskemét)

A legjobb női mellékszereplő: GYÖRGYI ANNA (*Übü király és a magyarok*, Budapest Bábszínház) – TAKÁCS NÓRA DIÁNA (*Tarekin [halála] élete*, Örkeny Színház) – SZAMOSI ZSÓFIA (*Kaisers TV, Ungarn*, Pintér Béla és Társulata)

A legjobb férfi mellékszereplő: ZNAMENÁK ISTVÁN (*Szent Johanna*, Nemzeti Színház) – BEZERÉDI ZOLTÁN (*Kispolgárok*, Katona József Színház) – SCHNEIDER ZOLTÁN (*Vágyvillamos*, Radnóti Színház)

sulata, rendezte: Pintér Béla) – VÍZKERESZT, AVAGY ELMEN-TEK TI A JÓ... (Kaposvári Egyetem, rendezte: Mohácsi János) – VÁGYVILLAMOS (Radnóti Színház, rendezte: Zsótér Sándor)

A legjobb rendezés: ANAMNESIS (Katona József Színház/Szputnyik Hajózási Társaság, rendezte: Bodó Viktor) – VÍZKERESZT, AVAGY ELMEN-TEK TI A JÓ... (Kaposvári Egyetem, rendezte: Mohácsi János) – TÉLI UTAZÁS (Kaposvári Egyetem, rendezte: Jeles András)

A legjobb zenés/szórakoztató előadás: GONDNOKSÁG (Katona József Színház, rendezte: Dömötör András, Kovács Dániel) – MUSIK, MUSIKK, MUSIQUE (Katona József Színház, rendezte: Pelsőczy Réka) – LEFITYMÁLVA (Sanyi és Aranka Színház – Gólem Színház, rendezte: Borgula András)

A legjobb független színházi előadás: KAISERS TV, UNGARN (Pintér Béla és Társulata, rendezte: Pintér Béla) – A PAPNŐ (KRÍZIS) (Krétakör – Trafó Kortárs Művészetek Háza, rendezte: Schilling Árpád) – TANULNI, TANULNI, TANULNI

Koncz Zsuzsa felvétele

Nagy Zoltán Péter felvétele

A csárdaskirálynő (Székesfehérvár)

A legjobb díszlet: VÁGYVILLAMOS (Radnóti Színház, tervezte: Ambrus Mária) – A FILOZÓFUS (Katona József Színház, tervezte: Gothár Péter) – A TANÍTÓNŐ (Nemzeti Színház, tervezte: Khell Zsolt)

A legjobb jelmez: PEER GYNT; TAREKIN (HALÁLA) ÉLETE (Örkeny István Színház, tervezte: Nagy Fruzsina) – A FILOZÓFUS (Katona József Színház, tervezte: Izsák Lili) – AZ ELTÖRT KORSÓ (Katona József Színház, Kecskemét, tervezte: Szakács Györgyi)

A legjobb színházi zene: A FILOZÓFUS (Katona József Színház, Solti Árpád) – NÁTHÁN GYERMEKEI (Nemzeti Színház, Halas Dóra) – ASSZONY!!! (Csavar Színház, Bodonyi András)

A legígéretesebb pályakezdő: KOVÁCS DÁNIEL (Katona József Színház, több előadás) – LÁBODI ÁDÁM (Székesfehérvár, *A csárdaskirálynő, avagy 1916*) – BORBÉLY ALEXANDRA (Katona József Színház, több előadás)

Különdíj: SZABÓ GYÖRGY, Trafó – RADNAI ANNAMÁRIA műsorfüzete *A filozófus* című előadáshoz – FABÓK MANCSI Bábszínháza

HERCZOG NOÉMI Színház

A legjobb új magyar dráma: TÉREY JÁNOS: PROTOKOLL – PINTÉR BÉLA: KAISERS TV, UNGARN – TASNÁDI ISTVÁN: EAST BALKÁN

A legjobb előadás: KAISERS TV, UNGARN (Pintér Béla és Társulata)

(PanoDráma – Trafó Kortárs Művészetek Háza, rendezte: Schermann Márta)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: GUBANC (Káva Kulturális Műhely, MU Színház, rendezte: Schilling Árpád) – EAST BALKÁN (Bárka Színház, rendezte: Vidovszky György) – KACSKARINGÓ (Stúdió „K”, rendezte: Németh Ilona)

A legjobb női főszereplő: LÁNG ANNAMÁRIA (*Szégyen*, Proton Színház – Trafó Kortárs Művészetek Háza) – SÁROSDI LILLA (*Vakság: Gubanc*, Nézőművészeti Kft.; Káva Kulturális Műhely és MU Színház) – KOVÁTS ADÉL (*Vágyvillamos*, Radnóti Színház)

A legjobb férfi főszereplő: PINTÉR BÉLA (*Kaisers TV, Ungarn*, Pintér Béla és Társulata) – GAZSÓ GYÖRGY (*Bolha a fülbe; Protokoll*, Radnóti Színház) – KASZÁS GERGŐ (*Bányavirág*, Pincészház)

A legjobb női mellékszereplő: STEFANOVICS ANGÉLA (*Kaisers TV, Ungarn; A pitbull cselekedetei*, Pintér Béla és Társulata; FÜGE) – SZABÓ VERA (*A tizedik gén*, KoMa – FÜGE Produkció)

A legjobb férfi mellékszereplő: ZSÓTÉR SÁNDOR (*Szégyen*, Proton Színház) – BÁNKI GERGELY (*Szégyen*, Proton Színház) – KUN VILMOS (*Anamnesis*, Katona József Színház)

A legjobb díszlet: SZÉGYEN (Proton Színház, tervezte: Ágh Márton)

A legjobb jelmez: SZENTIVÁNÉJI ÁLOM (Weöres Sándor Színház, Szombathely, tervezte: Remete Kriszta)

A legjobb színházi zene: SZÉGYEN (Proton Színház, Szemenyei János) – SZENTIVÁNÉJI ÁLOM (Weöres Sándor Színház,

Szombathely, Kovács Márton) – ANAMNESIS (Katona József Színház/Szputnyik Hajózási Társaság, Klaus von Hayden-ber, dalszöveg: Baróthy)

A legígéretesebb pályakezdő: BOROS ANNA (Kaposvári Egyetem, *Vízkereszt, avagy elmentek ti a jó...*) – TASNÁDI BENCE (Katona József Színház, *Musik, Musikk, Musique*) – POROGI ÁDÁM (Kaposvári Egyetem, *Vízkereszt, avagy elmentek ti a jó...*)

Különdíj: SZABÓ GYÖRGYnek a Trafóért

Azzal együtt, hogy egy-két bemutató esetében direkt boszszant, amiért idén lemaradtam róluk, fontosnak tartom, hogy szavazatommal erősítsem a fenti előadásokat. Az évad két legkiemelkedőbb két alkotása számomra a *Kaisers TV, Ungarn* és az *Anamnesis* voltak, ezért osztottam fel közöttük a két „leg”-et, egyformán kedvesek számomra; az *Anamnesis*-ben markánsabb a rendezői munka, míg Pintérnél a drámát díjaztam külön. Fontosnak tartottam, hogy ne latolgassak esélyeket, hanem szubjektív értékrendem kövessem. Így eredeti szándékkal ellenében nem kizárólag legjobb függetlenként szavaztam, mivel a *Kaisers TV*-t legjobbnak tartom a függetlenség állandó jelzője nélkül is – tehát jelölni akartam a nagyobb hazában is. A *Gubanc* és a *Vízkereszt* hasonlóképpen kiemelkedő élményeim. Előbbit nem feltétlenül csak gyerekelőadásként, de korosztályoktól függetlenül is fontos munkának tekintem. Esélylatolgatásnak ott tartottam értelmét, ahol tudhatóan kevesen láttak egy előadást: csak ezért nem voksoltam a *Felhőre*, a holland–magyar SPACE Színház jó humorú utópiájára Magyarországról és a Föld Színház *Kapszula* című előadására.

Akár helyszíriken, akár más okból kimaradtak: a szombathelyi *Szentivánéji álom* szövege az új magyar dráma kategóriájában, holott akár annak is tudom tekinteni, ahogy szintén szívesen díjaztam volna Rába Roland *Fősvényét* ifjúsági színházi kategóriában, és a Tünet Együttes *Voks* című előadásának alap gondolatát a közönség megszavaztatásáról, a részvételi színház/társadalom szellemében. Szép pillanatok voltak a negyedéves kaposvári egyetemisták Új Színház-projektjében is.

És a sornak nincs vége, Szabó György díja mellé azonban szándékosan nem írtam semmit, ezzel is jelezve, hogy idén ezt tartom az egyetlen méltó és szükségszerűen kiadandó különdíjnak.

JÁSZAY TAMÁS Revizor

A legjobb új magyar dráma: –

A legjobb előadás: A MI OSZTÁLYUNK (Katona József Színház, Kamra, rendezte: Máté Gábor) – HEDDA GABLER (Kolozsvári Állami Magyar Színház, rendezte: Andrei Șerban) – VÁGYVILLAMOS (Radnóti Színház, rendezte: Zsótér Sándor)

A legjobb rendezés: SZENTIVÁNÉJI ÁLOM (Weöres Sándor Színház, Szombathely, rendezte: Mohácsi János) – HAMLET (Nemzeti Színház, rendezte: Alföldi Róbert) – BÁNK BÁN (Katona József Színház, Kecskemét, rendezte: Bagó Bertalan)

A legjobb zenés/szórakoztató előadás: A CSÁRDÁSKIRÁLYNÓ, AVAGY 1916 (Vörösmarty Színház, Székesfehérvár, rendezte: Mohácsi János)

A legjobb független színházi előadás: KAISERS TV, UNGARN (Pintér Béla és Társulata, rendezte: Pintér Béla) – VALIKA VIÁGA (Pulzus Társulás – Manna, rendezte: Kiss Márton) – SZÉGYEN (Proton Színház, rendezte: Mundruczó Kornél)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: MOBIL (Krétakör, rendezte: Schilling Árpád) – SZAMÁR A TORONY TETEJÉN (Stúdió „K”, rendezte: Fodor Tamás) – EAST BALKÁN (Bárka Színház, rendezte: Vidovszky György)

A legjobb női főszereplő: KOVÁTS ADÉL (Vágyvillamos, Radnóti Színház) – KÉZDI IMOLA (Hedda Gabler, Kolozsvári Állami Magyar Színház) – KERÉKES ÉVA (Mi történt, miután Nóra elhagyta a férjét, avagy a társaságok támaszai, Örkény Színház)

A legjobb férfi főszereplő: BOGDÁN ZSOLT (Hedda Gabler, Kolozsvári Állami Magyar Színház) – FEKETE ERNŐ (Protokoll, Radnóti Színház) – HEGEDŰS D. GÉZA (A pestis, Vígszínház)

A legjobb női mellékszereplő: SÖPTEI ANDREA (Hamlet, Nemzeti Színház) – GYÖRGYJAKAB ENIKŐ (Hedda Gabler,

Kolozsvári Állami Magyar Színház) – TAKÁCS NÓRA DIÁNA (Tarekin [halála] élete, Örkény Színház)

A legjobb férfi mellékszereplő: HATHÁZI ANDRÁS (Hedda Gabler, Kolozsvári Állami Magyar Színház) – DIMÉNY LEVENTE (Liliomi, Nagyvárad Állami Színház – Szigligeti Társulat) – PÁLFFY TIBOR (Bánk bán, Tamási Áron Színház, Sepsiszentgyörgy)

A legjobb díszlet: HEDDA GABLER (Kolozsvári Állami Magyar Színház, tervezte: Carmencita Brojboiu) – HAMLET (Nemzeti Színház, tervezte: Menczel Róbert) – MI TÖRTÉNT, MIUTÁN NÓRA ELHAGYTA A FÉRJÉT, AVAGY A TÁRSASÁGOK TÁMASZAI (Örkény Színház, tervezte: Ambrus Mária)

A legjobb jelmez: SZENTIVÁNÉJI ÁLOM (Weöres Sándor Színház, Szombathely, tervezte: Remete Kriszta) – HEDDA GABLER (Kolozsvári Állami Magyar Színház, tervezte: Carmencita Brojboiu) – TAREKIN (HALÁLA) ÉLETE (Örkény Színház, tervezte: Nagy Fruzsina)

A legjobb színházi zene: SZENTIVÁNÉJI ÁLOM (Weöres Sándor Színház, Szombathely, Kovács Márton) – HÁLÁTLAN DÖGÖK (Krétakör, Dargay Marcell) – ANTIGONÉ (Csiky Gergely Színház, Kaposvár, Rozs Tamás)

A legígéretesebb pályakezdő: LÁBODI ÁDÁM (A csárdáskirálynő, avagy 1916, Vörösmarty Színház, Székesfehérvár) – NÉDER PANNA (Hát hogy szeret maga engem?, Pincészház)

Különdíj: SZABÓ GYÖRGYnek a Trafó első tizenhárom évéért – a KRÉTAKÖRnek a *Krisis-trilógiáért* – HORVÁTH CSABÁNAK a *Woyzeck* koreográfiájáért (Katona József Színház)

KÁLLAI KATALIN

A legjobb új magyar dráma: PINTÉR BÉLA: KAISERS TV, UNGARN

A legjobb előadás: MI TÖRTÉNT, MIUTÁN NÓRA ELHAGYTA A FÉRJÉT, AVAGY A TÁRSASÁGOK TÁMASZAI (Örkény Színház, rendezte: Zsótér Sándor) – A MAKRANCOS HÖLGY, AVAGY A HÁRPIA MEGZABOLÁZÁSA (Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata, rendezte: Sorin Militaru) – SZENTIVÁNÉJI ÁLOM (Weöres Sándor Színház, Szombathely, rendezte: Mohácsi János)

A legjobb rendezés: KISPOLGÁROK (Katona József Színház, rendezte: Zsámbéki Gábor) – HAMLET (Nemzeti Színház, rendezte: Alföldi Róbert) – VÁGYVILLAMOS (Radnóti Miklós Színház, rendezte: Zsótér Sándor)

A legjobb zenés/szórakoztató előadás: WOYZECK (Katona József Színház, rendezte: Ascher Tamás) – ÉN, JÓZSEF ATTILA (Madách Színház, rendezte: Szirtes Tamás)

A legjobb független színházi előadás: KAISERS TV, UNGARN (Pintér Béla és Társulata, rendezte: Pintér Béla) – ANAMNESIS (Szputnyik Hajózási Társaság/Katona József Színház, rendezte: Bodó Viktor)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: –

A legjobb női főszereplő: BEREKMÉRI KATALIN (A makrancos hölgy, avagy a hárpia megzabolázása, Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulat) – KERÉKES ÉVA (Mi történt, miután Nóra elhagyta a férjét, avagy a társaságok támaszai, Örkény Színház) – KÉZDI IMOLA (Alkoholisták, Kolozsvári Állami Magyar Színház)

A legjobb férfi főszereplő: GÁLFFI LÁSZLÓ (A vihar, Örkény Színház) – KERESZTES TAMÁS (Woyzeck, Katona József Színház) – TRILL ZSOLT (Scapin, a személynyvesztő, Csokonai Színház, Debrecen)

A legjobb női mellékszereplő: STEFANOVICS ANGÉLA (Kaisers TV, Ungarn, Pintér Béla és Társulata) – VLAHOVICS EDIT (Szentivánéji álom, Weöres Sándor Színház, Szombathely) – SZANDTNER ANNA (Mi történt, miután Nóra elhagyta a férjét, avagy a társaságok támaszai, Örkény Színház)

A legjobb férfi mellékszereplő: BÁN JÁNOS (Kispolgárok, Katona József Színház) – DÉBRECZENYI CSABA (Mi történt, miután Nóra elhagyta a férjét, avagy a társaságok támaszai, Örkény Színház) – BAJOMI NAGY GYÖRGY (Szentivánéji álom, Weöres Sándor Színház, Szombathely)

A legjobb díszlet: HAMLET (Nemzeti Színház, tervezte: Menczel Róbert) – ÉN, JÓZSEF ATTILA (Madách Színház, tervezte: Szilávik István) – ROKONOK (Weöres Sándor Színház, Szombathely, tervezte: Horesnyi Balázs)

A legjobb jelmez: SZENTIVÁNEJI ÁLOM (Weöres Sándor Színház, Szombathely, tervezte: Remete Kriszta) – A MAK-RANCOS HÖLGÝ, AVAGY A HÁRPIA MEGZABOLÁZÁSA (Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata, tervezte: Alina Herescu) – HAMLET (Nemzeti Színház, tervezte: Nagy Fruzsina)

A legjobb színházi zene: ANAMNESIS (Szputnyik Hajózási Társaság/Katona József Színház, Klaus von Heydenaber) – SZENTIVÁNEJI ÁLOM (Weöres Sándor Színház, Szombathely, Kovács Márton) – A MAK-RANCOS HÖLGÝ, AVAGY A HÁRPIA MEGZABOLÁZÁSA (Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata, Vlaicu Golcea)

A legígéretesebb pályakezdő: PÁLOS HANNA (*A mi osztályunk*, Katona József Színház) – PETRIK ANDREA (*Vágyvillamos*, Radnóti Színház) – GECSE RAMÓNA (*A makrancos hölgý, avagy a hárpia megzabolázása*, Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata)

Különdíj: A MADÁCH SZÍNHÁZ az *En, József Attila* című darab létrehozásának az ötletéért – SZABÓ GYÖRGY a Trafóban végzett tevékenységéért – MÁTÉ GÁBOR *A mi osztályunk* bemutatásáért

KARSAI GYÖRGY

Színház- és Filmművészeti Egyetem

A legjobb új magyar dráma: PINTÉR BÉLA: KAISERS TV, UNGARN – TÉREY JÁNOS: PROTOKOLL – SZÉKELY CSABA: BÁNYAVIRÁG

A legjobb előadás: A MI OSZTÁLYUNK (Katona József Színház, Kamra, rendezte: Máté Gábor) – BÁNK BÁN (Tamási Áron Színház, Sepsiszentgyörgy, rendezte: Bocskári László) – BÁNYAVIRÁG (Yorick Stúdió, Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata, rendezte: Sebestyén Ábá)

A legjobb rendezés: A MI OSZTÁLYUNK (Katona József Színház, Kamra, rendezte: Máté Gábor) – BUBORÉKOK (Katona József Színház, Kecskemét, rendezte: Mohácsi János) – A 1/2 KEGYELMŰ (Színművészeti Egyetem IV. évf, rendezte: Zsótér Sándor)

A legjobb zenés/szórakoztató előadás: A CSÁRDÁSKIRÁLYNŐ, AVAGY 1916 (Vörösmarty Színház, Székesfehérvár, rendezte: Mohácsi János) – VIRÁGOS MAGYARORSZÁG (Katona József Színház, Kamra, rendezte: Kovács Dániel) – BOLHA A FÜLBE (Radnóti Színház, rendezte: Mohácsi János)

A legjobb független színházi előadás: KRÍZIS (Krétakör, rendezte: Fancsikai Péter, Gulyás Márton, Schilling Árpád) – VOLT EGYSZER EGY HELENÉ (Kaposvári Egyetem, rendezte: Benkó Bence, Fábíán Péter) – ALDJA MEG AZ ISTEN, MR. VONNEGUT (KoMa, rendezte: Valcz Péter)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: NÁTHÁN GYERMEKEI (Nemzeti Színház, rendezte: Gígor Attila) – EAST BALKÁN (Bárka Színház, rendezte: Vidovszky György) – OLYMPOS HIGH SCHOOL (Színház- és Filmművészeti Egyetem, rendezte: Tengely Gábor)

A legjobb női főszereplő: KOVÁTS ADÉL (*Vágyvillamos*, Radnóti Színház) – KERÉKES ÉVA (*Mi történt, miután Nóra elhagyta a férjét, avagy a társaságok támaszai*, Örkény Színház) – SZORCSIK KRISZTA (*A tizedik évad*, Bárka Színház)

A legjobb férfi főszereplő: GÁLFFI LÁSZLÓ (*A vihar*, Örkény Színház) – BEZERÉDI ZOLTÁN (*Kispolgárok*, Katona József Színház) – POLGÁR CSABA (*Peer Gynt*, Örkény Színház)

A legjobb női mellékszereplő: MOLNÁR PIROSKA (*A tanítónő*, Nemzeti Színház) – BODNÁR ERIKA (*A mi osztályunk*, Katona József Színház, Kamra) – CSONKA SZILVIA (*Szentiván-éji álom*, Weöres Sándor Színház, Szombathely)

A legjobb férfi mellékszereplő: PÁLFFY TIBOR (*Bánk bán*, Tamási Áron Színház, Sepsiszentgyörgy) – KOCSIS PÁL (*Antigoné*, Csiky Gergely Színház, Kaposvár) – KASZÁS GERGŐ (*Bányavirág*, Pincészház)

A legjobb díszlet: MI TÖRTÉNT, MIUTÁN NÓRA ELHAGYTA A FÉRJÉT, AVAGY A TÁRSASÁGOK TÁMASZAI (Örkény Színház, tervezte: Ambrus Mária) – ANTIGONÉ (Csiky Gergely Színház, Kaposvár, tervezte: Szalai József, Rusznyák Gábor) – A TANÍTÓNŐ (Nemzeti Színház, tervezte: Khell Zsolt)

A legjobb jelmez: SZENT JOHANNA (Nemzeti Színház, tervezte: Nagy Fruzsina) – MI TÖRTÉNT, MIUTÁN NÓRA ELHAGYTA A FÉRJÉT, AVAGY A TÁRSASÁGOK TÁMASZAI (Örkény Színház, tervezte: Benedek Mari) – KAISERS TV, UNGARN (Pintér Béla és Társulata, tervezte: Benedek Mari)

A legjobb színházi zene: BUBORÉKOK (Katona József Színház, Kecskemét, Kovács Márton) – KAISERS TV, UNGARN (Pintér Béla és Társulata, Kémenczy Antal)

A legígéretesebb pályakezdő: PÁLOS HANNA (*A mi osztályunk*, *Anamnesis*) – KOVÁCS DÁNIEL (Katona József Színház) – MOLNÁR ÁRON (Vígsház)

Különdíj: SZABÓ GYÖRGYnek a Trafóért – HEGEDŰS D. GÉZÁnak *A pestis* című előadásáért

KOLTAI TAMÁS SZÍNHÁZ, ÉS

A legjobb új magyar dráma: PINTÉR BÉLA: KAISERS TV, UNGARN

A legjobb előadás: A MI OSZTÁLYUNK (Katona József Színház, Kamra, rendezte: Máté Gábor)

A legjobb rendezés: A MI OSZTÁLYUNK (Katona József Színház, Kamra, rendezte: Máté Gábor)

A legjobb zenés/szórakoztató előadás: MUSIK, MUSIKK, MUSIQUE (Katona József Színház, rendezte: Pelsőczy Réka)

A legjobb független színházi előadás: JÖVŐKÉPTELEN (Transparens Társulat, rendezte: Perényi Balázs, Somogyi Tamás)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: SZAMÁR A TORONY TETEJÉN (Stúdió „K”, rendezte: Fodor Tamás)

A legjobb női főszereplő: KOVÁTS ADÉL (*Vágyvillamos*, Radnóti Színház)

A legjobb férfi főszereplő: FODOR TAMÁS (*Képmutatók csel-szövése*, FÜGE – Vádli – Székény)

A legjobb női mellékszereplő: KERÉKES ÉVA (*Peer Gynt*, Örkény Színház)

A legjobb férfi mellékszereplő: RÁBA ROLAND (*Hamlet*, Nemzeti Színház)

A legjobb díszlet: TARELKIN (HALÁLA) ÉLETE (Örkény Színház, tervezte: Izsák Lili)

A legjobb jelmez: TARELKIN (HALÁLA) ÉLETE (Örkény Színház, tervezte: Nagy Fruzsina)

A legjobb színházi zene: TARELKIN (HALÁLA) ÉLETE (Örkény Színház, Kákonyi Árpád)

A legígéretesebb pályakezdő: SZILÁGYI CSENGE (*A tanítónő*, Nemzeti Színház)

Különdíj: SZABÓ GYÖRGY a Trafó 13 éves szárnyalásáért

KOVÁCS DEZSŐ Kritika

A legjobb új magyar dráma: SZÉKELY CSABA: BÁNYAVIRÁG – PINTÉR BÉLA: KAISERS TV, UNGARN – TÉREY JÁNOS: PROTOKOLL

A legjobb előadás: HEDDA GABLER (Kolozsvári Állami Magyar Színház, rendezte: Andrei Șerban) – SZENTIVÁNEJI ÁLOM (Weöres Sándor Színház, Szombathely, rendezte: Mohácsi János) – A MI OSZTÁLYUNK (Katona József Színház, Kamra, rendezte: Máté Gábor)

A legjobb rendezés: HAMLET (Nemzeti Színház, rendezte: Alföldi Róbert) – A MAK-RANCOS HÖLGÝ, AVAGY A HÁRPIA MEGZABOLÁZÁSA (Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata, rendezte: Sorin Militaru) – BOLDOGTALANOK (Szatmárnémeti Északi Színház Harag György Társulat, rendezte: Radu Afrim)

A legjobb zenés/szórakoztató előadás: MUSIK, MUSIKK, MUSIQUE (Katona József Színház, rendezte: Pelsőczy Réka) – A CSÁRDÁSKIRÁLYNŐ, AVAGY 1916 (Vörösmarty Színház, Székesfehérvár, rendezte: Mohácsi János) – VIRÁGOS MAGYARORSZÁG (Katona József Színház, Kamra, rendezte: Kovács Dániel)

A legjobb független színházi előadás: KAISERS TV, UNGARN (Pintér Béla és Társulata, rendezte: Pintér Béla)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: –

A legjobb női főszereplő: KÉZDI IMOLA (*Hedda Gabler*, Kolozsvári Állami Magyar Színház) – KOVÁTS ADÉL (*Vágyvillamos*, Radnóti Színház) – BEREKMÉRI KATALIN (*A makrancos hölgy, avagy a hárpia megzabolázása*; *Platonov*, Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata)

A legjobb férfi főszereplő: KERESZTES TAMÁS (*Woyzeck*, Katona József Színház) – BOGDÁN ZSOLT (*Hedda Gabler*, Kolozsvári Állami Magyar Színház) – DEBRECZENY CSABA (*Tarekin [halála] élete*, Örkény Színház)

A legjobb női mellékszereplő: CSONKA SZILVIA (*Szentivánéji álom*, Weöres Sándor Színház, Szombathely) – SZIRTES ÁGI (*Kispolgárok*, Katona József Színház) – PÁLMAI ANNA (*Virágos Magyarország*, Katona József Színház, Kamra)

A legjobb férfi mellékszereplő: BÁNYAI KELEMEN BARNA (*Bányavirág*, Yorick Stúdió, Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata) – SZEMENYEI JÁNOS (*Bánk bán*, Katona József Színház, Kecskemét) – RÁBA ROLAND (*Hamlet*, Nemzeti Színház)

A legjobb előadás: A MI OSZTÁLYUNK (Katona József Színház, Kamra, rendezte: Máté Gábor) – KAISERS TV, UNGARN (Pintér Béla és Társulata, rendezte: Pintér Béla) – HAMLET (Nemzeti Színház, rendezte: Alföldi Róbert)

A legjobb rendezés: A MI OSZTÁLYUNK (Katona József Színház, Kamra, rendezte: Máté Gábor) – VÁGYVILLAMOS (Radnóti Színház, rendezte: Zsótér Sándor) – SZENTIVÁNÉJI ÁLOM (Weöres Sándor Színház, Szombathely, rendezte: Mohácsi János)

A legjobb zenés/szórakoztató előadás: –

A legjobb független színházi előadás: KAISERS TV, UNGARN (Pintér Béla és Társulata, rendezte: Pintér Béla) – VÍZKERESZT, AVAGY ELMENYEK TI... (Kaposvári Egyetem, rendezte: Mohácsi János) – HAJRÁ, HÁRY! (HOPPart Társulat, rendezte: Novák Eszter)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: BÓDOG ÉS SZOMORILLA (Hepp Trupp, rendezte: Kolozsi Angéla) – GUBANC (Káva Kulturális Műhely, rendezte: Schilling Árpád) – NÁTHÁN GYERMEKEI (Nemzeti Színház, rendezte: Gigor Attila)

Koncz Zsuzsa felvétele

Kaisers TV, Ungarn
(Pintér Béla és Társulata)

Schiller Kata felvétele

Számár a torony tetején
(Stúdió „K”)

Koncz Zsuzsa felvétele

Kováts Adél a Vágyvillamosban
(Radnóti Színház)

A legjobb díszlet: BOLDOGTALANOK (Szatmárnémeti Északi Színház Harag György Társulat, tervezte: Iuliana Válsan) – SCAPIN, A SZEMFÉNYVESZTŐ (Csokonai Színház, Debrecen, tervezte: Helmut Stürmer) – HEDDA GABLER (Kolozsvári Állami Magyar Színház, tervezte: Carmencita Broioiu)

A legjobb jelmez: SZENTIVÁNÉJI ÁLOM (Weöres Sándor Színház, Szombathely, tervezte: Remete Kriszta) – A MAKRANCOS HÖLGY, AVAGY A HÁRPIA MEGZABOLÁZÁSA (Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata, tervezte: Alina Herescu) – LILIOMFI (Nagyvárad Állami Színház – Szigligeti Társulat, tervezte: Bianca Imelda Jeremias)

A legjobb színházi zene: VIRÁGOS MAGYARORSZÁG (Katona József Színház, Kamra, Kákonyi Árpád, Matkó Tamás)

A legígéretesebb pályakezdő: TASNÁDI BENCE (*Virágos Magyarország*, Musik, Musikk, Musique, Katona József Színház) – LÁBODI ADÁM (*A csárdáskirálynő, avagy 1916*, Vörösmarty Színház, Székesfehérvár)

Különdíj: SZABÓ GYÖRGY – Trafó

MARKÓ RÓBERT
nyulbeka.freeblog.hu

A legjobb új magyar dráma: TÉREY JÁNOS: PROTOKOLL – KOLOZSI ANGÉLA: BÓDOG ÉS SZOMORILLA – GIMESI DÓRA: HAMUPIÓKE

A legjobb női főszereplő: KERESKES ÉVA (*Mi történt, miután Nóra elhagyta a férjét, avagy a társaságok támaszai*, Örkény Színház) – KOVÁTS ADÉL (*Vágyvillamos*, Radnóti Színház) – PETRIK ANDREA (*Vágyvillamos*, Radnóti Színház)

A legjobb férfi főszereplő: FEKETE ERNŐ (*Protokoll*, Radnóti Színház) – POLGÁR CSABA (*Peer Gynt*, Örkény Színház) – KERESZTES TAMÁS (*Woyzeck*, Katona Színház)

A legjobb női mellékszereplő: STEFANOVICS ANGÉLA (Kaisers TV, Ungarn, Pintér Béla és Társulata) – KERESKES ÉVA (*Képmutatók cselszövése*, FÜGE – Vádli Alkalmi Színházi Társulás – Szkéné Színház) – SÖPTEI ANDREA (*Hamlet*, Nemzeti Színház)

A legjobb férfi mellékszereplő: RÁBA ROLAND (*Hamlet*, Nemzeti Színház) – BODROGI GYULA (*A tanítónő*, Nemzeti Színház) – SCHNEIDER ZOLTÁN (*Vágyvillamos*, Radnóti Színház)

A legjobb díszlet: A TANÍTÓNŐ (Nemzeti Színház, tervezte: Khell Zsolt) – A MI OSZTÁLYUNK (Katona József Színház, Kamra, tervezte: Cziegler Balázs) – VÁGYVILLAMOS (Radnóti Színház, tervezte: Ambrus Mária)

A legjobb jelmez: SZENTIVÁNÉJI ÁLOM (Weöres Sándor Színház, Szombathely, tervezte: Remete Kriszta) – MI TÖRTÉNT, MIUTÁN NÓRA ELHAGYTA A FÉRJÉT, AVAGY A TÁRSASÁGOK TÁMASZAI (Örkény Színház, tervezte: Benedek Mari) – A MI OSZTÁLYUNK (Katona József Színház, Kamra, tervezte: Füzér Anni)

A legjobb színházi zene: A TANÍTÓNŐ (Nemzeti Színház, Lázár Zsigmond) – TARELKIN (HALÁLA) ÉLETE (Örkény Színház, Kákonyi Árpád) – NÁTHÁN GYERMEKEI (Nemzeti Színház, Halas Dóra)

A legígéretesebb pályakezdő: PETRIK ANDREA (Radnóti Színház) – SZILÁGYI CSENGE e. h. – SPIEGL ANNA e. h.

Különdíj: SZABÓ GYÖRGYnek, a Trafó létrehozásáért és működtetéséért – BARTAL KISS RITÁnak, a *Bódog és Szomorilla* című előadás bábjaiért – *A gondnokság* (Katona József Színház) című sorozat alkotóinak

MIKLÓS MELÁNIA Revizor

A legjobb új magyar dráma: –

A legjobb előadás: A MI OSZTÁLYUNK (Katona József Színház, Kamra, rendezte: Máté Gábor) – VÁGYVILLAMOS (Radnóti

A legjobb férfi mellékszereplő: RÁBA ROLAND (*Hamlet*, Nemzeti Színház) – GÁSPÁR SÁNDOR (*Hazafit nekünk!*, Nemzeti Színház) – BÁN JÁNOS (*A mi osztályunk*, Katona József Színház, Kamra)

A legjobb díszlet: PEER GYNT (Örkény Színház, tervezte: Izsák Lili) – KISPOLGÁROK (Katona József Színház, tervezte: Bagossy Levente) – VÁGYVILLAMOS (Radnóti Színház, tervezte: Ambrus Mária)

A legjobb jelmez: ANTIGONÉ (Csiky Gergely Színház, Kaposvár, tervezte: Remete Kriszta) – VÁGYVILLAMOS (Radnóti Színház, tervezte: Benedek Mari) – BÁTHORY (Szabad Tér Színház, tervezte: Kiss Borbála)

A legjobb színházi zene: GARDÉNIA (K.V. Társulat, Kákonyi Árpád) – ANTIGONÉ (Csiky Gergely Színház, Kaposvár, Rozs Tamás) – HARMINCHATOK (FÜGE Produkció, Ajtai Péter, Darvas Kristóf, Vázsonyi János)

A legígéretesebb pályakezdő: TASNÁDI BENCE (*Musik, Musikk, Musique*) – NÉDER PANNI (*Hát hogy szeret maga engem?*) –

Koncz Zsuzsa felvétele

Koncz Zsuzsa felvétele

Mészáros Zsolt felvétele

Fekete Ernő a Protokollban
(Radnóti Színház)

Stefanovics Angéla a Kaisers TV,
Ungarnban (Pintér Béla és Társulata)

Szentivánéji álom
(Szombathely)

Színház, rendezte: Zsótér Sándor) – HAMLET (Nemzeti Színház, rendezte: Alföldi Róbert)

A legjobb rendezés: A VIHAR (Örkény Színház, rendezte: Bagossy László) – PEER GYNT (Örkény Színház, rendezte: Ascher Tamás) – ANTIGONÉ (Csiky Gergely Színház, Kaposvár, rendezte: Rusznyák Gábor)

A legjobb zenés/szórakoztató előadás: BOLHA A FÜLBE (Radnóti Színház, rendezte: Mohácsi János) – WOYZECK (Katona József Színház, rendezte: Ascher Tamás) – VIRÁGOS MAGYARORSZÁG (Katona József Színház, Kamra, rendezte: Kovács Dániel)

A legjobb független színházi előadás: KAISERS TV, UNGARN (Pintér Béla és Társulata, rendezte: Pintér Béla) – KUTYASZORÍTÓBBAN (or1 Alkotócsoporthoz, rendezte: Radnai Márk) – RUBEN BRANDT (Forte Társulat, rendezte: Horváth Csaba)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: EAST BALKÁN (Bárka Színház, rendezte: Vidovszky György)

A legjobb női főszereplő: KOVÁTS ADÉL (*Vágyvillamos*, Radnóti Színház)

A legjobb férfi főszereplő: GÁLFFI LÁSZLÓ (*A vihar*, Örkény Színház) – POLGÁR CSABA (*Peer Gynt*, Örkény Színház) – KERESZTES TAMÁS (*Woyzeck*, Katona József Színház)

A legjobb női mellékszereplő: STEFANOVICS ANGÉLA (*Kaisers TV, Ungarn*, Pintér Béla Társulata) – TAKÁCS NÓRA DIÁNA (*Peer Gynt*, Örkény Színház) – PELSŐCZY RÉKA (*A mi osztályunk*, Katona József Színház, Kamra)

FÁBIÁN PÉTER – BENKÓ BENCE (*Volt egyszer egy Helené*)
Különdíj: SZABÓ GYÖRGYnek a Trafó elmúlt tizenhárom évének művészeti vezetésért

NÁRAY ISTVÁN

A legjobb új magyar dráma: SZÉKELY CSABA: BÁNYAVIRÁG – TÉREY JÁNOS: PROTOKOLL – SZABÓ BORBÁLA: A TELJES TIZEDIK ÉVAD

A legjobb előadás: A MI OSZTÁLYUNK (Katona József Színház, Kamra, rendezte: Máté Gábor) – A VIHAR (Örkény Színház, rendezte: Bagossy László) – BÁNYAVIRÁG (Yorick Stúdió, Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata, rendezte: Sebestyén Ábá)

A legjobb rendezés: VÁGYVILLAMOS (Radnóti Színház, rendezte: Zsótér Sándor) – BÁNK BÁN (Tamási Áron Színház, Sepsiszentgyörgy, rendezte: Bocskárdi László) – A TANÍTÓNŐ (Nemzeti Színház, rendezte: Novák Eszter)

A legjobb zenés/szórakoztató előadás: VIRÁGOS MAGYARORSZÁG (Katona József Színház, Kamra, rendezte: Kovács Dániel) – BOLHA A FÜLBE (Radnóti Színház, rendezte: Mohácsi János)

A legjobb független színházi előadás: KAISERS TV, UNGARN (Pintér Béla és Társulata, rendezte: Pintér Béla) – RUBEN BRANDT (Forte Társulat, rendezte: Horváth Csaba) – DOGS

AND DRUGS (Szabadkai Kosztolányi Dezső Színház, rendezte: Urbán András)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: SZAMÁR A TORONY TEJÉN (Stúdió „K”, rendezte: Fodor Tamás) – NÁTHÁN GYERMEKEI (Nemzeti Színház, rendezte: Gigor Attila) – VAKSÁG (Nézőművészeti Kft. – Kolibri Színház, rendezte: Scherer Péter)

A legjobb női főszereplő: KOVÁTS ADÉL (*Vágyvillamos*, Radnóti Színház) – KÉZDI IMOLA (*Hedda Gabler*, Kolozsvári Állami Magyar Színház) – KERÉKES ÉVA (*Mi történt, miután Nóra elhagyta a férjét, avagy a társaságok támaszai*, Örkény Színház)

A legjobb férfi főszereplő: BOGDÁN ZSOLT (*Hedda Gabler*, Kolozsvári Állami Magyar Színház) – LÁSZLÓ ZSOLT (*Haza fit nekünk!*, Nemzeti Színház) – HEGEDŰS D. GÉZA (*A pestis*, Vígyszínház)

A legjobb női mellékszereplő: FULLAJTÁR ANDREA (*Kispolgárok*, Katona József Színház) – TAKÁCS NÓRA DIÁNA (*Tarelkin [halála] élete*, Örkény Színház) – CSUTAK RÉKA (*Hedda Gabler*, Kolozsvári Állami Magyar Színház)

A legjobb férfi mellékszereplő: BODROGI GYULA (*A tanítónő*, Nemzeti Színház) – HATHÁZI ANDRÁS (*Hedda Gabler*, Kolozsvári Állami Magyar Színház) – DIMÉNY LEVENTE (*Liliomfi*, Nagyváradi Szigligeti Színház)

A legjobb díszlet: VÁGYVILLAMOS (Radnóti Színház, tervezte: Ambrus Mária) – WOYZECK (Katona József Színház, tervezte: Khell Zsolt) – TARELKIN (HALÁLA) ÉLETE (Örkény Színház, tervezte: Izsák Lili)

A legjobb jelmez: HEDDA GABLER (Kolozsvári Állami Magyar Színház, tervezte: Carmencita Brojboiu) – TARELKIN (HALÁLA) ÉLETE (Örkény Színház, tervezte: Nagy Fruzsina) – A FILOZÓFUS (Katona József Színház, tervezte: Izsák Lili)

A legjobb színházi zene: MINT A FAGYÖNGY (Sepsiszentgyörgyi M Stúdió, Mezei Szilárd) – SZENTIVÁNÉJI ÁLOM (Weöres Sándor Színház, Szombathely, Kovács Márton) – MUSIK, MUSIKK, MUSIQUE (Katona József Színház, Márkos Albert)

A legígéretesebb pályakezdő: PETRIK ANDREA (*Vágyvillamos*, Örkény Színház) – SZŐCS ARTÚR (*Billy világa*, Pesti Színház) – SZÉKELY ROZI (*Majdnem*, Szputnyik Hajózási Társaság)

Különdíj: SZABÓ GYÖRGY, a Trafó megteremtéséért és működtetéséért – GIMESI DÓRA, bábdramaturgiai és írói tevékenységéért – GYARMATI KATA, az újvidéki *Fanny és Alexander* színpadi adaptációjáért

Bár a szavazáshoz minimálisan előírt előadásszám kétszerezést abszolváltam, haboztam, hogy voksoljak-e, mert visszatérve az évadra, abban nagyon kevés kiemelkedő produktumot találtam. Végül is szavaztam, de egyes kategóriákban – mindekelőt az új magyar drámáiban – rangsorom a szokásosnál is relatívabb: a helyezések a szűkös kínálathoz képest értendők. Másrészt a szűkös kínálatban egyes teljesítmények különösen felértékelődtek, így több kategóriában is ezek köréből választottam jelöltjeimet. Külön kiemelném a kolozsvári *Hedda Gabler*t, amelynek négy színészét és a tervezőjét is díjaztam, de a rendezést vagy az előadást nem, mert a rendezői megközelítés sok tekintetben vitatható, de azok a kivételes színészi teljesítmények, amelyek a rendező akaratából születtek, vitathatatlan értékek.

Mivel az egyéni teljesítményeknél csak egy előadásban elért eredményre lehet szavazni, néhány esetben ki kell egészítenem a voksomat: Fullajtár Andreára adott szavazatomban benne van a *Gyógyír északi szélre* meg A' *filozófus* című darabokban nyújtott alakítása is, s persze az *All a bál* minden előadott száma. Takács Nóra Diánánál meg többek között a *Két néni, ha megindul* Anette-je is.

Noha visszajelzéseim alapján sokan számon tartják azt, hogy a kategóriánkénti három jelölten kívül még kik jöttek számításba, idén a névsor mellőzésére kértek. Mégis meg kell említenem, hogy szívesen jelöltem volna

– Gáspár Ildikót az Örkény Színházban végzett fordítói és dramaturgiai munkájáért, nem beszélve első rendezéséért,

– Németh Ilonát a bábjain kívül az egészen kicsiknek szóló előadásaiért és a képzőművészetet és színházat elegyítő foglalkozásaiért,

– Kákonyi Árpádot és Matkó Tamást a színpadi zenéikért,
– Vidovszky Györgyöt az újvidéki *Fanny és Alexander* rendezéséért (az előadás s benne jó pár színész is díjazásközelben volt),
– s ha elveim nem gátoltak volna (egyetemi hallgatóra még nem voksolok), Szilágyi Csengét *A tanítónő* címszerepéért.

PAPP TÍMEA Fidelio

A legjobb új magyar dráma: SZÉKELY CSABA: BÁNYAVIRÁG – GIMESI DÓRA: SZEMENSZEDETT MESE – TÉREY JÁNOS: PROTOKOLL

A legjobb előadás: A MI OSZTÁLYUNK (Katona József Színház, Kamra, rendezte: Máté Gábor) – HAMLET (Nemzeti Színház, rendezte: Alföldi Róbert) – SZENTIVÁNÉJI ÁLOM (Weöres Sándor Színház, Szombathely, rendezte: Mohácsi János)

A legjobb rendezés: BÁNK BÁN (Tamási Áron Színház, Sepsiszentgyörgy, rendezte: Bocsárdi László) – A VIHAR (Örkény Színház, rendezte: Bagossy László) – KISPOLGÁROK (Katona József Színház, rendezte: Zsámbéki Gábor)

A legjobb zenés/szórakoztató előadás: VIRÁGOS MAGYARORSZÁG (Katona József Színház, Kamra, rendezte: Kovács Dániel) – VALAHOL EURÓPÁBAN (Szegedi Szabadtéri Játékok, rendezte: Béres Attila) – THELMA & LOUISE – ROAD-MOVIE (Sanyi és Aranka Színház, rendezte: Máthé Zsolt)

A legjobb független színházi előadás: SZÉGYEN (Proton Színház, rendezte: Mundruczó Kornél) – KAISERS TV, UNGARN (Pintér Béla és Társulata, rendezte: Pintér Béla) – GARDÉNIA (K.V. Társulat – Thália Színház – Kortárs Dramafesztivál, rendezte: Pelsöczy Réka)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: OLYMPOS HIGH SCHOOL (Színház- és Filmművészeti Egyetem, rendezte: Tengely Gábor) – BÓDOG ÉS SZOMORILLA (Hepp Trupp, rendezte: Kolozsi Angéla) – A HÉTFEJŰ TÜNDÉR (Budapest Bábszínház, rendezte: Kuthy Ágnes)

A legjobb női főszereplő: KÉZDI IMOLA (*Hedda Gabler*, Kolozsvári Állami Magyar Színház) – KOVÁTS ADÉL (*Vágyvillamos*, Radnóti Színház) – DANIS LÍDIA (*Hedda Gabler*, Szegedi Nemzeti Színház)

A legjobb férfi főszereplő: MÁTRAY LÁSZLÓ (*Bánk bán*, Tamási Áron Színház, Sepsiszentgyörgy) – FEKETE ERNŐ (*Protokoll*, Radnóti Színház) – LÁSZLÓ CSABA (*Bölcs Náthán; A Gézagyerek*, Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata)

A legjobb női mellékszereplő: SÖPTEI ANDREA (*Hamlet*, Nemzeti Színház) – POGÁNY JUDIT (*A vihar*, Örkény Színház) – MOLNÁR PIROSKA (*A tanítónő*, Nemzeti Színház)

A legjobb férfi mellékszereplő: RÁBA ROLAND (*Hamlet*, Nemzeti Színház) – BÁN JÁNOS (*Kispolgárok*, Katona József Színház) – BAJOMI NAGY GYÖRGY (*Szentivánéji álom*, Weöres Sándor Színház, Szombathely)

A legjobb díszlet: BÖLCS NÁTHÁN (Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata, tervezte: Adrian Ganea) – KISPOLGÁROK (Katona József Színház, tervezte: Bagossy Levente) – WOYZECK (Katona József Színház, tervezte: Khell Zsolt)

A legjobb jelmez: SZENTIVÁNÉJI ÁLOM (Weöres Sándor Színház, Szombathely, tervezte: Remete Kriszta) – TARELKIN (HALÁLA) ÉLETE (Örkény Színház, tervezte: Nagy Fruzsina) – HEDDA GABLER (Kolozsvári Állami Magyar Színház, tervezte: Carmencita Brojboiu)

A legjobb színházi zene: VIRÁGOS MAGYARORSZÁG (Katona József Színház, Kákonyi Árpád, Matkó Tamás) – A TAVASZ ÉBREDÉSE (Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem Opera Tanszak, Bella Máté) – SZENTIVÁNÉJI ÁLOM (Weöres Sándor Színház, Szombathely, Kovács Márton)

A legígéretesebb pályakezdő: KOVÁCS DÁNIEL (*Virágos Magyarország*, Katona József Színház) – BATA ÉVA (*Billy világa; Punk Rock; A lovakat lelövik, ugye?*, Vígyszínház) – SZILÁGYI CSENGE (*A tanítónő; A 1/2 kegyelmű*, Nemzeti Színház, Színház- és Filmművészeti Egyetem)

Különdíj: SZABÓ GYÖRGYnek és csapatának a Trafó létrehozásáért, szellemi-művészeti központtá tételéért – CZEGŐ

CSONGORnak, a Sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház *Bánk bán* című előadásában végzett dramaturgiai munkájáért – MÁTHÉ ZSOLTNak, a *Virágos Magyarország*, az *Anamnesis*, a *Thelma & Louise* dalszövegeiért

PETHŐ TIBOR
Magyar Nemzet

A legjobb új magyar dráma: SZÉKELY CSABA: BÁNYAVIRÁG – PINTÉR BÉLA: KAISERS TV, UNGARN – SCHILLING ÁRPÁD: A PAPNŐ

A legjobb előadás: SZENTIVÁNÉJI ÁLOM (Weöres Sándor Színház, Szombathely, rendezte: Mohácsi János) – BÁNYAVIRÁG (Yorick Stúdió, Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata, rendezte: Sebestyén Aba) – PROTOKOLL (Radnóti Színház, rendezte: Valló Péter)

A legjobb rendezés: A MI OSZTÁLYUNK (Katona József Színház, Kamra, rendezte: Máté Gábor) – HEDDA GABLER (Kolozsvári Állami Magyar Színház, rendezte: Andrei Șerban) – A VIHAR (Örkény Színház, rendezte: Bagossy László)

A legjobb zenés/szórakoztató előadás: VIRÁGOS MAGYARORSZÁG (Katona József Színház, Kamra, rendezte: Kovács Dániel) – A CSÁRDÁSKIRÁLYNŐ, AVAGY 1916 (Vörösmarty Színház, Székesfehérvár, rendezte: Mohácsi János) – KAISERS TV, UNGARN (Pintér Béla és Társulata, rendezte: Pintér Béla)

A legjobb független színházi előadás: KAISERS TV, UNGARN (Pintér Béla és Társulata, rendezte: Pintér Béla) – A PITBULL CSELEKEDETEI (Trafó – FÜGE, rendezte: Kárpáti Péter) – A PAPNŐ (Krétakör, rendezte: Schilling Árpád)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: –

A legjobb női főszereplő: KOVÁTS ADÉL (*Vágyvillamos*, Radnóti Színház) – KÉZDI IMOLA (*Hedda Gabler*, Kolozsvári Állami Magyar Színház) – BÁNFALVI ESZTER (*Szent Johanna*, Nemzeti Színház)

A legjobb férfi főszereplő: FEKETE ERNŐ (*Protokoll*, Radnóti Színház) – SZARVAS JÓZSEF (*Egy lócsiszár virágvasárnapja*, Nemzeti Színház) – GÁLFFI LÁSZLÓ (*A vihar*, Örkény Színház)

A legjobb női mellékszereplő: MOLNÁR PIROSKA (*A tanítónő*, Nemzeti Színház) – KERÉKES ÉVA (*Peer Gynt*, Örkény Színház) – CSOKA SZILVIA (*Szentivánéji álom*, Weöres Sándor Színház, Szombathely)

A legjobb férfi mellékszereplő: HATHÁZI ANDRÁS (*Hedda Gabler*, Kolozsvári Állami Magyar Színház) – KULKA JÁNOS (*Náthán gyermekei*, Nemzeti Színház) – SZERVÉNY TIBOR (*Protokoll*, Radnóti Színház)

A legjobb díszlet: HEDDA GABLER (Kolozsvári Állami Magyar Színház, tervezte: Carmencita Brojboiu) – SZENTIVÁNÉJI ÁLOM (Weöres Sándor Színház, Szombathely, tervezte: Khell Solt) – KÁIN ÉS ÁBEL (Gárdonyi Géza Színház, Eger, tervezte: Székely László)

A legjobb jelmez: SZENTIVÁNÉJI ÁLOM (Weöres Sándor Színház, Szombathely, tervezte: Remete Kriszta) – A FILOZÓFUS (Katona József Színház, rendezte: Izsák Lili) – BÁNK BÁN (Katona József Színház, Kecskemét, rendezte: Vereckei Rita)

A legjobb színházi zene: PEER GYNT (Örkény Színház, Matkó Tamás) – KAISERS TV, UNGARN (Pintér Béla és Társulata, Kémenczy Antal) – A TANÍTÓNŐ (Nemzeti Színház, Lázár Zsigmond)

A legígéretesebb pályakezdő: SZATORY DÁVID (Nemzeti Színház, *Szent Johanna*) – POROGI ÁDÁM (Kaposvári Egyetem, *Vízkereszt, avagy elmentek ti a jó...*) – MOHAI TAMÁS (KoMa, *Próféták*)

Különdíj: –

PROICS LILLA
nyulbeka.freeblog.hu, kultura.hu

A legjobb új magyar dráma: TÉREY JÁNOS: PROTOKOLL – KOVÁCS DÁNIEL, MÁTHÉ ZSOLT, VINNAI ANDRÁS: VIRÁGOS MAGYARORSZÁG – GIMESI DÓRA: A HÉT-
FEJŰ TÜNDÉR

A legjobb előadás: A MI OSZTÁLYUNK (Katona József Színház, Kamra, rendezte: Máté Gábor) – ANAMNESIS (Katona

József Színház/Szputnyik Társulat, rendezte: Bodó Viktor) – HAMLET (Nemzeti Színház, rendezte: Alföldi Róbert)

A legjobb rendezés: VÁGYVILLAMOS (Radnóti Színház, rendezte: Zsótér Sándor) – HEDDA GABLER (Kolozsvári Állami Magyar Színház, rendezte: Andrei Șerban) – SZENTIVÁNÉJI ÁLOM (Weöres Sándor Színház, Szombathely, rendezte: Mohácsi János)

A legjobb zenés/szórakoztató előadás: A CSÁRDÁSKIRÁLYNŐ, AVAGY 1916 (Vörösmarty Színház, Székesfehérvár, rendezte: Mohácsi János) – A PESTIS (Szakkör – FÜGE, Vígszínház, rendezte: Dömötör András) – MUSIK, MUSIKK, MUSIQUE (Katona József Színház, rendezte: Pelsőczy Réka)

A legjobb független színházi előadás: TRILÓGIA MARATON (Gergye Krisztián Társulata, rendezte: Gergye Krisztián) – HAJRÁ, HÁRY! (HOPPart, rendezte: Novák Eszter) – AHOGY TETSIK (HOPPart – Nézőművészeti Kft. – Orlai Produkciós Iroda, rendezte: Koltai M. Gábor)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: MOBIL (Krétakör, rendezte: Schilling Árpád) – A HÉTFEJŰ TÜNDÉR (Budapest Bábszínház, rendezte: Kuthy Ágnes) – HOPPLÁDA (Móricz Zsigmond Színház, Nyíregyháza, rendezte: Tóth Miklós)

A legjobb női főszereplő: KÉZDI IMOLA (*Hedda Gabler*, Kolozsvári Állami Magyar Színház) – KOVÁTS ADÉL (*Vágyvillamos*, Radnóti Színház) – KERÉKES ÉVA (*Mi történt, miután Nóra elhagyta a férjét, avagy a társaságok támaszai*, Örkény Színház)

A legjobb férfi főszereplő: FEKETE ERNŐ (*Protokoll*, Radnóti Színház) – POLGÁR CSABA (*Peer Gynt*, Örkény Színház) – KERESZTES TAMÁS (*Woyzeck*, Katona József Színház)

A legjobb női mellékszereplő: POGÁNY JUDIT (*A vihar*, Örkény) – JÁRÓ ZSUZSA (*Az isten előszobája*, FÜGE) – SÁRKÖZY-NAGY ILONA (*Képmutatók cselszövege*, Vádli – FÜGE)

A legjobb férfi mellékszereplő: SCHNEIDER ZOLTÁN (*Vágyvillamos*, Radnóti Színház) – RÁBA ROLAND (*Hamlet*, Nemzeti Színház) – MÁTÉ GÁBOR (*Kispolgárok*, Katona József Színház)

A legjobb díszlet: VÁGYVILLAMOS (Radnóti Színház, tervezte: Ambrus Mária) – HAMLET (Nemzeti Színház, tervezte: Menczel Róbert) – PEER GYNT (Örkény Színház, tervezte: Izsák Lili)

A legjobb jelmez: SZENTIVÁNÉJI ÁLOM (Weöres Sándor Színház, Szombathely, tervezte: Remete Kriszta) – PEER GYNT (Örkény Színház, tervezte: Nagy Fruzsina) – HAMLET (Nemzeti Színház, tervezte: Nagy Fruzsina)

A legjobb színházi zene: VIRÁGOS MAGYARORSZÁG (Katona József Színház, Kamra, Kákonyi Árpád, Matkó Tamás) – A PESTIS (Szakkör – FÜGE, Vígszínház, Márkos Albert) – SZENTIVÁNÉJI ÁLOM (Weöres Sándor Színház, Szombathely, Kovács Márton)

A legígéretesebb pályakezdő: PETRIK ANDREA (*Vágyvillamos*) – LÁBODI ÁDÁM (*A csárdáskirálynő, avagy 1916*)

Különdíj: SZABÓ GYÖRGY, a Trafó tizenhárom évéért – GERGYE KRISZTIÁN, az együttműködésre nyitott, független alkotói munkájáért – GÁSPÁR ILDIKÓ a *Két néni, ha megindul* című előadás rendezéséért

SÁNDOR L. ISTVÁN
Ellenfény

A legjobb új magyar dráma: KÁRPÁTI PÉTER: A PITBULL CSELEKEDETEI – SZÉKELY CSABA: BÁNYAVIRÁG – TASNÁDI ISTVÁN: EAST BALKÁN

A legjobb előadás: A MI OSZTÁLYUNK (Katona József Színház, Kamra, rendezte: Máté Gábor) – A VIHAR (Örkény Színház, rendezte: Bagossy László) – TARELKIN (HALÁLA) ÉLETE (Örkény Színház, rendezte: Mácsai Pál)

A legjobb rendezés: A TANÍTÓNŐ (Nemzeti Színház, rendezte: Novák Eszter) – VÁGYVILLAMOS (Radnóti Színház, rendezte: Zsótér Sándor) – PEER GYNT (Örkény Színház, rendezte: Ascher Tamás)

A legjobb zenés/szórakoztató előadás: BOLHA A FÜLBE (Radnóti Színház, rendezte: Mohácsi János) – EGY NYÁRI ÉJ MOSOLYA (Centrál Színház, rendezte: Trevor Nunn) – HAJRÁ, HÁRY! (HOPPart, rendezte: Novák Eszter)

A legjobb független színházi előadás: BÁNYAVIRÁG (Yorick Stúdió, Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata, rendezte: Sebestyén Ábá) – A PITBULL CSELEKEDETEI (FÜGE, Kárpáti Péter és a társulat) – SZÜLEINK SZEXUÁLIS NEURÓZISAI (Stúdió „K”, rendezte: Sopsits Árpád)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: A HÉTFEJŰ TÜNDÉR (Budapest Bábszínház, rendezte: Kuthy Ágnes) – BÓDOG ÉS SZOMORILLA (Hepp Trupp, rendezte: Kolozsi Angéla) – KACSKARINGÓ (Stúdió „K”, rendezte: Németh Ilona)

A legjobb női főszereplő: KOVÁTS ADÉL (*Vágyvillamos*, Radnóti Színház) – LÁZÁR KATI (*A szent család*, Csiky Gergely Színház, Kaposvár) – HOMONNAI KATALIN (*Szüleink szexuális neurózisai*, Stúdió „K”)

A legjobb férfi főszereplő: HAUMANN PÉTER (*Az ügynök halála; A mi osztályunk*, Miskolci Nemzeti Színház; Katona József Színház) – BEZERÉDI ZOLTÁN (*Kispolgárok*, Katona József Színház) – POLGÁR CSABA (*Peer Gynt*, Örkény Színház)

A legjobb női mellékszereplő: PÁLMAI ANNA (*A filozófus*, Katona József Színház) – GYÖRGYJAKAB ENIKŐ (*Hedda Gabler*, Kolozsvári Állami Magyar Színház) – PETRIK ANDREA (*Vágyvillamos*, Radnóti Színház)

A legjobb férfi mellékszereplő: VAJDA MILÁN (*Tarekin [halála] élete*, Örkény Színház) – MERTZ TIBOR (*Rokonok; Szentivánéji álom*, Weöres Sándor Színház, Szombathely) – FODOR TAMÁS (*Szent Johanna*, Nemzeti Színház)

A legjobb díszlet: KOKAINFUTÁR (Móricz Zsigmond Színház, Nyíregyháza, tervezte: Kovács Dániel, Boros Lőrinc) – SCAPIN, A SZEMFÉNYVESZTŐ (Csokonai Színház, Debrecen, tervezte: Helmut Stürmer) – BÁNYAVIRÁG (Pinceszínház, tervezte: Cziegler Balázs)

A legjobb jelmez: A FILOZÓFUS (Katona József Színház, tervezte: Izsák Lili) – MAKRANCOS KATA (Vígyszínház, tervezte: Bujdosó Nóra) – BUBORÉKOK (Katona József Színház, Kecskemét, tervezte: Tihanyi Ildikó)

A legjobb színházi zene: SZENTIVÁNÉJI ÁLOM (Weöres Sándor Színház, Szombathely, Kovács Márton) – PEER GYNT (Örkény Színház, Matkó Tamás) – NÁTHÁN GYERMEKEI (Nemzeti Színház, Halas Dóra)

A legígéretesebb pályakezdő: SZILÁGYI CSENGE (*A tanítónő*, Nemzeti Színház) – TÖRÓCSIK FRANCISKA (*A vihar; Pülsantás a hídról*, Örkény Színház) – RÉTFALVI TAMÁS (vígyszínházi szerepeiben)

Különdíj: A KOLIBRI SZÍNHÁZnak húszéves tevékenységéért, ami paradigmaváltást eredményezett a magyar gyerekszínházakban, ugyanakkor új műfajokat honosított meg a csecsemőszínházról a tantermi színházig – A negyvenéves STÚDIÓ „K”-nak – GIMESI DÓRÁnak gyerekdarabjaiért, bábszínházi adaptációért, dramaturgiai munkájáért

Mivel a magyar színjátszás alapvetően továbbra is társulati repertoárrendszerben működik, ezért egy évad értékelésében az egyik legfontosabb szempont az, hogy milyen állapotban vannak, milyen teljesítményt nyújtanak ezek a társulatok.

Ebből a szempontból kiemelkedően jó évada volt néhány budapesti társulatnak, elsősorban az Örkényi Színháznak, ahol a remek társulat nagyszerű előadásokkal jelentkezett, valamilyen formában majd minden bemutatójuk szerepel a listámon. Lényegében ugyanez mondható el a Katona József Színházról is, amelynek több bemutatójára (*Woyzeck*, *Anamnesis*, *Kispolgárok*) szintén szívesen szavaztam volna vagy a legjobb előadás, vagy a legjobb rendezés kategóriájában. A Radnóti Színház előadásai elsősorban kiváló színészi minőségükkel hívták fel magukra a figyelmet. Az ugyancsak nagyszerű művészi erővel rendelkező Nemzeti Színháznak is több előadása szerepel a listámon. (Az ifjúság felé való nyitás újabb fázisát jelentő *Náthán gyermekei* csak helyhiány miatt maradt le a legjobb gyerek- és ifjúsági előadások listájáról.) Fontos előadások születtek a Bárkában is (mindenekelőtt a megkerülhetetlen *East Balkán*). Úgy tűnik, hogy ezekben a műhelyekben koncepciózus munka folyik. A társulatépítés és a profliteremtés állapotában van a Vígyszínház, amely azt a kényes egyensúlyt keresi, hogy miképp tarthatók meg úgy a régi nézők is, hogy az új mondanivaló is megfogalmazható legyen.

Vidéken is működik néhány figyelemre méltó előadással jelentkező igényes társulat. A legigényesebb műsorpolitikát jó néhány éve a nyíregyházi színház folytatja. Több előadásuknak helye lenne a legjobb előadások listáján (*Kulcskeresők*, *Az ügynök halála*, *Varázsfuvola*). Debrecen – amellett, hogy egyre egységesebbnek tűnik a társulat – jelentős rendezők meghívásával hita fel magára a figyelmet. Fontos előadások születtek így (mindenekelőtt a *Scapin*, a *szemfényvesztő* és az *Illúziók*). A határozott arculatváltás után talán a kecskeméti társulat az, amely a legtöbb figyelemre méltó előadást mutatta be vidéken (*Bánk bán*, *Boldogtalanok*, *Átváltozások*, *A Karamazov testvérek*, *Buborékok*). E tekintetben talán csak Szombathely a vetélytársa, ahol a nívós társulat igényes műsorpolitikát követett. (Fontos előadás lett a *Szentivánéji álom*, a *Rokonok*, a *Top Dogs*, a *Zarándokok*.) Kaposvár egyelőre még nem találja az új hangját (bár a *Tisztogatás*, az *Antigoné* és *A szent család* így is fontos előadás lett).

A magyar színházi élet legnagyobb vesztesége a függetlenek elhíttetésének, a Szputnyik és a Hólyagcirkusz működésének felfüggesztése, a KoMa hanyattatásai, a Sirály bezárása, minden független társulat általános pénztelensége. A Stúdió „K” még ezek között a redukált feltételek között is fontos előadásokkal jelentkezett. De úgy tűnik, hogy a magyar színjátszás leginnovatívabb területe évekre megbénult.

A társulati repertoárrendszer eltörülését jelzi, hogy az állandó színházakban többnyire vándor rendezők dolgoznak, ami a munka minőségét sokban befolyásolja. Sajnálom, hogy néhány fontos rendezőnek nem sikerült helyet szorítanom a listámon, például Rusznyák Gábornak (*Antigoné*, *Átváltozások*), Bodó Viktor (Anamnesis), Forgács Péternek (*Kulcskeresők*), Gothár Péternek (*A filozófus*), Szász Jánosnak (*Boldogtalanok*), Zsámbéki Gábornak (*Kispolgárok*).

Amellett, hogy működik néhány kiváló társulat, a magyar színház igazi értékét a színészi erő jelenti. Sokan nem szerepelnek a listámon, akikre szívesen szavaztam volna, korántsem a teljességre törve például a következőkre: Bán János, Blaskó Péter, Bodnár Erika, Börcsök Enikő, Csujá Imre, Debreczeny Csaba, Epres Attila, Fullajtár Andrea, Gálfi László, Gassó György, Gerle Andrea, Horváth László Attila, Horváth Réka, Káldi Artúr, Kaszás Gergő, Keresztes Tamás, Kulka János, Kun Vilmos, Máté Gábor, Olsavszky Éva, Pogány Judit, Schneider Zoltán, Szacsavay László, Szandtner Anna, Szávai Viktória, Szirtes Ági, Takács Géza, Takács Kati, Trill Zsolt.

Továbbra is azt gondolom, hogy a magyar színjátszás egyik legkreatívabb ága a gyerekszínház. Hosszú a listája azoknak az előadásoknak, amelyek nem fértek rá a szavazólapomra. Bár nem vagyok a kategóriák bővítésének híve, ebben az évben jó lett volna, ha külön lehetett volna szavazni az ifjúsági előadásokra, annyi fontos produkció született. Ebben a (képzelt) kategóriában nálam a következő a sorrend: *East Balkán* – Bárka; *Bunyósszív* – Kolibri; *Náthán gyermekei* – Nemzeti.

STUBER ANDREA

A legjobb új magyar dráma: SZÉKELY CSABA: BÁNYAVIRÁG – TÉREY JÁNOS: PROTOKOLL

A legjobb előadás: A MI OSZTÁLYUNK (Katona József Színház, Kamra, rendezte: Máté Gábor) – KAISERS TV, UNGARN (Pintér Béla és Társulata, rendezte: Pintér Béla) – BÁNYAVIRÁG (Yorick Stúdió, Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata, rendezte: Sebestyén Ábá)

A legjobb rendezés: BÁNK BÁN (Tamási Áron Színház, Sepsiszentgyörgy, rendezte: Bocsárdi László) – WOYZECK (Katona József Színház, rendezte: Ascher Tamás) – HAMLET (Nemzeti Színház, rendezte: Alföldi Róbert)

A legjobb zenés/szórakoztató előadás: ROADMOVIE TH&L (Sanyi és Aranka Színház, rendezte: Máthé Zsolt) – MAJD-NEM (Szputnyik Hajózási Társaság, rendezte: Czukor Balázs)

A legjobb független színházi előadás: KAISERS TV, UNGARN (Pintér Béla és Társulata, rendezte: Pintér Béla) – VALIKA VI-LÁGA (Pulzus Társulás – Manna, rendezte: Kiss Márton) – Ó, AZOK A SZÉP NAP! (Fsz. 2, Eger, rendezte: Szegvári Menyhért)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: SZAMÁR A TORONY TE-TEJÉN (Stúdió „K”, rendezte: Fodor Tamás) – BÓDOG ÉS

SZOMORILLA (Hepp Trupp, rendezte: Kolozsi Angéla) – KUKORICA-DERCE (Móricz Zsigmond Színház, Nyíregyháza, rendezte: Tasnádi Csaba)

A legjobb női főszereplő: KOVÁTS ADÉL (*Vágyvillamos*, Radnóti Színház) – BÁNFALVI ESZTER (*Szent Johanna*, Nemzeti Színház) – BODNÁR ERIKA (*A mi osztályunk*, Katona József Színház, Kamra)

A legjobb férfi főszereplő: BÁNYAI KELEMEN BARNA (*Bányavirág*, Yorick Stúdió) – MÁTRAY LÁSZLÓ (*Bánk bán*, Tamási Áron Színház, Sepsiszentgyörgy) – FEKETE ERNŐ (*Protokoll*, Radnóti Színház)

A legjobb női mellékszereplő: STEFANOVICS ANGÉLA (*Kaisers Tv*, Ungarn, Pintér Béla és Társulata) – GYÖRGYJAKAB ENIKÓ (*Hedda Gabler*, Kolozsvári Állami Magyar Színház) – ZSURZS KATI (*Eredeti helyszín*, Karinthy Színház)

A legjobb férfi mellékszereplő: MUCSI ZOLTÁN (*Kaisers Tv*, Ungarn, Pintér Béla és Társulata) – HAUMANN PÉTER (*A mi osztályunk*, Katona József Színház, Kamra) – SZEMENYEI JÁNOS (*Bánk bán*, Katona József Színház, Kecskemét)

A legjobb díszlet: A LOVAKAT LEÖVIK, UGYE? (Vígyszínház, tervezte: Füzér Anni) – SCAPIN, A SZEMFÉNYVESZTŐ (Csokonai Színház, Debrecen, tervezte: Helmut Stürmer) – A 1/2 KEGYELMŰ (Színház- és Filmművészeti Egyetem, tervezte: Ambrus Mária)

A legjobb jelmez: A FILOZÓFUS (Katona József Színház, tervezte: Izsák Lili) – A 1/2 KEGYELMŰ (Színház- és Filmművészeti Egyetem, tervezte: Benedek Mari) – SZENTIVÁNÉJI ÁLOM (Weöres Sándor Színház, Szombathely, tervezte: Remete Kriszta)

A legjobb színházi zene: BÁNK BÁN (Tamási Áron Színház, Sepsiszentgyörgy, Könczei Árpád) – GARDÉNIA (K.V. Társulat, Kákonyi Árpád) – PEER GYNT (Örkény Színház, Matkó Tamás)

A legígéretesebb pályakezdő: BUDAI ZSÓFI (*Varázsfuvola*, Móricz Zsigmond Színház, Nyíregyháza) – MOLNÁR GUSZTÁV (*Majdnem*, Szputnyik Hajózási Társaság) – BOHOCZKI SÁRA (*Két néni, ha megindul*, Örkény Színház)

Különdíj: NÁDASY ERIKA és SZEGVÁRI MENYHÉR az egri Fsz. 2. Színházért – A gondnokság sorozatért Katona József Színház

171 előadáson voltam az évadban. 28 szerepel közülük a szavazólapon valamilyen kategóriában. Vagyis szinte minden hatodik előadásban volt valami. Ennyire talán nem is jó a helyzet. Lehet, hogy az ember idővel egyre hálásabb a valamiért is.

SZÁNTÓ JUDIT

A legjobb új magyar dráma: –

A legjobb előadás: A MI OSZTÁLYUNK (Katona József Színház, Kamra, rendezte: Máté Gábor) – KISPOLGÁROK (Katona József Színház, rendezte: Zsámbéki Gábor) – VÁGYVILLAMOS (Radnóti Színház, rendezte: Zsótér Sándor)

A legjobb rendezés: WOYZECK (Katona József Színház, rendezte: Ascher Tamás) – HAMLET (Nemzeti Színház, rendezte: Alföldi Róbert) – DON CARLOS (Új Színház, rendezte: Bagó Bertalan)

A legjobb zenés/szórakoztató előadás: A CSÁRDÁSKIRÁLYNŐ, AVAGY 1916 (Vörösmarty Színház, Székesfehérvár, rendezte: Mohácsi János) – EGY NYÁRI ÉJ MOSOLYA (Centrál Színház, rendezte: Trevor Nunn)

A legjobb független színházi előadás: KAISERS TV, UNGARN (Pintér Béla és Társulata, rendezte: Pintér Béla)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: –

A legjobb női főszereplő: KOVÁTS ADÉL (*Vágyvillamos*, Radnóti Színház) – JORDÁN ADÉL (*Woyzeck*, Katona József Színház) – KERESZTES ÉVA (*Mi történt, miután Nóra elhagyta a férjét, avagy a társaságok támaszai*, Örkény Színház)

A legjobb férfi főszereplő: HEGEDŰS D. GÉZA (*A pestis*, Vígyszínház) – KERESZTES TAMÁS (*Woyzeck*, Katona József Színház) – GÁSPÁR SÁNDOR (*Don Carlos*, Új Színház)

A legjobb női mellékszereplő: FÜR ANIKÓ (*Pillantás a hídról*, Örkény Színház) – MAJSÁI-NYILAS TÜNDE (*A lovakat lelővik, ugye?*, Vígyszínház)

A legjobb férfi mellékszereplő: MÁTÉ GÁBOR (*Kispolgárok*, Katona József Színház) – RÁBA ROLAND (*Hamlet*, Nemzeti Színház) – SZEMENYEI JÁNOS (*Bánk bán*, Katona József Színház, Kecskemét)

A legjobb díszlet: HAMLET (Nemzeti Színház, tervezte: Menczel Róbert) – MI TÖRTÉNT, MIUTÁN NÓRA ELHAGYTA A FÉRJÉT, AVAGY A TÁRSASÁGOK TÁMASZAI (Örkény Színház, tervezte: Ambrus Mária)

A legjobb jelmez: VIRÁGOS MAGYARORSZÁG (Katona József Színház, Kamra, tervezte: Füzér Anni)

A legjobb színházi zene: –

A legígéretesebb pályakezdő: LÁBODI ÁDÁM (*A csárdáskirálynő, avagy 1916*, Vörösmarty Színház, Székesfehérvár) – TÖRŐCSIK FRANCISKA (*Pillantás a hídról*, Örkény Színház)

Különdíj: SZABÓ GYÖRGY a Trafó európai színvonalú, sajátos arculatú műhellyé fejlesztéséért – FULLAJTÁR ANDREA Az utolsó tíz év Bajor Gizijének szuggesztív megidézéséért

SZÚCS MÓNICA Ellenfény

A legjobb új magyar dráma: SZÉKELY CSABA: BÁNYAVIRÁG – KÁRPÁTI PÉTER: A PITBULL CSELEKEDETEI – TASNÁDI ISTVÁN: EAST BALKÁN

A legjobb előadás: A MI OSZTÁLYUNK (Katona József Színház, Kamra, rendezte: Máté Gábor) – TARELKIN (HALÁLA) ÉLETE (Örkény Színház, rendezte: Mácsai Pál) – A VIHAR (Örkény Színház, rendezte: Bagossy László)

A legjobb rendezés: PEER GYNT (Örkény Színház, rendezte: Ascher Tamás) – A TANÍTÓNŐ (Nemzeti Színház, rendezte: Novák Eszter) – ANTIGONÉ (Csiky Gergely Színház, Kaposvár, rendezte: Rusznyák Gábor)

A legjobb zenés/szórakoztató előadás: BOLHA A FÜLBE (Radnóti Színház, rendezte: Mohácsi János) – WOYZECK (Katona József Színház, rendezte: Ascher Tamás) – HÁRY JÁNOS (Kolibri Színház, rendezte: Novák János)

A legjobb független színházi előadás: BÁNYAVIRÁG (Yorick Stúdió, Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata, rendezte: Sebestyén Ábá) – A PITBULL CSELEKEDETEI (FÜGE, rendezte: Kárpáti Péter és a társulat) – HAJRÁ, HÁRY! (HOPPart Társulat, rendezte: Novák Eszter)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: A HÉTFEJŰ TÜNDE (Budapest Bábszínház, rendezte: Kuthy Ágnes) – KACSKARINGÓ (Stúdió „K”, rendezte: Németh Ilona) – BÓDOG ÉS SZOMORILLA (Hepp Trupp, rendezte: Kolozsi Angéla)

A legjobb női főszereplő: KOVÁTS ADÉL (*Vágyvillamos*, Radnóti Színház) – HOMONNAI KATALIN (*Szüleink szexuális neurózisai*, Stúdió „K”) – SÁROSDI LILLA (*Vakság*, Nézőművészeti Kft.)

A legjobb férfi főszereplő: DEBRECZENY CSABA (*Tarelkin [halála] élete*, Örkény Színház) – POLGÁR CSABA (*Peer Gynt*, Örkény Színház) – HAUMANN PÉTER (*Az ügynök halála*, Miskolci Nemzeti Színház)

A legjobb női mellékszereplő: SZANDTNER ANNA (*Peer Gynt*, Örkény Színház) – TAKÁCS NÓRA DIÁNA (*Peer Gynt*; *Tarelkin [halála] élete*, Örkény Színház) – GYÖRGYJAKAB ENIKÓ (*Hedda Gabler*, Kolozsvár)

A legjobb férfi mellékszereplő: EPRES ATTILA (*Pillantás a hídról*; *Tarelkin [halála] élete*; *Peer Gynt*; *A vihar*, Örkény Színház) – MERTZ TIBOR (*Rokonok*; *Szentivánéji álom*, Weöres Sándor Színház, Szombathely) – BLASKÓ PÉTER (*A tanítónő*, Nemzeti Színház)

A legjobb díszlet: KOKAINFUTÁR (Móricz Zsigmond Színház, Nyíregyháza, tervezte: Kovács Dániel, Boros Lőrinc) – ANTIGONÉ (Csiky Gergely Színház, Kaposvár, tervezte: Szalai József, Rusznyák Gábor) – BÁNYAVIRÁG (Pincészház, tervezte: Cziegler Balázs)

A legjobb jelmez: MAKRANCOS KATA (Vígyszínház, tervezte: Bujdosó Nóra) – A FILOZÓFUS (Katona József Színház, tervezte: Izsák Lili) – BUBORÉKOK (Katona József Színház, Kecskemét, tervezte: Tihanyi Ildikó)

A legjobb színházi zene: NÁTHÁN GYERMEKEI (Nemzeti Színház, Halas Dóra) – KACSKARINGÓ; SZAMÁRA TORONY

TETEJÉN (Stúdió „K”, Spilák Lajos) – PEER GYNT (Örkény Színház, Matkó Tamás)

A legígéretesebb pályakezdő: PÁLOS HANNA (*A mi osztályunk*, Katona József Színház) – SZILÁGYI CSENGE (*A tanítónő*, Nemzeti Színház) – BOROSS MARTIN (*Harminchatok*, FÜGE Produkció)

Különdíj: FODOR TAMÁS-nak a Stúdió „K” negyven évéért és „a nagy átruházásért” – A KERÉKASZTAL SZÍNHÁZI ÉS NEVELÉSI KÖZPONT-nak húszéves színházi nevelési munkájáért – POLGÁR ANDRÁS-nak a Tantermi Színházi Projektért

UGRAI ISTVÁN
7óra7.hu, Színház

A legjobb új magyar dráma: TÉREY JÁNOS: PROTOKOLL – SZÉKELY CSABA: BÁNYAVIRÁG – GYARMATI KATA (adaptáció): FANNY ÉS ALEXANDER

A legjobb női főszereplő: KOVÁTS ADÉL (*Vágyvillamos*, Radnóti Színház) – KERÉKES ÉVA (*Peer Gynt*, Örkény Színház) – BÁNFALVI ESZTER (*Szent Johanna*, Nemzeti Színház)

A legjobb férfi főszereplő: HORVÁTH LÁSZLÓ ATTILA (*Az ügynök halála*, Mórícz Zsigmond Színház, Nyíregyháza) – POLGÁR CSABA (*Peer Gynt*, Örkény Színház) – SCHERER PÉTER (*A gondnok*, Nézőművészeti Kft., Székény Színház)

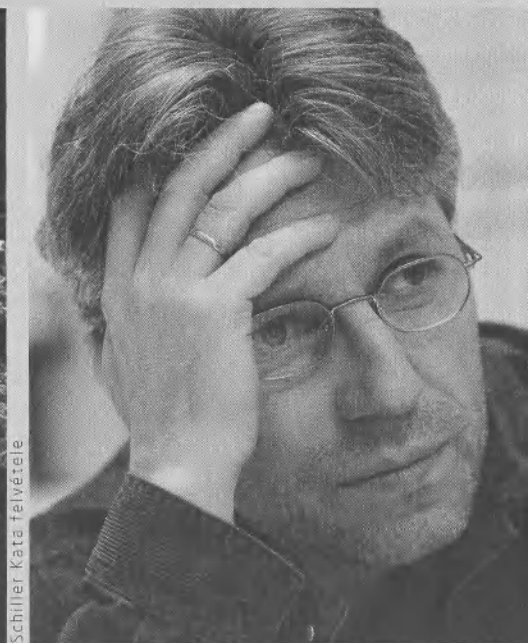
A legjobb női mellékszereplő: TAKÁCS NÓRA DIÁNA (*Peer Gynt*, Örkény Színház) – MONORI LILI (*Szégyen*, Proton Színház) – PETRIK ANDREA (*Vágyvillamos*, Radnóti Színház)

A legjobb férfi mellékszereplő: SCHNEIDER ZOLTÁN (*Vágyvillamos*, Radnóti Színház) – TAKÁCS GÉZA (*A Pál utcai fiúk*, Csiky Gergely Színház, Kaposvár) – PINTÉR BÉLA (*Kaisers TV*, Ungarn, Pintér Béla és Társulata)

A legjobb díszlet: A PÁL UTCAI FIÚK (Csiky Gergely Színház, Kaposvár, tervezte: Cziegler Balázs) – VÁGYVILLAMOS (Radnóti Színház, tervezte: Ambrus Mária) – BÖRPOFA –

Rába Roland a Hamletben (Radnai Csillával)
(Nemzeti Színház)

Kovács Márton, a Szentivánéji álom
zeneszerzője

A legjobb előadás: A MI OSZTÁLYUNK (Katona József Színház, Budapest, rendezte: Máté Gábor) – AZ ÜGYNÖK HALÁLA (Mórícz Zsigmond Színház, Nyíregyháza, rendezte: Koltai M. Gábor) – PEER GYNT (Örkény Színház, rendezte: Ascher Tamás)

A legjobb rendezés: A CSÁRDÁSKIRÁLYNŐ, AVAGY 1916 (Vörösmarty Színház, Székesfehérvár, rendezte: Mohácsi János) – VÁGYVILLAMOS (Radnóti Színház, rendezte: Zsótér Sándor) – VÍZKERESZT, AVAGY ELMENYEK TI A JÓ... (Kaposvári Egyetem, rendezte: Mohácsi János)

A legjobb zenés/szórakoztató előadás: BOLHA A FÜLBE (Radnóti Színház, rendezte: Mohácsi János) – EGY KIS MARIVÓ (Színház- és Filmművészeti Egyetem, Ódry Színpad, rendezte: Máté Gábor) – VIRÁGOS MAGYARORSZÁG (Katona József Színház, Kamra, rendezte: Kovács Dániel)

A legjobb független színházi előadás: KAISERS TV, UNGARN (Pintér Béla és Társulata, rendezte: Pintér Béla) – A PAPNÓ (Krétakör, rendezte: Schilling Árpád) – MAJDNEM (Szputnyik Hajózási Társaság, rendezte: Czukor Balázs)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: NÁTHÁN GYERMEKEI (Nemzeti Színház, rendezte: Gígor Attila) – EAST BALKÁN (Bárka Színház, rendezte: Vidovszky György) – JÁNOS VITÉZ (Kolibri Színház, rendezte: Novák János)

A VRRRRRRRÜMMM LÁNCFÜRÉSSZEL (Katona József Színház, Kamra, rendezte: Horgas Péter)

A legjobb jelmez: A KARMAZOV TESTVÉREK (Katona József Színház, Kecskemét, rendezte: Kiss Borbála) – VÁGYVILLAMOS (Radnóti Színház, rendezte: Benedek Mari) – PEER GYNT (Örkény Színház, rendezte: Nagy Fruzsina)

A legjobb színházi zene: HÁLÁTLAN DÖGÖK (Krétakör, Dargay Marcell) – VÁGYVILLAMOS (Radnóti Színház, Tallér Zsófia) – BUBORÉKOK (Katona József Színház, Kecskemét, Kovács Márton)

A legígéretesebb pályakezdő: VASZKÓ BENCE (*Az ügynök halála*, Mórícz Zsigmond Színház, Nyíregyháza) – OTI-ALKO-TÓCSOPORT (*Kutyaszorítóban*)

Különdíj: SZABÓ GYÖRGY a Trafó megteremtéséért és kiemelkedő színvonalú működtetéséért – NÁDASY ERIKA és SZEGVÁRI MENYHÉRT az egri Fsz. 2. Színház létrehozásáért és működtetéséért – A KRÉTAKÖR a *Krisis-trilógiáért*

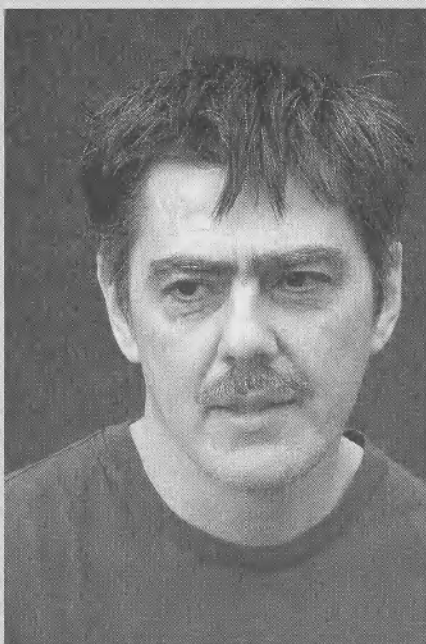
Az évadban tényleg kevés hosszú távon emlékeztető teljesítmény született, végignézeve a listát olyan érzésem van, mintha alig pár előadást láttam volna, holott kétszáz körüli néztem végig. Egyre kevesebb színház vállal kockázatot, egyre inkább jellemző a „menjünk biztosra” elv még erőteljesebb érvényesítése,

és így szaporodnak a kiszámítható, közepszerű és unalmas – kurzusbiztos – produkciók. Az ezzel való szerencsésen nyílt szembemenés indokolja például a kaposvári színi egyetemisták vizsgaelőadásának jelölését, amely szabadtéren, változó helyszínen majd öt óra hosszúságban új dimenzióban, felszabadultan és színházi „sallangok” nélkül mutatta meg a *Vízkeresztet*. Számomra kiemelkedő, ezért több kategóriában jelölt teljesítmény Zsótér Sándor *Vágyvillamosa* és Koltai M. Gábor nyíregyházi *Az ügynök halála*-előadása, mindkettő egy modern amerikai pop-dráma mélységét tárta fel újszerűen és mindenekelőtt húsba vágó érvényességgel, mindenképpen reflexióra készítve. Maradandóan állandó olvasatot nyújtott Ascher Tamás örökénybeli *Peer Gynt*-je, több kiváló alakítással, végtelenül időszerű, egyszerre lírai és valóságközei Máté Gábor *A mi osztályunk* című ensemble-előadása a Kamrában. Pintér Bélák közéleti reflexiója, a *Kaisers TV*, *Ungarn* mikro- és makroszinten is tükrözi közéleti történéseinknek. Fontosnak éreztem a színház esz-

A legjobb zenés/szórakoztató előadás: BOLHA A FÜLBE (Radnóti Színház, rendezte: Mohácsi János) – KÉT NÉNI, HA MEGINDUL (Örkény Színház, rendezte: Gáspár Ildikó)
A legjobb független színházi előadás: SZÉGYEN (Proton Színház, rendezte: Mundruczó Kornél) – NÉGYESHATOS (Stúdió „K”, rendezte: Forgács Péter) – ÁLDJA MEG AZ ISTEN, MR. VONNEGUT (KoMa Társulat, rendezte: Valcz Péter)
A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: –
A legjobb női főszereplő: KOVÁTS ADÉL (*Vágyvillamos*, Radnóti Miklós Színház) – BÁNFALVI ESZTER (*Szent Johanna*, Nemzeti Színház) – KÉZDI IMOLA (*Hedda Gabler*, Kolozsvári Állami Magyar Színház)
A legjobb férfi főszereplő: FEKETE ERNŐ (*Protokoll*, Radnóti Színház) – GÁLFFI LÁSZLÓ (*A vihar*, Örkény Színház) – BLASKÓ PÉTER (*A fősvény*, Nemzeti Színház)
A legjobb női mellékszereplő: KERÉKES ÉVA (*Peer Gynt*, Örkény Színház) – TAKÁCS NÓRA DIÁNA (*Tarelkin [halála]*

Lábodi Ádám a *A csárdáskirálynő*-ben (Székesfehérvár)

Szabó György, a *Trafó* megteremtője

Senkálcsy Endre

közeivel társadalmi gondolkodásra és párbeszédre készítő *Krisis-trilógia* két előadásának (*A papnő*, *Hálátlan dögök*) jelölését egy-egy kategóriában, ahogyan a Színház- és Filmművészeti Egyetem volt és jelenlegi diákjainak önszerveződő alkotóműhelyét is, a 011-et. A díszlet esetében sajnálom, hogy nem alkotókat, hanem előadásokat jelölünk – Cziegler Balázst *A Pál utcai fiúk*-ért jelöltem, de ebben nem elhanyagolható része van a pinceszínházi *Bányavirág* és a tatabányai *Nóra* tervezésének is.

URBÁN BALÁZS

A legjobb új magyar dráma: SZÉKELY CSABA: BANYAVIRÁG – TÉREY JÁNOS: PROTOKOLL
A legjobb előadás: A MI OSZTÁLYUNK (Katona József Színház, Kamra, rendezte: Máté Gábor) – A VIHAR (Örkény Színház, rendezte: Bagossy László) – BANYAVIRÁG (Yorick Stúdió, Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata, rendezte: Sebestyén Aba)
A legjobb rendezés: HEDDA GABLER (Kolozsvári Állami Magyar Színház, rendezte: Andrei Șerban) – VÁGYVILLAMOS (Radnóti Színház, rendezte: Zsótér Sándor) – A CSÁRDÁSKIRÁLYNŐ, AVAGY 1916 (Vörösmarty Színház, Székesfehérvár, rendezte: Mohácsi János)

élete; *Peer Gynt*, Örkény Színház) – GYÖRGYJAKAB ENIKŐ (*Hedda Gabler*, Kolozsvári Állami Magyar Színház)
A legjobb férfi mellékszereplő: MIHAJLO JANČIKIN (*Cseresznyés kert*, Szabadkai Népszínház Magyar Társulata) – RÁBA ROLAND (*Hamlet*, Nemzeti Színház) – HATHÁZI ANDRÁS (*Hedda Gabler*, Kolozsvári Állami Magyar Színház)
A legjobb díszlet: SCAPIN, A SZEMFÉNYVESZTŐ (Csokonai Színház, Debrecen, tervezte: Helmut Stürmer) – VÁGYVILLAMOS (Radnóti Színház, tervezte: Ambrus Mária) – HEDDA GABLER (Kolozsvári Állami Magyar Színház, tervezte: Carmencita Brojboiu)
A legjobb jelmez: A FILOZÓFUS (Katona József Színház, tervezte: Izsák Lili) – TARELKIN (HALÁLA) ÉLETE (Örkény Színház, tervezte: Nagy Fruzsina) – SZENTIVÁNÉJI ÁLOM (Weöres Sándor Színház, Szombathely, tervezte: Remete Kriszta)
A legjobb színházi zene: HÁLÁTLAN DÖGÖK (KRÍZIS 2.) (Krétakör, Dargay Marcell)
A legígéretesebb pályakezdő: LÁBODI ÁDÁM – BORBÉLY ALEXANDRA – PÁLOS HANNA
Különdíj: A *Gondnokság*-sorozat alkotóinak és szereplőinek (Katona József Színház)

Tartok attól, hogy az elmúlt évadból sokkal inkább arra fogunk emlékezni, ami nem a színpadon, hanem azon kívül történt. A színházi vezetőváltások riasztó – és az Új Színház körüli botrányban csúcsosodó – tendenciára, a Trafó tönkretételére, a független társulatok kiéheztetésére. Egyre kevesebb az olyan színházi műhely, ahol valóban nyugodtan és elmélyülten lehet dolgozni. Nyilván ezzel is összefügg, hogy az utóbbi idők meszsze leggyengébb évada volt az idei (bár biztosan nem ez az egyedüli ok). Mindenesetre egyetlen revelatív előadást sem láttam az idén, igazán jelentősnek véltet és/vagy saját színházi ízlésemhez közel állót is csak igen keveset. Az átlagszínvonal pedig egyértelműen alacsonyabb volt a korábbi évekénél. Ebből következik, hogy az egyéni teljesítményeknél is kevesebbet kellett hezitálnom (azért volt, aki így is sajnálatosan kimaradt, például Keresztes Tamás, László Zsolt, Kulka János, Fodor Tamás, Bogdán Zsolt, Bányai Kelemen Barna, Viola Gábor, Vékes Csaba, Csernik Árpád, Nagy Zsolt, Szandtner Anna, Fullajtár Andrea, Kalmár Zsuzsa, Szávai Viktória, Für Anikó). A legtöbb dilemmám talán épp a független színházi előadásoknál volt; ha a nehezen minősíthető kultúrpolitikai (?) törekvések célt érnek, jövőre biztosan egyszerűbb lesz a döntés... És egyáltalán: a nem túl jókedvű voksolás közben nem tudtam nem arra gondolni, nehogy jövőre még az idei évadot is vissza kelljen sírnom.

ZAPPE LÁSZLÓ
Népszabadság

A legjobb új magyar dráma: SZÉKELY CSABA: BÁNYAVIRÁG – PINTÉR BÉLA: KAISERS TV, UNGARN – VALCZ PÉTER: ÁLDJA MEG AZ ISTEN, MR VONNEGUT

A legjobb előadás: HEDDA GABLER (Kolozsvári Állami Magyar Színház, rendezte: Andrei Șerban) – KISPOLGÁROK (Katona József Színház, rendezte: Zsámbéki Gábor) – WOYZECK (Katona József Színház, rendezte: Ascher Tamás)

A legjobb rendezés: A MI OSZTÁLYUNK (Katona József Színház, rendezte: Máté Gábor) – TARELKIN (HALÁLA) ÉLETE (Örkény Színház, rendezte: Mácsai Pál) – SZENTIVÁNEJI ÁLOM (Weöres Sándor Színház, Szombathely, rendezte: Mohácsi János)

A legjobb zenés/szórakoztató előadás: A CSÁRDÁSKIRÁLYNŐ, AVAGY 1916 (Vörösmarty Színház, Székesfehérvár, rendezte: Mohácsi János)

A legjobb független színházi előadás: KAISERS TV, UNGARN (Pintér Béla és Társulata, rendezte: Pintér Béla) – ÁLDJA MEG AZ ISTEN, MR VONNEGUT (KoMa, rendezte: Valcz Péter) – VÍZKERESZT, AVAGY ELMETEK TI A JÓ... (Kaposvári Egyetem, Zsámbéki Színházi Bázis, rendezte: Mohácsi János)

A legjobb gyerek- és ifjúsági előadás: NÁTHÁN GYERMEKEI (Nemzeti Színház, rendezte: Gigor Attila) – SZAMÁR A TORONY TETEJÉN (Stúdió „K”, rendezte: Fodor Tamás)

A legjobb női főszereplő: KOVÁTS ADÉL (Vágyvillamos, Radnóti Színház) – KÉZDI IMOLA (Hedda Gabler, Kolozsvári Állami Magyar Színház) – BOGNÁR GYÖNGYVÉR (Boldogtalanok, Katona József Színház, Kecskemét)

A legjobb férfi főszereplő: DEBRECZENY CSABA (Tarekin [halála] élete, Örkény Színház) – HATHÁZI ANDRÁS (Egy ügynök halála, Kolozsvári Állami Magyar Színház) – HEGEDŰS D. GÉZA (A pestis, Vígszínház)

A legjobb női mellékszereplő: TAKÁCS NÓRA DIÁNA (Tarekin [halála] élete, Örkény Színház) – MEZEI KINGA (Dogs and drugs, Szabadkai Kosztolányi Dezső Színház) – PÁLMAI ANNA (A filozófus, Katona József Színház)

A legjobb férfi mellékszereplő: HATHÁZI ANDRÁS (Hedda Gabler, Kolozsvári Állami Magyar Színház) – PÁLFFY TIBOR (Bánk bán, Tamási Áron Színház, Sepsiszentgyörgy) – DIMÉNY LEVENTE (Liliomfi, Nagyváradi Állami Színház – Szigligeti Társulat)

A legjobb díszlet: VÁGYVILLAMOS (Radnóti Színház, tervezte: Ambrus Mária) – SCAPIN, A SZEMFÉNYVESZTŐ (Csokonai Színház, Debrecen, tervezte: Helmut Stürmer) – A HAZUG (Móricz Zsigmond Színház, Nyíregyháza, tervezte: Cziegler Balázs)

A legjobb jelmez: SZENTIVÁNEJI ÁLOM (Weöres Sándor Színház, Szombathely, tervezte: Remete Kriszta)

A legjobb színházi zene: VÍZKERESZT, AVAGY ELMETEK TI A JÓ... (Kaposvári Egyetem, Zsámbéki Színházi Bázis, Formán Bálint, Kovács Márton) – NÉGYESHATOS (Stúdió „K”, Spilák Lajos)

A legígéretesebb pályakezdő: TASNADI BENCE (Virágos Magyarország, Katona József Színház) – PETRIK ANDREA (Vágyvillamos; Bolha a fülbe, Radnóti Színház) – LOVAS ROZI (Tisztagatás, Csiky Gergely Színház, Kaposvár)

Különdíj: SZABÓ GYÖRGY (Trafó)

MINDEN PÉNTEKEN!

KERESSE A HÍRLAPÁRUSOKNÁL VAGY FIZESSEN ELŐ!

Kedvezményes éves előfizetési díj 15.500 Ft

Megrendelhető a szerkesztőségben: 1089 Budapest, Rezső tér 15.

Tel: 06-1 210-5149, 210-5159; Fax: 303-9241

e-mail: lapterjesztes@es.hu

Üvölteni kellene

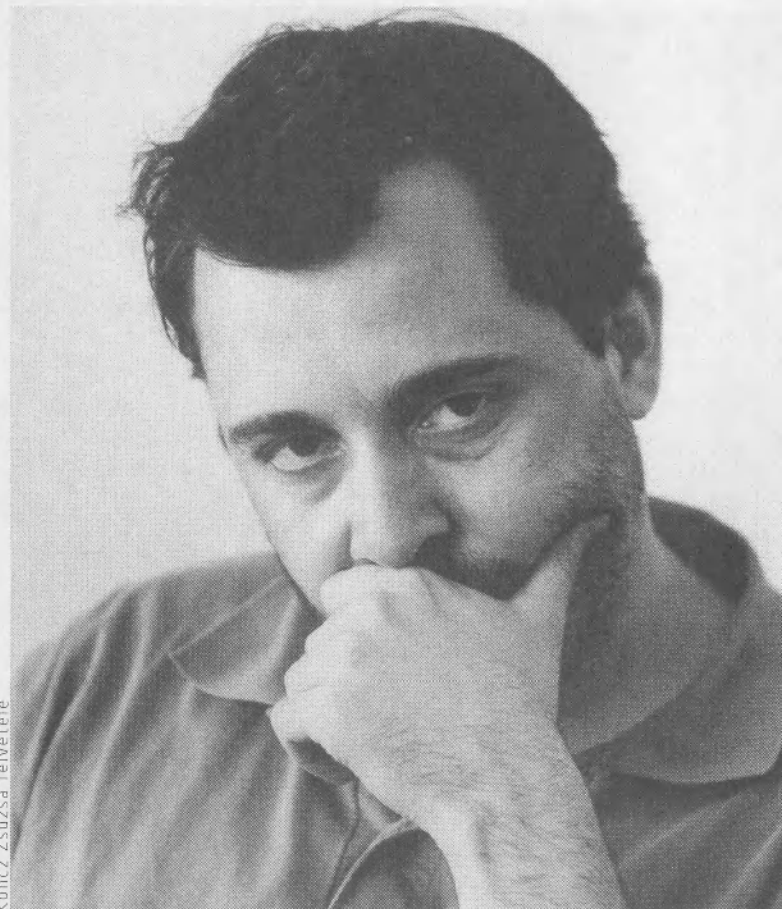
SCHILLING ÁRPÁD A FÜGGETLENEK HELYZETÉRŐL,
A SZÍNHÁZI SZAKMA ÁLLAPOTÁRÓL ÉS
AZ ÁTALAKULT KRÉTAKÖRRŐL

– A Krétakör speciális helyzetben van, mert nem kizárólag színházzal, hanem ösztéművészeti projektekkel foglalkozik, vagyis itt másként csapódik le a pénzfelvonás hatása. Am a Krétakör tevékenységének összetettsége miatt példa lehet a többi társulat számára. Úgy tűnik, nehézségekkel, de tudatuk kezelni a pénzfelvonásokat.

– 2008-ban három évre szóló közszolgáltatási szerződést kötöttünk a minisztériummal, ami évente 100 millió forintos támogatást garantált a megújult Krétakör számára. Az első évben rendben megkaptuk az összeget, de azt még a Krétakör Színház utolsó időszakára fordítottuk – a 2008-ban kapott 100 millió forint összecszerűen megegyezett a 2007-es, pályázaton kapott támogatással, s mivel pályázati pénzt értelemszerűen már nem kaptunk, az új támogatásból kellett kifizetni a tagokat. A Krétakör Színház 2008 júniusáig teljesítette a szerződésben vállalt előadás-számot és minden más kritériumot. 2009-ben már csak 75-öt kaptunk meg a 100-ból – a pályázatban vállalt tevékenységet azonban némi átalakítással kihoztuk ebből az összegből is. A támogatás csökkentésének magyarázata a gazdasági világválság volt. A harmadik évben már csak 25 milliót kaptunk meg ugyanerre való hivatkozással. Így az eredeti tervet nem tudtuk tartani, lecsökkentettük a vállalt programokat annyira, amit ebből az összegből ki lehetett hozni.

Gáspár Mátéval évekig lobbiztunk azért, hogy a pályázatos rendszerbe belekerüljön a tervezhetőség. Bízunk abban, hogy az előre kalkulálható támogatási rendszer működni fog. A konstrukció a holland modellre épült, ahol bizonyos szintet elérő társulatok kéthárom évre előre pályázhattak. Úgy gondoltuk, ez lehet az útja annak, hogy kiderüljön, ki képes egy társulatot felépíteni és összetartani, kik válhatnak alkalmassá akár egy kőszínház vezetésére is. Örültünk, hogy ez a hosszabb távú támogatás létrejött. A Krétakör húzóereje volt a területnek, és úgy terveztük, három év után ez hivatkozási alap lehet a többi kiemelkedő társulat számára is. De már 2009-ben kiderült, hiába vállalja a felelősséget egy miniszter, könnyen semmissé lehet tenni egy megállapodást.

A független színházak alkotóival folytatott beszélgetéssorozat első két részét augusztusi és szeptemberi számunkban közöltük. (A Szerk.)

Koncz Zsuzsa felvétele

– Miközben ti a minisztérium elvárásait teljesítettétek.

– Tulajdonképpen a magunk elvárásait teljesítettük, ugyanis a szerződést nem a minisztérium, hanem Máté írta. Nem volt ebben gyakorlatuk, mi meg úgy gondoltuk, ez is precedens lehet: ezután a minisztérium ismerni és használni fogja ezt a fajta megállapodást – akár átalakítva, finomítva. De Hiller István nem gondolta túl komolyan ezt az egészet. Ez nemcsak a pénz csökkentéséből látszott, hanem abból is, hogy nem diskurált el velünk mélyebben erről a kérdésről. Számára nem a modellértékűség és a jövőbe mutató volt a lényeg, hanem egy kultúrpolitikai nyomás kielégítése: a Krétakör Színházzal valamit kezdeni kell. Nem tartalomra, hanem a névre adták a pénzt. A gond az volt, hogy Hiller számára negatívan csapódott le a Krétakör átalakulása, annak ellenére, hogy mi kizárólag azt csináltuk, amit az általa aláírt szerződés tartalmazott. Az kétségtelen, hogy az átalakulás során közönséget, kritikát, visszhangot, kapcsolatot, szakmai beágyazódást veszítettünk. Szerintem ez volt az oka a támogatás csökkentésének, nem a válság. Kockázat

nélkül azonban nincs nyereség, a miniszter türelmetlen volt, és nem követte nyomon a tényleges munkát.

– 300 millióval számoltatok, ebből 200-at kaptatok meg. Mit tettek volna másképp, ha nincs ez a 100 milliós hiány?

– Arra kaptunk pénzt, hogy a saját ügyeinken túl fejlesztésre érdemes projekteket keressünk, hogy partnereket találjunk, akik munkájába beszállhatunk támogatóként, producerként, innovátorként. A Flórián Műhelyhez hasonló decentralizált támogatási koncepciót szerettünk volna megvalósítani – az alkotói projektgazdai funkció mellett.

– Amikor elindult a Krétakör Bázis, akkor még voltak itt előadások is. Ezek elmaradtak aztán.

– Maladype, Kárpáti Péter, Láng Annamária – nem tudom az összes művészt felsorolni, legalább tíz ehhez hasonló projekt volt, amibe belefogtunk. De a csökkenő támogatással egyre kevésbé lehetett ezt komolyan csinálni. Ezért ezt a tevékenységet engedték el leg hamarabb, és újra magunkra fókuszáltunk, megpróbálva fejleszteni magunkat, csak az időközben leghasznosabbá váló projekteket, partnereket tartva meg. Csak azok felé mentünk, akiktől jött visszafelé is energia. Így leszűkült azoknak a köre, akikben gondolkodtunk.

2009-ben *A szabadulóművész apológiája* hatalmas projekt volt. Előre fel akartuk mutatni a partnereket és az irányokat, ami felé menni szeretnénk. De visszafelé sült el: túl sok pénzbe került ahhoz képest, mint amekkora híre lett, és olyan végkicsengése volt, hogy folyik ki a pénz a semmibe, a Schilling biztos megőrült. Ugyan nem kellett lemondanunk semmiről, de a hatékonyság szörnyű volt. 2010-ben csináltuk meg az Új Nézőt, nagyon jó volt az együttműködés a Kávával; dolgoztunk a CNAC-kal, ekkor játszottuk a cirkuszban hétszer az *URBAN RABBITS*-et, amit jól sikerült pozicionálni, sokan is látták. Abban az évben kaptuk a legkevesebb pénzt, mégis lökést kaptunk, mert sok ember volt az eseményeken, vagy értesült róluk. Tavaly a *Krízis-trilógiában* is a tervezett program valósult meg – voltak partnereink, akik Prágába, Münchenbe hívtak, mi behívtuk a Trafót, és így meg tudtuk csinálni, amit szerettünk volna. Hatékonyan dolgoztunk ugyan, de már a megrendelőik igényeire is figyelni kellett.

2007-ben még nem kellett alkalmazkodnunk senkihez és semmihez, 2011-re oda jutottunk, hogy a prágaiak és a müncheniek által adott keretben kellett gondolkodnunk. Mivel a megrendelések felém irányultak, ezt ki kellett szélesíteni – nem Fancsikai Pétert, Gulyás Márton, Tóth Ridovics Mátét vagy Dargay Marcellt hívták, hanem engem. Egyrészt igazodni kellett az elvárásokhoz, másrészt tovább kellett vinni azt a szervezetfejlesztést, amelyet 2008-ban kezdtünk el.

– Ezt te mennyiben éled meg a munkád vagy a művészi életed korlátozásának? Nekem úgy tűnik, hogy ezt össze tudod egyeztetni, de ez mégis más típusú szemlélet, mint amikor egy rendező fog egy példányt...

– A Krétakör Színház idejében tudatosan, amennyire lehetett, tartózkodtam a személyemre szabott külföldi meghívásoktól, most újra felvettem a kapcsolatot a nemzetközi szcénával.

Ezek aztán az igazi megrendelői helyzetek – például a müncheni operában a *Rigoletto* megrendezése: ezt a darabot, ezekkel az énekesekkel, ezzel a karmesterrel, ebből a büdzséből, ekkor kell megcsinálni. Miközben a végső elvárás az, hogy az eredmény unikális legyen. Emellett van egy közös fejlesztés a Krétakörben, amelyet Gulyás Márton irányít: tehetséggondozó, pedagógiai és társadalompolitikai projektek. Van azonban egy harmadik szelete is az életnek, ami az elmúlt négy-öt év után kezdett fontossá válni: megkeresni, mi az a történet, amit én szeretnék elmesélni. Ezt nem tudom megcsinálni sem a Bajor Állami Operaházban, sem a prágai kurátorok felkérésére. Ugyanakkor azt is szeretném, ha az összes tehetség, aki körülöttem van, alkotói minőségben kapcsolódna hozzám.

A jelenlegi minisztériumi pályázati huzavona azokra az alkotókra nézve a legkárosabb, akiknek saját elképzeléseik, történeteik vannak. Ha valakit meghívunk rendezni, az tiszta sor: fizetnek, amikor kész. Ha partnerekkel akar valaki létrehozni egy projektet, összeadódhatnak a pénzek és a pályázatok is, az alkotó alkalmazkodik, az is rendben van. De ha a saját történetét akarja elmondani az ember, tényleg csak a magyar állami keret áll rendelkezésre – és ez veszélyben van.

Az első komolyabb művészeti korszakváltást harminc körül éli meg az ember. A mostani harmincasok számára egyszerűen nincs pénz arra, hogy beérjenek. Ez persze nem pusztán pénzről szól, hanem arról, hogy komolyan vesznek-e minket vagy sem. Hogy mint alkotót szükségesnek, kikerülhetetlennek és tehetségesnek tartanak-e, vagy épp ellenkezőleg. Jó lenne tudni.

Miközben tudjuk, hogy 2009-re a rendszer eljutott odáig, hogy komolyan kezdte venni egymást a szakma normatív és pályázatos része, ma a kőszínházak ismét visszavonultak a sáncok mögé. A magyar színházművészet legbátrabb alkotói kiszorulnak a szakmai közéletből.

– 2010-ben még volt egy elfogadott szakkuratórium, amely valódi döntéseket hozhatott.

– Így van, három évre kapták a megbízást, volt szempontrendszerük, felhatalmazásuk, és közben elkészült az Előadó-művészeti törvény. Hudi László, Gáspár Máté és a többiek komolyan vehető struktúrát alkottak, amely állami garanciára épült. Ebben a művészeknek volt esélyük a korrekt megmérettetésre – bár a kőszínházi direktorok erősen fájlalták, hogy tőlük csoportosítanak át erre a feladatra. Nem akarták megérteni, hogy a függetlenekkel való törődés valójában a szakmai utánpótlás fejlesztésének eszköze. Most sem veszik komolyan a független alkotókat: a POSZT-válogatással minden világossá vált. A kultúrpolitika hozzáállása az ügyszögért is érthetetlen, mert voltaképpen Vidnyánszky Attila is csak a maga kis álmait valósítja meg. Ha állami feladat az ő önálló műsor-számainak támogatása, akkor evidens, hogy a többi tehetséges embert is támogatni kell.

– Nem akarom személyekre kiélezni a dolgot, de azt többen mondták, hogy független területen Schilling és Vidnyánszky, kőszínházin pedig Mohácsi és Vidnyánszky

állnak egymással szemben. Vidnyánszky azt mondta, hogy a függetlenek menjenek be a kőszínházakba – mondjuk, nem tudni, hogyan, mert erre nincs példa. Te erre látsz bármi esélyt?

– Vajon a kőszínházakat kik fogják igazgatni tízhúsz-harminc év múlva? Milyen műsor lesz bennük? Mi lesz a közönséggel? Ezek a fontos kérdések, de Vidnyánszky nem erről beszél, hanem arról – mondom ezt egy-két megszólalása alapján, mert olvasni nem olvashattam tőle semmit; amelyik rendezvényre hívtuk, nem jött el, szóval nem ismerhető a koncepciója –, hogy a függetleneket befogadják a kőszínházak, így lesz helyük. Csakhogy ezek a függetlenek – legalábbis a legtehetségesebbek – így-úgy megkapaszkodtak a szférában, kialakították a maguk kapcsolatait, mint anno a Krétakör Színház. Nekünk 2008-ra full extrás hálózatunk jött létre: volt irodánk, raktárunk, mobilis csapatunk – ott nem játszottunk, ahol nem akartunk. Ez a kulturális innováció. Erre az olyan reakció, hogy a függetlenek kéredezkedjenek be valamelyik színház stúdiójába: nettó megalázás. S miközben Vidnyánszky erről beszél, nem képes visszafogni az ízlésének a kifejezését. Dekadensnek minősít művészeket – amit én egy kultúrpolitikával foglalkozó embertől kikérek magamnak. Nem ad konkrét választ, nem bontja ki a vízióját: nem gondolkodik ebben a területben.

Nincs program vagy valódi akarat a függetlenek kőszínházi integrációjára. Nem is kellene kötelezővé tenni, elég lenne, ha három-négy igazgató adna egy programjavaslatot. De ilyen nincs. Félek tőle, hogy előbb-utóbb lesz, de azt nem a függetlenekkel együtt fogják kitalálni. Nem számolnak azzal sem, hogy a társulatoknak hosszú távon kell gondolkodniuk, ugyanis a társulatvezetők valódi művészek. Lehet, hogy van Attilában egy olyan gondolat, hogy gyertek be, és reformáljátok meg a színházat, de nem mondja ki. Nem mondhatja a Magyar Teátrumi Társaság tagjainak, hogy én tulajdonképpen egy teljesen más társaságot képzelek el. Pedig milyen bátor lenne, ha kimondaná.

– Vidnyánszky legitimálja mindazt, ami a többi színházban történik.

– Ne felejtjük el, hogy az eltelt egy évben mi ment végbe a színházi szakmában! Ne felejtjük el azt a kommunikációt, ami az Előadó-művészeti törvény módosítása óta zajlik! Ne felejtjük, hogyan alakították át a POSZT-ot! Most, amikor minden hatalommal felruházták Vidnyánszkyt, láthattuk az igazi arcát.

Fel kéne fogni, hogy a független terület a művészek gyakorlóterepe. Aki egy húszfős társulatot képes vezetni évekig, az tulajdonképpen beugrót vált arra, hogy pályázzon kőszínház vezetésére. A függetlenség fejlesztői helyzet: kijön az iskolából, figyel, megtanul élni, a lábán állni – és ezen keresztül eljuthat a kőszínházba. Vagy nem, mert nem akar. Hiszen a művészet semmit sem ér autonómia nélkül.

– Hogy ez így legyen, szuverén alkotókra, szakmai tekintélyt szerzett művészekre lenne szükség a szakma élén. Ám az elmúlt évtizedekben a hatalom – kurzus- és szakmafüggetlenül, néhány kivételtől eltekintve – szinte kizárólag lojális végrehajtókra tartott igényt. A színház eseté-

ben csak annyi történt, hogy ez a helyzet csontra lecsuszodott.

– Ez a felelőtlen cinizmus gerjeszti a társadalomban a széthúzást, ráadásul pont az önmagát hagyománytisztelőnek gondoló konzervatív kormány taposza szét a hagyomány és a tisztelet kultúráját. A szoci tempó se volt semmi, de ez a mostani direkt erőszak csak a szélsőségeket erősíti. Szuverén, autonóm személyiségek helyzetbe hozásához szükség van a vitára, meg kell kérdőjelezni és meg kell tudni védeni saját magunkat. A valóban tehetséges embereknek előbb-utóbb lesznek kérdéseik. Ezzel képtelen megbékélni a politika, és képtelen megtalálni azt a módszertant, amely a felmerülő vélemények között valamiféle egyensúlyt teremtené.

– Azok, akik ezt az egészet ma működtetik, estéről estére kioktatják a nézőket az erkölcsileg és morálisan helyes magatartásról.

– Ami nem éppen korszerű hozzáállás. Ahogy az sem, hogy milyen kevés önálló kreáció jön létre, de ha mégis létrejön, általában nincs jól tematizálva a szakmai közbeszédben. A szuverenitás a színházban a jófajta rendezést jelenti, de hogy mit jelenthet még a színházi alkotás, odáig nem jutunk el. Nincsenek jól kezelve, nincsenek értelmezve azok, akik a semmiből teremtenek világokat, hozzák létre a saját alkotásaikat. Pintér Bélán kívül sok mindenki lehet még, aki így gondolkodik, és képes lehet létrehozni a saját kreációját.

– Csak nem kapják meg a megfelelő lehetőséget, hogy eljussanak oda, ahová Pintér jutott.

– Hogy ő eljutott oda, az kivételes, amiben természetesen a kivételes tehetsége is perdöntő volt. Van még egy baj Vidnyánszky alapvetésével: nem mindenki alkalmas, és nem mindenki akar a kőszínházba vonulni, ahogy Pintér Béla sem. Egy színházat nem feltétlenül kell alkotónak vezetnie, hiszen a menedzselés másfajta tehetséget igényel. De vannak olyanok, akiket ezek a dolgok érdekelnek. Bodó Viktor vendégrendezőket kezdett hívni a Szputnyikba, a KoMa éves pedagógiai programokat próbál felépíteni – tehát vannak, akik elkezdtek rendszerek létrehozásában gondolkodni. Arra kéne lehetőséget biztosítani, hogy ezek a rendszerek bekerüljenek a szakmai közbeszédbe, kiemelt figurákká válhassanak a fiatal innovátorok, és ezeken keresztül kezdjünk el gondolkodni a színházi hagyomány fejlesztéséről vagy arról, hogy ezt az energiát hogyan fogjuk becsatolni a rendszerbe. Ha ezen nem gondolkodunk, akkor lemondunk a fejlődésről. A szabadúszó rendezők maguktól nem fejlesztenek, nincsenek is olyan helyzetben. De annak, aki egy független társulat élén egyszerre gondolkodik pedagógusról, önkormányzati képviselőről, közösségről és színészcénáról, sokkal szélesebb rálátása lesz a kulturális szcénára, mint annak, aki egész nap próbál, majd premier után utazik máshova próbálni.

– A mostani rendszerben egészen mást jelent az innováció a kőszínházban. Például idén a kimagasló teljesítményt nyújtó Radnóti Színház elért nyolc kritikudíj-jelölést és POSZT-meghívást. Az innováció ebben annyi, hogy az évadot meg tudták tervezni úgy, hogy jó előadások születtek, mert tudták hívni két, szakmai szempontból jól dolgozó rendezőt.

– Nincs baj azzal, hogy a Radnóti ilyen – ezzel a kérdéssel belefutnánk abba, hogy a főváros milyen színházakat képzel el, mi a kulturális koncepciója. Van egy művészsínház, aminek, mondjuk, az a feladata, hogy ilyen előadásokat hozzon létre. A kérdés inkább az, hogy Bálint András után ki lesz az, aki ezt csinálja majd. A rendszerből hiányzik a tervezés, a célok meghatározása. Például ha négy évre pályázom egy színházra, akkor evidens, hogy négyéves tervet kell csinálnom. Nem lehet benne olyan, hogy „majd a harmadik évben is lesz valami ilyesmi”, pontosan kell tudnom, hova akarok eljutni, milyen programkínálatot nyújtok. A Krétakör Színház idején engem nagyon érdekelt, hogy az előadásokon túl mi zajlik még a színház körül. Hogyan beszélünk a társulatunkhoz és általa, milyen kapcsolódó programok, lehetőségek vannak, amiktől ez egy jó állapotú közeggé válik – azon túl, hogy jobb, tehetségesebb rendezők gyártják az előadásokat. Az önmagában kevés. A színház többlépcsős rendszer, amiben a független terület egyrészt speciális alkotók területe, másrészt fejlesztői terület. Most mindkettőt bezuhanni látom. 2009-ig felfutott, hogy itt speciális művészek vannak, de most már ez nem evidencia. Most már a nemzetközileg jegyzett rendezőknek is rettegniük kell.

– *Marad, amit mondtál: megrendelés és végrehajtás.*

– Ebből pedig egyértelműen következik a társulatok szétesése. Az a rendező, akinek külföldi kapcsolatai vannak, el tudom képzelni, hogy pályán marad, és megőrzi a függetlenségét, valaki kőszínházról kőszínházra fog vándorolni, hogy ne legyen pályaelhagyó, és lesz olyan, aki nagy bajban lesz. Ezt nem kívülről mondom – azért vállaltam el a FESZ alelnöki funkcióját egy időre, hogy tudjak segíteni, mert azt érzem, hogy itt fájdalmas dolgok fognak történni, ha minden marad úgy, ahogy most van. Ha valaki fölépít egy rendszert, nagyon kemény munkával létrehozza a saját imázsát és a társulatát, majd ezt elveszíti – utána már nehezen tudja összeszedni, fenntartani magát.

– *Úgy tűnik, nincsenek illúzióid.*

– Csak annyit mondok, hogy ez benne van a pakliban. Egyszerre kellene konstruktívabbnak és keményebbnek lennünk. Az egész területben ki kellene fejlődnie egy egészséges öntudatnak. Az a művész, aki rendszeresen nemzetközi fesztiválok szereplője, aki elért egy szintet ebben a szakmában, az merjen beszélni. Még mindig sokan gondolják úgy, hogy jobb hallgatni, abból nem lehet baj.

– *Nem érzed, hogy te tulajdonképpen egy pajzs vagy néha? Hogy te úgyis mondd, majd mögéd beállnak?*

– Biztos vannak – főleg fiatalok –, akik számára példáulértékű a hozzáállásom, de mindenkinek önérdeke lenne, hogy mondja – nem csak a független területen. Az nem lehet, hogy a művészek hallgassanak. Illetve lehet, csak nem jó, ismerjük azokat az időszakokat, amikor ez bekövetkezett. Csak nem akarjuk, hogy ma megint olyan világban éljünk. Ebből a félelemből ki kell törni. Nagyon egészséges volt, amikor Pintér Béla nekiment Vidnyánszkynek. Megteheti. Más is tegye meg.

– *Nem azon múlik, hogy mondja vagy nem mondja, mert úgyis tudják róla, amit tudnak, és ahhoz képest fog-nak hozzá viszonyulni.*

– Amit Vidnyánszky csinál, olyat épeszű ember nem tesz. Nem lehet ennyi hatalmat egyetlen kézben összpontosítani. A Színházi Társaság rövid küzdelem után belenyugodott a szituációba. Itt sok jelentős színházi alkotónak kellene üvölnie, hogy „Attila, állj! Ezért te nagyon fogod szégyellni magad.” Ne rettegjünk ennyire, ez nem Irán. Egy: meg kell tanulnunk véleményyt nyilvánítani. Kettő: jobban kell hinnünk abban, hogy össze kell adni az energiákat, muszáj egymásra reflektálnunk. Más az ízlésünk, nem feltétlenül szeretjük azt, amit a másik csinál, mert mi másképp gondoljuk – de ez most egy másik történet. Merni kell kiállni, merni kell utánanézni a dolgoknak, és szakmai alapon minél racionálisabban és keményebben kell fogalmazni.

Az a baj, hogy a színházi szakmában nem alakult ki morális határok, a szakmai kereteket hagyjuk kilazulni, és az optimálisnál jóval megengedőbbek voltunk egymással és magunkkal is. Egész egyszerűen teljesen lehetetlen, hogy például Fekete Péter színházi nevelésről beszéljen a nyilvánosság előtt, amiről semmiféle fogalma nincsen.

– *Ahol a színház a marketinggel egyenlő, ott nehéz többet elvárni.*

– Ma már nem számít, mit ír le egy leendő színházigazgató egy pályázatban. Nemcsák, Dörner kinevezése vagy a Trafó körüli események az összeomlás jeleit mutatják. Mert mi is van ezek mögött? Hogy bizony a többi színházigazgató sem gondolja magáról, hogy volna elég morális alapja ellenállni? Vagy egyszerűen ekkora az egzisztenciális félelem?

– *Kenyérharc zajlik: emberek ragaszkodnak az íróasztalukhoz, és ezért nagyon sok mindenre hajlandóak – esetleg aláírnak egy-két kiáltványt mutatóba, és ennyi.*

– Simán el tudom képzelni, hogy valaki beszorul ebbe a helyzetbe, és egyszerűen csak élni akar.

– *Persze egy rossz pályázatot miért ne írhatna és adhatna be bárki. Joga van hozzá, legjobb tudása szerint ennyi telik tőle. De azt valakik elolvasták és megszavazták – sokszor egyáltalán az is abszurd, hogy ezek eljuthatnak a szavazásig.*

– Ha konkrétan te beadsz egy rettenetes pályázatot, én meg ülök a bírálóbizottságban, és olvasom, miközben te benne vagy a mi felügyelőbizottságunkban, és jókat szoktunk beszélgetni, akkor vajon megmondom-e neked, hogy ez a pályázat sajnos rossz? Megmondhatom? És te mit reagálsz erre? Itt dőlt el a mostani helyzet: az emberek nem merték egymásnak azt mondani, ami szakmai kötelességük lett volna. Tulajdonképpen a függetlenek viszik el az egész balhét, mert ők a leggyengébb érdekérvényesítők. Itt vezetnek le minden energiát, innen vonnak el arányait a legtöbb pénzt, itt statuálnak példát. Nem nézik meg, de számon kérik őket.

– *A támogatás csökkentése arra is jó, hogy egymás torakának ugorjanak az egyes társulatok. Hiszen alapszabály, hogy minél kisebb a torta, annál többet kell markolni belőle. Hogy lehet megőrizni a FESZ-en belül az egységet, miközben az a hatás, hogy egymás ellen menjetek?*

– A szövetség vezetését szerintem a befogadó színházak és a produkciós irodák vezetői közül kellene kiállítani, mert ők rendszerben, együttműködés-

ben, marketingben és kommunikációban gondolkodnak. Tőlük tudnék elképzelni egy fenntarthatóbb együttműködést, egy olyan struktúrát, amely képes olyan feladatokat, olyan hálózatot és kommunikációt megteremteni, amiből megérthetjük, hogyan működik ez az egész. Azért fogalmazok óvatosan, mert minden helyzet kissé bizonytalan, amiben emberek vannak, főleg ha művészek, és főleg ha Magyarországon élnek – ahol az együttműködés kultúrája annyira alacsony színvonalon van. Nem egyszerű dolog, nagyon sok félreértés, sértettség, ügyetlenség fordul elő. Hudi László alatt a szövetség két dolgot tartott fontosnak: egyrészt megteremteni a megfelelő törvényi és támogatási környezetet, másrészt hogy ennek a területnek legyenek olyan önálló projektjei, amelyeken keresztül meghatározza magát a külvilág felé. Az elsőben nagyot sikerült előrelépni, a másodikban épphogy. Erre a másodikra próbáltam hangsúlyt fektetni. Most gazdaságilag és politikailag is nehezebb a helyzet: egyrészt valóban kevés a pénz, másrészt Orbán Viktorból árad valami mérhetetlen arrogancia, amit átvesznek az alacsonyabb szinteken irányítók. Nagyon nehéz szakszerű kommunikációt folytatni ennyire terhelt időben. Ez persze változhat. De most garanciát, együttműködést, tiszta viszonyokat, transzparenciát elérni szinte lehetetlen. Akik ma fontos pozíciót visznek, vagy korruptak, vagy arrogánsak, adott esetben is-is. Viszont egyfajta belső fejlődésre alkalmas lehet a pillanat.

Az egyik első lépésként megemeltük a tagdíjat: ruházzunk be magunkba! Ebből létre tudunk hozni egy titkárságot, ami képes ellátni az operatív munkát: kommunikálni, projekteket szervezni, pályázatokat írni. Aktivizálni szerettem volna a FESZ-t, minél több arc, minél több név és vélemény jelenjen meg a nyilvánosságban. Provokálni kell egymást, kritikát kell megfogalmaznunk egymással szemben, máskor meg segítenünk kell egymásnak érdektől mentesen. Ha ezt nem csináljuk, akkor nemcsak a FESZ-ről mondunk le, hanem tulajdonképpen egy modernizációs kísérletről is. Ha a FESZ – egy független, felvilágosult, a liberális demokráciában valahol mélységesen hívó társaság – nem képes ezt megvalósítani, akkor a lehető legrosszabb példával áll elő: az az üzenet, hogy ehhez a demokráciához mi nem vagyunk elég érettek. Nincs meg hozzá a kellő intelligenciánk, erőnk, bátorságunk, nem áldozunk eleget a közért, csak várjuk, hogy a köz szeressen minket...

– ...és nincs szükség a demokráciára?

– A demokrácia kell, de leginkább csak azon szelethez, hogy elmondhassam a véleményemet, amit valaki hallgasson meg, és segítsen. Ez a demokráciának egy szűkített értelmezése. Jogok, köteleességek nélkül.

– Ez leginkább a Kádár-titkárságra emlékeztet. Szerinted eljuthatunk oda, hogy kollektíve lemondunk a demokráciáról? Ezt reális forgatókönyvnek tartod?

– Igen. Ugyanúgy látom ezt a negatív hatást a közösség szintjén, mint az egyéni alkotók esetében is. El tudom képzelni azt, hogy sorozatos elfáradások, ügyetlenségek, a hozzá nem értés tapasztalása után egyszerűen komolyan vehetetlené válik a képviselet, mert nem lesz komolyan vehető szakember, aki vállalná. A nagypolitika elérte, hogy szakember már nem

lép be ebbe a játékba – mert a pártpolitika odáig minősítette le magát, hogy ciki elvállalni egy ilyen pozíciót. Ez megtörténhet a kisebb közösségek szintjén is. Amit felvetsz, az a reménytelenség forgatókönyve, de van egy olyan reményteli is, hogy az elkezdődött megújulás folytatódik. A titkársággal és a megvalósult projekkel egy következő elnökség számára szerettem volna biztos alapokat teremteni, de érdemes továbblépni, fejleszteni.

– Mit csinál a Krétakör ebben a helyzetben? Hogyan tudjátok a tervezett projekteket kivitelezni?

– Ki kell találnunk egy olyan szerkezetet, amiben biztosíthatóak az egyéni utak. Ami az emberekről, a Krétakört alkotó személyekről szól, és nem csak a brandről. Hogyan tudja valaki megtalálni benne a saját kreativitását? Ki akar alkotóvá válni, és milyen szintű projektet mer bevállalni? Hogyan tudunk alkotó- és munkatársai lenni egymásnak? Milyen dinamikában tudunk együtt dolgozni? Ezek a pénznél sokkal fontosabb kérdések. Sokat agyalunk ezen. Példamutató történet, ahogy Gulyás Márton az elmúlt négy-öt év alatt megerősödött; olyan karriert futott be, hogy bizonyos kérdések már nem is hozzám tartoznak. Sikerült elérni, hogy van, aki tőlem függetlenül is gondolkodik azon, hogy mi lesz a Krétakör jövője – ennek nagyon örülök. A másik kérdés, hogy honnan, milyen pályázatból tudunk pénzt szerezni, milyen partnereket, támogatókat találunk.

Az ilyen alkotóműhelyek, mint a Krétakör, ügyesebbek kell legyenek – avagy vállalják azt a felelősséget, hogy megpályáznak egy kőszínházat!

– Tehát hogy Schilling kiírta magát a színházból, az nem igaz.

– A legfontosabbnak azt gondolom – nemcsak a függetlenségnek, hanem a teljes szakma esetében –, hogy legyen tehetséggondozás és utánpótlás-nevelés. Ha valaki most harminc körül azt akarja, hogy ötvenévesen is legyen helye a pályán, ahhoz elsősorban huszon- és tizenéves emberekkel kell foglalkozzon, különben nem lesz, aki komolyan vegye húsz év múlva. Ez egy alapvetés a Krétakör jövőjét illetően: megpróbálunk minél több tehetséget összeszedni. Minden újabb tehetség újabb ötlet, újabb kompetencia, újabb irány. Az is igaz, hogy nehéz. Annyira elkényelmesedett szituációkat teremtett ez a szétkent, szakmailag homályos helyzet – és ebben a kritikusok felelősségét éppúgy nehéz lenne tagadni, mint az igazgatókét, rendezőkét és színészekét –, hogy muszáj újradefiniálni, újraképezni magunkat. Újra kell tanulni ezt az egészet, mert borzasztóan esik a színvonal. Nagyon erősen kell fejlődünk professzionalizmusban és minőségben olyan területeken is, amelyek hagyományosan nem tartoznak a színházcsináláshoz. Kevesebb pátozzal és minél konkrétan kell érvelnünk, dolgoznunk a szakmánk érdekében.

AZ INTERJÚT KÉSZÍTETTE: UGRAI ISTVÁN,
NYULASSY ATTILA ÉS ZSEDÉNYI BALÁZS

(A beszélgetés 2012 augusztusában készült.)

Iulia Popovici

Idegen a saját hazájában

A ROMÁNIAI MAGYAR SZÍNJÁT SZÁS ÖNAZONOSSÁGA

A Kolozsvári Állami Magyar Színházban a szó leg-sajátabb értelmében eseménydús előadást láttam, talán a legizgalmasabb színházi aktust színpadainkon ugyanezen színház emlékeztető *Hamletje*, a néhai Vlad Mugur rendező látomása óta. Csehov *Ványa bácsija* volt ez, Paul Schmidt színpadi változata alapján, annak az Andrei Șerbannak a hiánytalanul bámulatos rendezésében, aki sok év után ünnepli emlékeztető *comeback*-jét ezzel a szöveggel, amelyet először a New York-i La MaMa színházban vitt színre világraszóló sikerrel. [...] Ez a most itt, Kolozsváron látható előadás egyaránt dicséri a rendező tehetségét, kivételes merészségét és szakmai kultúráját, valamint a színészek párvukait ritkító adottságait – s ez megerősíti Andrei Șerban megjegyzését, miszerint akár Romániában, akár bárhol a világon ritkán találni ugyanabban a színházban ennyi kiváló színészt. Talán a bukaresti Nemzeti Színházban rendezett *Görög trilógia* óta nem láttunk Andrei Șerbantól olyan művészi diskurzust, amely a színházi tér átgondolásában és felülvizsgálatában ekkora lenyűgöző találékonyságról tenne bizonyosságot. A hagyományos színház – »olasz színpadon« kivitelezett – eljárásai kerülnek itt kölcsönhatásba a nagyszerű »improvizációk« színházával, amely kimeríthetetlen fantáziával vesz birtokba mindent, ami a színpad előtt és mögött található.”

Ion Parhon

Ami biztos: a nézők emlékeztetőben még élő „művészszínház” helyi hagyománya (Vlad Mugur *Hamletje* 2001-ben készült); a rendező külföldi teljesítményeire való figyelmes hivatkozás; a dicsőséges kilencvenes évek legendává vált öröksége (Șerbannak a hetvenes években a La MaMában bemutatott nagy sikerű produkciója, a *Görög trilógia* bukaresti felújítása alkalmából az elmúlt húsz év legjobb romániai előadásának minősült¹); egyértelmű csodálat az „idegen” nyelven játszó színészek tehetsége és technikája iránt; valamint tisztelgés az „olasz színpad” előtt. A Kolozsvári Állami Magyar Színház mérőföldköszámba menő előadásának fenti kritikája az „idősebb” nemzedék egy tekintélyes kritikusa tollából pontosan kifejezi, milyen általános esztétikai nyomás irányul a romániai magyar nyelvű színházakra a maguk elé tűzött identitás megvalósításával kapcsolatban.

Mint majd láthatjuk, van bizonyos jól látható egyensúlyhiány egyfelől a romániai magyar nyelvű színház struktúrája és a – nevezzük így – állami szintű pante-

onon belüli reprezentáltsága között, és ez a magyar nyelvű színházművészet esztétikáját illetően komolyan megkérdőjelezi a romániai kritikusok *mainstream* diskurzusát.

Ez pedig az adott helyzetben annyit jelent, hogy a romániai magyar nyelvű színjátszás két, egymással nem feltétlenül megférő normatív erő között őrlődik. Ki van téve a nyelv nyomásának (mivelhogy az Erdélyben beszélt magyar nyelv, amint az előre tudható volt, kontaminálódik, és nem fejlődött ugyanúgy, mint az anyanyelv), valamint a román művészszínház nyomásának.

E dolgozat érzékenynek tekinthető témát kíván felvetni: milyen nyilvános képet vázoltak fel a romániai magyar nyelvű színházról a romániai *mainstream* kritikusok, extrapolálva *egyetlen* ilyen, a leginkább szembeötlő, de a maga társadalmi és etnikai közösségét legkevésbé reprezentáló intézmény: a Kolozsvári Állami Magyar Színház esztétikáját; hogyan vált ez a színház egy elit színházi közösség „eszményi” intézményévé, és mit jelent ez az ország kisebbségi színjátszásának térképén a láthatóság és a művészi stratégia szempontjából.

Romániában nagyszámú helységnek – városoknak, sőt, mondhatni, nagyvárosoknak, falvaknak, sőt megyéknek is – két egymással versengő neve van: román az egyik, magyar a másik. Némelyiknek három név is jutott – román, magyar, német –, ám a mai Románia etnikai összetételének komplexitása nem tartozik e munka tárgyköréhez. A legfontosabb ilyen, történelmi okokból vagy lakosságuk számánál fogva kettős földrajzi névvel felruházott helységekben olyan színházak vagy színházi jellegű intézmények is működnek, ahol a színpadon (és a színpad mögött) magyarul beszélnek – ezeket hagyományosan kisebbségi színházaknak nevezik. (Az elnevezés azokból a korábbi időkből maradt fenn, amikor ezek az intézmények a támogatás tekintetében eleinte elsőbbséget élveztek, majd, a nemzeti kommunizmus időszakában, két másik szervezethez hasonlóan, a nem román etnikai közösségek nyelvi és kulturális identitásának megőrzésével voltak megbízva; a másik ilyen szervezet az egyház volt.²)

¹ Ez derült ki a *Yorick* című online színházi magazinnak a színikritikusokhoz és színházművészekhez intézett körkérdeéséből; megjelent 2012. április 15-én. <http://yorick.ro/trilogia-antica-cel-mai-bun-spectacole-ale-ultimelor-doua-decenii>

² A harmadik, amely kimaradt a szerző felsorolásából, valószínűleg az iskola lehet. [A ford.]

Romániában az államilag szubvencionált magyar nyelvű színházak (a kifejezés egyaránt utal „független” intézményekre, valamint kétnyelvű intézményekhez tartozó társulatokra, például a Marosvásárhelyi/Tirgu Mureş-i Nemzeti Színházra, amelyen belül működik román és magyar nyelvű tagozat is; mindkettőnek saját művészeti vezetője és műszaki gárdája van, a költségvetés azonban közös) az ország nyilvános drámai színházainak nagyjából egynegyedét alkotják (a báb-, ifjúsági és zenés színházakban, az operákat is beleértve, ez az arány alacsonyabb). Ha meggondoljuk, hogy a magyarok romániai jelenléte a lakosság tíz százalékát sem éri el, könnyen állíthatnánk, hogy a közösség széles körű színházi reprezentációval rendelkezik.

De mi a szóban forgó színházak profilja, miféle hagyományt követnek, hogyan viszonyulnak a „helyi” román színjátszáshoz, illetve a szélesebb közösséghez, amelyhez nyelvileg tartoznak? Képviselnek-e valamilyen „képzületbeli közösséget”, és milyen mértékben tekintik őket esztétikai értelemben „idegennek” a magyar (magyarországi) és a román intézményesített színház?

A statisztika, meglehet, nem valami vonzó tényező, de sokat elárulhat arról, miképpen viszonyul a romániai *mainstream* a magyar nyelvű színházhoz.

Négy egymást követő évben, 2008-tól 2011-ig (és az elmúlt hat évben öt alkalommal) a legfényesebbnek számító román színházi díjat – amelynek fényét talán az a tény is emeli, hogy csak egy van belőle –, a Színházi Céh által odaítélt Az év legjobb előadása címet magyar nyelvű produkció nyerte el: három ízben a Kolozsvári Állami Magyar Színház, egy ízben a Temesvári Csiky Gergely Magyar Színház. A négy előadásból hármat tekintélyes és elismert román művész, Andrei Șerban,³ illetve Victor Ioan Frunză rendezett, a harmadik rendező, Tompa Gábor egyszersmind a Kolozsvári Állami Magyar Színház igazgatója is. A kitüntetett produkciók a következők voltak: az Ingmar Bergman filmje által ihletett *Suttogások és sikolyok*, Tom Stoppardtól a *Rosencrantz és Guildenstern halott*, valamint Csehov *Három nővére* és *Ványa bácsija*. 2006-ban Büchner díjnyertes Woyzeckjét egy további jól ismert *mainstream* román rendező, Mihai Măniuțiu vitte színre.

A szóban forgó díjak megalapítása, 1993 óta (tehát tizenkilenc év alatt) a magyar nyelvű színházat tizen-nyolcszor jelölték a legjobb előadás címére, két ízben pedig, 2005-ben és 2011-ben, három jelölésből kettő magyar nyelvű produkciónak jutott. Mindezeket azonban csupán négy magyar nyelvű színház állította elő: a Kolozsvári Állami Magyar Színház, a Marosvásár-

helyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulata (amely az időszak első felében igen erősen volt jelen, majd 2006-ban ismét kitüntette magát), a temesvári magyar színház (egy ízben) és a sepsiszentgyörgyi Tamási Áron Színház (első ízben 2006-ban). A díjra jelölt előadásokat román rendezők állították színre, kétféle kivétellel: közreműködött két magyar nyelvű rendező, Tompa Gábor és Bocsárdi László is, valamint két külföldi, az izraeli David Zinder és a budapesti illetőségű Bodó Viktor, aki az egyetlen, Romániában díjra jelölt magyar drámát, Füst Milán *Boldogtalanok*ját is rendezte.⁴ Ettől eltekintve a nemzetközi kánonból merített klasszikus drámák dominálnak, miközben Tompa vonzódik az abszurdokhoz, Bocsárdinak pedig Shakespeare a gyengéje.

Mindez nem a kivételekhez tartozik, hanem a szabályt erősíti. Tompa Gábor, aki 1990 óta igazgatja a kolozsvári színházat, intézményének egész identitását a lokális jelleg tagadására építette, azaz mindent elutasít, ami a műsor és a játéktípus tekintetében a „székely” (vagy általában magyar) hagyományokra emlékeztethet.⁵ Az a körülmény, hogy a színházat közvetlenül a Kulturális Minisztérium szubvencionálja, és így független a helyi hatóságoktól, jelentős szerepet játszik abban, hogy az intézmény imázsa Tompa színházi víziójának megfelelően alakulhatott ki: így vált egyetemes relevanciájú művészszínházzá, amely fölötté áll a szüntelen változó politikai helyzetnek, és szorosan kapcsolódik a modern(ista) európai kánonhoz. Ezt az imázst ismerték el akkor, amikor 2008-ban a Kolozsvári Állami Magyar Színház csatlakozott az Európai Színházak Uniója (UTE) nevű szuperelit egyesüléshez, többek között a milánói Piccolo Teatro és mindössze egy további romániai színház, a bukaresti Bulandra mellett.

Nagyon hosszú időn át⁶ a Kolozsvári Állami Magyar Színházban egyetlen magyar vagy erdélyi drámát sem mutattak be,⁷ mint ahogy, nemzetiségtől függetlenül, egyetlen kortárs dráma sem szerepelt a színpadán. Egyetlen magyarországi rendező sem dolgozott itt, és a színház általában is erősen szelektál a magyarul beszélő rendezők között.⁸ Ez a fajta műsortervezés természetesen nem szerzett támogatókat Tompának a helyi magyar értelmiség köréből.⁹ Ehelyett viszont meghozta számára az ugyanezen mesterek iskoláján felnőtt román kritikusok csodálatát.

Tompa Gábor édesapja, Tompa Miklós nagy hatású és nyíltan a baloldallal rokonszenvező színházi rendező volt, aki saját elhatározásából hagyta el Budapestet (ahol munkásságát nagyra értékelték), hogy az erdélyi magyar közösségnek teremtsen színházat.¹⁰ Fia Buka-

³ 2007-ben a fentebb már említett *Ványa bácsit*.

⁴ Bodó azóta kulcsfigurája lett a budapesti alternatív színjátszásnak, és Szputnyik néven saját társulatot is alapított. Termékeny együttműködésre lépett a legünnepeltebb magyar színházzal, a budapesti Katona Józseffal is.

⁵ A székelyek a magyarság egy alcsoportja, amely napjainkban főleg három erdélyi megyében (Hargitában, Kovásznán és Maros megyében) él. Lakóterületüket Székelyföldnek nevezik, és idetartozik a romániai magyarságnak durván a fele. Tudatosan terjesztem ki a szó használatát, hogy hangsúlyozzam az identitás problémáját.

⁶ Egészen 2009/2010-ig, és a moratórium részben mindmáig érvényes.

⁷ Kivételt képez Visky András drámaíró, aki általában az abszurd hagyományt követi, és vallási távlatokat mutat. Visky közeli munkatár-

sa Tompának (ő a színház művészeti tanácsadója), és Tompa eddig öt drámáját állította színre.

⁸ Bocsárdi László, a szentgyörgyi Tamási Áron Színház igazgatója, Tompa korábbi tanítványa és nagy elismerésnek örvendő rendező például csak egyszer rendezett Kolozsváron: 2004-ben állította színre Luigi Pirandello *Felöltöztetni a mezteleneket* című művét, amely kevésbé feltűnő munkái közé tartozik.

⁹ Tompa Gábor bővebben beszél erről a témáról Florica Ichim vele készített, 2000 és 2002 közötti interjúinak kötetében; lásd *Conversatii in 6 acte* (Beszélgetések hat felvonásban). Camil Petrescu Kulturális Alapítvány, Bukarest, 2003, 50–53. és másutt.

¹⁰ Tompa Miklós alapította 1946-ban a Székely Színházat, a mai Marosvásárhelyi Nemzeti Színház elődjét.

restben végezte rendezői tanulmányait; egyik tanársegédje Silviu Purcărete volt, mintaképei pedig a reteatralizálás második hullámának¹¹ román mesterei: Radu Penciulescu, Liviu Ciulei, David Esrig, Lucian Pintilie.¹² Tompa Gábort egy további ünnepezt rendező, az a Harag György hívta a Kolozsvári Állami Magyar Színházhoz, aki a realista színház területének feltárása után, a hetvenes években csatlakozott a reteatralizálási mozgalomhoz,¹³ és akiben Tompa Gábor a maga Sztanyiszlavszkij-követő apjának ellenpólusát látta.¹⁴ Meg is tett mindent e szembenállás hangsúlyozására; mindenekelőtt hosszú távú kontaminációt kezdeményezett az „örökölt” játéktílus, vagyis az erős pszichológiai realizmus magyar hagyománya és az általa vallott rendezői gyakorlat között.

Az ugyancsak a reteatralizálás mestereinek köréhez tartozó Vlad Mugur; Andrei Șerban híres előadásai; az „olasz színpad” gyakorlati megoldásai (lásd Ion Parhon kritikáját)¹⁵ – ezek a címszavak (ha nem is egyedül Tompa Gáborra hatottak) jól foglalják össze Tompa erőfeszítéseit, hogy színházát egyfajta színházi nosztalgia álmvilágává tegye. Ez az eszményi imázs részben azon is alapul, hogy a román színikritikusok túlnyomó többsége nem ért magyarul, tehát az érintett előadásokat feliratozva vagy szinkrontolmacsolásban látja, és a szöveg alapú előadásokban nem képes az általános játéktíluson túli finomságokat érzékelni. Sokszor azt látják, amit eleve látni akartak: „a romániai színház egyetlen modelljét”, ahogy egy jelentős kritikus, a színháztudomány professzora írta, azt a modellt, amely a rendező vezető szerepén, az általa megvágott szövegnek az eredeti szöveggel szembeni fölényén, valamint az előadáson mint sokrétű metaforikus diskurzuson alapul.¹⁶

A kolozsvári színház bizonyos ideig a többi magyar nyelvű színház számára is modellként szolgált, de ez a funkció nem volt egyértelmű. Túl általános kiemelkedésén, helyi és nemzetközi ismertsége és kivételes anyagi támogatottsága révén a kolozsvári színház mágnesként vonzotta magához a legtehetségesebb magyarul játszó színészeket, akik bármikor készek el-

hagyni színházukat több pénz és munkalehetőség fejében.¹⁷ Mivel egy ilyen nagy méretű intézménnyel nem versenghetnek, a többi színház inkább elhatárolódással reagál.

Másfelől több más intézménynek pontosan azért nem sikerült a kolozsvári modellel lépést tartania, amiért a Kolozsvári Állami Magyar Színház sikerrel járt: az utóbbival ellentétben ezeket a helyi hatóságok szubvencionálják, és egy specifikus közösség elvárásainak (ezen belül specifikus politikai érdekeknek) kell megfelelniük. Ez történt Sepsiszentgyörgyön is, amelynek Tamási Áronról elnevezett színháza, a korábbi Tompa-tanítvány Bocsárdi László vezetésével,

¹¹ A mozgalom, amely 1920 és 1930 között meghatározta a román színház formáját, a naturalizmus ellen szállt síkra, és a szuggesztív, valamint a metaforák művészetét részesítette előnyben. Második hulláma 1960 és 1970 között virágzott mint reakció a szocialista realizmus ellen. Ezt a korszakot tekintik a román rendezés „aranykorának”; a színház a stilizált esztétika szférájába emelkedett, elvetve mind a realizmust, mind a társadalmi és politikai elkötelezettséget bármely formáját.

¹² Lásd *Beszélgések hat felvonásban*, 31–32.

¹³ Harag György (1925–1985) életében viszonylag későn köszöntött be ez az „esztétikai” periódus, és szorosan összefügg a nyolcvanas években általa megrendezett Csehov-drámákkal. Mielőtt az ifjabb Tompával találkozott volna, jelentős sikerrel vitte színre Sütő Andrásnak, a XX. század második fele vezető erdélyi írójának valamennyi színművét. Sütő kezdetben a kommunista „útítársa” volt, majd a romániai magyarság életéről szóló, felforgató „krónikák” kiátkozott szerzője lett.

¹⁴ Lásd *Beszélgések hat felvonásban*, 32.

¹⁵ Mugur *Hamletjének hatására* utal Mihaela Lovin a Tompa *Három nővéréről* írott kritikájában (*Verso*, 47. sz., 2008. december); Liviu Ciulei „stílusának” hatására mutat rá Ileana Lucaciui Andrei Șerban *Suttogások és sikolyok* című rendezése kapcsán a blogjában írott cikkében stb. Ezek a hivatkozások általában nemcsak a rendezők esztétikáját írják le, hanem a színészi játékot is; talán ezért jelennek

meg jóval ritkábban, amikor az érintett rendezők más színházakban dolgoznak.

¹⁶ Miruna Runcan: *Modelul teatral românesc* (A román színházi modell). UNITEXT, Bukarest, 2001.

¹⁷ Romániában a magyarul beszélő színészeknek a közszínházon kívül vajmi kevés munkaalkalmuk van. Felléphetnek Magyarországon, de ehhez imponáló élettrajzra és ismertségre van szükségük. Számos jó színész hagyta el a vásárhelyi és szentgyörgyi színházakat a kedvezőbb kolozsvári környezet kedvéért. Előfordul, hogy ott sem tudnak beilleszkedni, és Magyarországra vagy más európai országba távoznak. Ez történt Péter Hildával, aki Bocsárdi László szentgyörgyi előadásaiban szerezte hírnevét, és rövid kolozsvári megállás után most Londonban él.

¹⁸ Az első a *Romeo és Júlia* volt, 2002-ben.

¹⁹ 1990 előtt Bocsárdi, aki képzettségére nézve mérnök (csak sokkal később kezdett rendezést tanulni), éveken át nem hivatásos színészekkel dolgozott egy székely kisvárosban; közülük néhányan követték őt 1995-ben Sepsiszentgyörgyre, és az újfajta, Bocsárdi-féle színház magjává váltak. Vannak köztük, akik ma is tagjai a társulatnak.

²⁰ Bocsárdi több interjúban is kitér a színház és a tolerancia kapcsolataira.

²¹ Bocsárdi a maga „kifogásait” többek között azokon a nyilvános tanácskozáson és beszélgetéseken fogalmazta meg, amelyek az általa Sepsiszentgyörgyön rendezett fesztivált kísérik.

éveken át egy, a kolozsvárihoz hasonló stratégiát követett: művészszínházat hozott létre első művészeti vezetője, majd igazgatója erős személyisége körül. Bocsárdit, akárcsak Tompát, klasszikus szövegek érdeklik – a román kritikusok figyelmét Shakespeare-rendezéseivel vonta magára¹⁸ –, de ő fontos kortársi drámákat is színre vitt Tadeusz Słobodzianek vagy

Bíró István felvétele

KOLOZSVÁRI ELŐADÁSOK

1. Suttogások és sikolyok
2. Ványa bácsi
3. Három nővér

Nádas Péter tollából, és így a Tompáétól valamelyest különböző stílust teremtett, amely kevésbé alapul a hagyományos színjátszó technikákon, és fizikailag természetű, nagyobb jelentőséget tulajdonít a színháznak mint interkulturális közegnek,¹⁹ viszont éppen magáévá teszi az el nem kötelezett művész eszményét, aki a társadalmon „kívül” él, hogy megőrizhesse szabadságát.²⁰ Mind Tompa, mind Bocsárdi elveti a magyarországi színház szerintük túlzott méretű átpolitizáltságát.²¹

Ám a sepsiszentgyörgyi politikai környezet (a városi és megyei tanácsban a hangadó az utóbbi években a nacionalizmusra hajló Magyar Polgári Párt lett, amely szemben áll a magyar kisebbség nagyobb, hagyományos pártjával, a Romániai Magyarok Demokratikus Szövetségével) 2011-ben támadást intézett Bocsárdi igazgatói pozíciója ellen, azon az alapon, hogy repertoárja nem elégíti ki a közösség kulturális és identitásépítési igényeit; elsősorban a változatosságot kevesellték, főleg a népszerű műfajok (például a vígjátékok) hiányát, valamint kifogásolták a magyar drámákkal szembeni elzárkózó magatartást csakúgy, mint a színházban dolgozó rendezők kiválasztását, mely utóbbi a hatóságok szerint a magyar nyelvű művészek, különösen a fiatalok pártolásának hiányáról tanúskodik.

Való igaz: Bocsárdi László igen komplex módon viszonyul az etnikai hagyomány problémájához. Különösen nyilvánvaló volt ez abban a 2009-es rendezésé-

Bíró István felvétele

1.

Barabas Zsolt felvétele

ben, amely az erdélyi színház egyik klasszikusán, Tamási Áron *A csoda* címen játszott *Enekes madarán* alapult: Bocsárdi itt a székely falusi környezetben játszódó dráma historizáló előadásait és azok etnikai szellemét tette vita tárgyává. 2011-ben hasonló módon nyúlt Katona József *Bánk bánjához*,²² a magyar dráma nagy klasszikusához, amelyből a jelenkori és bizonyos mértékig egyetemes erkölcsi relevanciát akarta előbányászni. Paradox módon azonban sem *A csoda*, sem a *Bánk bán* nem részesült a román kritikusok figyelmében, akik mindkét előadást helyi érdekességűnek tartották.

A helyzet hasonló a többi magyar nyelvű színház munkáinak fogadtatásához, amennyiben e színházak nem követik a kanonizált kolozsvári modellt, avagy egy adott román rendező alkotói vonalát. Ez magyarázza például, hogy miért esett ki a *mainstream* érdeklődéséből a Temesvári Csiky Gergely Színház azután, hogy Victor Ioan Frunză, a jól ismert román rendező már nem dolgozott ott (és az intézmény kizárólagosan magyar műsor felé fordult).

²² Bocsárdi először 2000-ben, Zsámbékon rendezte meg ezt a művet.

²³ A fiatal nemzedékhez tartozó román drámaíró és rendező folyamatos érdeklődést tanúsít a dokumentumszínház, illetve a társadalmilag elkötelezett színház iránt; műveit rendkívül eredeti és éles esztétikai nyelv jellemzi.

²⁴ A másik két darab címe *Bányavíz* és *A bánya vakjai*. Székely Csaba, aki egyike a csekély számú romániai magyar nyelvű drámaíróknak – és emellett díjnyertes költő is –, drámaírást hallgatott a marosvásárhelyi Művészeti Egyetemen, egy román drámaíró és egyetemi tanár, Alina Nelega nyílt támogatásával. Székely eredeti – bizonyos szarkazmussal és fekete humorral áthatott – drámai stílusa sokat köszönhet a marosvásárhelyi interkulturális színházi környezetnek.

Igen érdekes – és egyedülálló – helyzetet szemléltet egy kis „független” színház: a marosvásárhelyi Yorick Stúdió (igaz, a helyi hatóság támogatja, de nincs társulata, és nem játszik repertoárszerűen). Sebestyén Aba színész és önállóan iskolázott rendező, a Yorick Stúdió alapítója főleg a helyi Nemzeti Színház magyar társulatának művészeivel dolgozik, és újabban olyan szellemben alakította ki színháza „ideológiáját”, hogy a magyar–román együttélés alaptémáit és tabujait kutassa. A vonulat első bemutatója Gianina Cărbonariu²³ *20/20*-a volt. A vegyes szereposztású produkciót némi héberrel vegyített magyar, román, angol és francia nyelven adták elő. A *20/20* kényes témát dolgoz fel: a magyarok és románok közti, 1990 márciusában lezajlott etnikai összecsapást, amelyre Marosvásárhelyen került sor. Ezt követte Székely Csaba három darabja közül az első, a *Bányavirág*; Székely kritikai látomása a nemzeti és erdélyi vonatkozású magyar közhelyekről (a hagyományőrzésről, a lelki tisztaságról, a szépséges székely vidék békés, harmonikus életéről)²⁴ egybecseng Bocsárdi Lászlónak *A csoda* című előadásában kimunkált stílusával, csak a színházi nyelvezet más (Sebestyén Aba rendezése ugyanis klasszikus és realista). Mondanunk sem kell, hogy az előadást átvette a Marosvásárhelyi Nemzeti Színház is, mintegy első lépésként a közösségi önazonosság újfajta megközelítése felé.

A megszólított közösséggel való közös nyelv, valamint közös történelmi és kulturális hagyomány révén (még ha ezt a köteléket 1919-ben hivatalosan elvágta is) a romániai magyar színházat a magyarországi nemzeti színházzal szélesebb mezőnyének részeként is tekint-

Koncz Zsuzsa felvétele

1. A csoda (Sepsiszentgyörgy)
2. Rosencrantz és Guildenstern halott (Temesvár)
3. Bánk bán (Sepsiszentgyörgy)

Révész Rebeka és Nagy Bellán felvétele

hetnénk, ám ugyanakkor a szubvencionálás típusa, a művészek és a közönség vegyes identitása, továbbá a közelmúlt ugyancsak közös politikai és kulturális történelme révén éppúgy része a romániai közszínháznak is. Vagy sem...

A helyzet az, hogy a magyar nyelvű színházak az 1919-től fennálló lehetetlen politikai helyzet folyamánként két normatív erő nyomásának vannak állandóan kitéve, ahelyett, hogy megkaphatnák azt a vegyes identitást, amely lényegileg mindkét vonatkozási pontjától különbözik.

Az elmúlt húsz vagy akár harminc év során nem sikerült újratárgyalni a „nemzeti színjátszás” koncepcióját, mint ahogy 1989 óta Románia nemzetállami létét sem vitatták meg újra. Amikor e nemzeti színjátszásról esik szó, a fő hangsúly továbbra is a nyelven van (és változatlanul követelmény a szigorú nyelvi tisztaság, aminek következtében a regionális hangsúlyok és nyelvjárások ki vannak tiltva a színpadról, és minden, a visszahozásukra irányuló kísérlet képrombolásnak minősül), de még ennél is fontosabb az elfogadott esztétikai normáknak való engedelmesség; ez magyarázza, miért nem sorolják a nemzeti színjátszáshoz tartozónak a Moldvai Köztársaság színházát, még akkor sem, ha az előadások nyelve román.

2. A nemzeti színjátszás bevett értelmezésének megfelelően a magyar

nyelvű színházak térképe csak azokat az intézményeket tünteti fel, amelyek uralkodó esztétikája a legortodoxabb román hagyományt követi, és azt egy jobbnak látszó játéktechnikával tetőzi be. Látszatról beszélek, mivel a román színészekkel szembeni legfőbb kifogás a beszédet illeti, márpedig ezt az aspektust a románok (különösen pedig a román kritikusok) magyarul beszélő színészek esetében nem követhetik nyomon. Bonyolult mechanizmus ez, amely egyaránt működött a befogadást (az olyan magyar nyelvű színházak esetében, amelyek az elfogadott esztétikát, különösen a Kolozsvári Állami Magyar Színház esztétikáját követik) és a kizárást (olyan intézmények esetében, amelyek nem akarnak vagy nem tudnak az „eszményi modell” szintjére emelkedni); és ekként a modern nemzeti önazonosság szívében igen érzékeny cezúra keletkezik. A színházban csakúgy, mint a való életben: ami nem hasonlít ránk, az nem létezik.

FORDÍTOTTA: SZÁNTÓ JUDIT

A Theatre Through the Eyes of a Stranger (Színház az idegen szemével) című transzteátrális szimpóziumon elhangzott előadás. Prágai Színházi Intézet, Prága, 2012. április 17.

Kővári Orsolya

Egy színész

PINTÉR BÉLÁRÓL

Schiller Kata felvétele

A Tündöklő
középszerben

Petőfi Sándorként viharzik be a Szkéné tizenéves kora óta belakott terébe. Nem fiatal Petőfi, nem lánglelkű. Inkább neurotikus, neuraszténiás, komolytalan, röhejesen hiú, gyermeketeg. Kis termetű nemzeti hős, nagy egóval, testmagassága felét meghaladó karddal, mozdulatlan pillanataiban festménnyé merevedő ábrázattal. Optimistára írja át az Erkel szerzett pesszimista Himnusz, kiebrudalja a császári tv munkatársait a Nemzeti Élkép Vibráncra átnevezett stúdióból, forradalmat hirdet, akadályt nem ismer.

Pintér Béla Petőfijében benne van a jól ismert Pintér és a ritkán látott Petőfi, előbbi tiszteletteljesen metsző viszonya az utóbbihoz, 1848–49 történelmi távlatára és 2012 politikai jelene, a Petőfi Sándorba csomagolt Ady Endre-i hazaszeretet. Ez a rétegzettség nem újdonság Pintér színészetében. Először, mert általános tapasztalat, hogy igazi színész nem tud úgy írni, hogy mondanójába ne keverné bele kibogozhatatlanul önmagát. Másrészt alapjegye, hogy színpadai lényeg egyszerre a megszemélyesített alak és annak karikatúrája – ami nemcsak környezetéhez, de a magához való nyugodni képtelen kritikus viszonyból is ered.

Pintér rendezőközpontú színháza a színészetéből indul. Nem elsősorban azon körülmény folytán, hogy színészként tekintélye van az Arvisurában, bár a társulatvezetővé avanszálásban ez is közrejátszik. És nem

is azért, mert jó színész, aki remekül táncol, énekel, akinek humora van. Speciális alkotó elme szükséges ahhoz, hogy a színész – miközben játszik – rendezni tudja környezetét. Az alaphelyzet ugyanis, hogy rendezőközpontú színházban a jó (az alkalmas, a tökéletes) színészt nem feszélyezheti az ízlése, ahhoz azonban, hogy valaki instruálja magát, kívülről is kell látnia, és ez esetben az ízlés, sarkában az önkontrollal és egyéb korlátokkal, visszafoghatatlanul előretolakszik. Pintér úgy bogozza ki – talán öntudatlanul – előadásról előadásra a gordiuszi csomót, hogy szenvedélyes odafigyeléssel játszik együtt a nézővel. Minden elfoglalt ülőhely felől annyira fontos számára a reflexió – voltaképp az egyedüli szentség –, hogy játékában elmosódni az önkontroll határai, és megszületik a szerep.

Speciális alkotó elme szükséges továbbá ahhoz is, hogy a színészet alkalmazott művészet voltát feszítőnek érző és ebből kitörni vágyó művész képes legyen arra, hogy rendszerszerűen maga írja, rendezze és játssza darabjait, hogy a semmiből való teremtesben találja meg abszolút szabadságát.

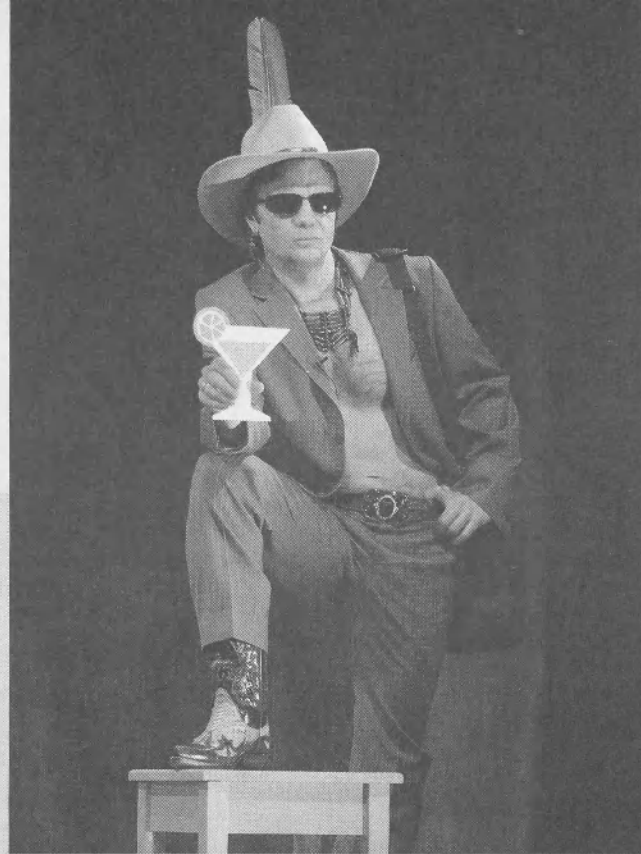
Nem véletlen, hogy Pintér a sokféle és sokszínű meghívás ellenére nem tud lemondani az alkotói folyamat egyetlen komponenséről sem. A színészetben éli meg az alkotás szabadságfokát. Ez szakmájában amolyan kegyelmi állapot.

Színházi kritikák gyakori felvetése, kőszínházi és alternatív szférákat érintően egyaránt, a színjátszás disszonanciájának problematikája – mely a közhiedelemmel ellentétben legkevésbé a verbuvált szereplők egyéni képzettségének függvénye. Pintér előadásainak egyik kuriózuma épp az összhangzatban ragadható meg. Az alkotói folyamat sajátosságaiból adódóan valójában valamennyi szerepet ő játssza, sajátjával kiegészíti a többiek, a többiekével pedig saját színjátszását. Ennek oka, hogy nemcsak az instrukció végeredményeként születő megoldást látja, de színészként a megvalósítást is tudja. A társulat tagjai és mindenkor vendégei egytől egyig lenyomatai Pintér színészetének, ott van bennük minden, amit Pintér látott, hallott, szagolt, ízlelt, érintett, megivott és kihányt, mindenki, akit szeretett és elhagyott, akit megkívánt, és akitől irtózott – amitől nem egyszerűen összhangot látunk, hanem egy magasabb szintű egység megvalósulásának beavatottjaivá válunk.

Figuráiban nem egyedi jellemeket farigcsál, hanem pontos megfigyelésekre épülő archetipusokból indul ki, és bár rendezőként, íróként rendre mikroközösségekben, konkrét szituációkban fejezi ki mondanóját, annak érvénye végül mégis általános létállapotot rögzít.

Pintér színháza érzelmes. Nem precíz, nem letisztult, nem laboratóriumi, nem ritkák az elnagyoltságok, a megoldatlanságok – értelmetlen e tekintetben mindenfajta kekeckedés körülötte. A precíziós robbantás módjára előkészített (és ennek okán túlnyomórészt elmaradó) színházi katarzissal ellentétben amolyan Molotov-koktél, házilag eszkábált rakoncátlan robbanószer, amit ha bevágnak valahova, válogatás nélkül felperzsel mindent. Azok érzik ezt át igazán, akik elsőként a *Népi rablétet* látták, mely egyetlen hatalmas lélegzetvétel volt, energikus, veszett, zabolátlan gondolatfolyam. A berobbanása okozta futótűz hivatalosan

A Kaisers TV, Ungarnban (Mucsi Zoltánnal)

Koncz Zsuzsa felvétele

A Soha vissza nem térő című előadásban

csak a *Parasztoperával* mint „formai újítással” nyilvánított feltartóztathatatlannak, noha a *Kórház*, *Bakony* után már hevesen keresték Pintér skatulyáját.

A tizenhetedik darabra is töretlen, különös intenzitás oka, hogy minden előadás személyes ügy (nem kizárólag a családi vonatkozású, magánszférát érintő történetek). A múltba és történelembe merengő *Gyévuskában* vagy az aktuálpolitizáló *Szutyokban* éppoly személyesen érintett Pintér, mint az alkoholizmust taglaló *Öl*, *butít*ban vagy a hittel való visszaélésre specializálódott vallási szervezetek világába kalauzoló *A Sehova kapujában*, és egyetlen olyan munkája sincs, amiben ne lépett volna túl a szűkebb értelemben vett személyeségen, az önéletrajziségen. Nincsenek magánszféráról és társadalmi közegről szóló darabjai, mert e kategóriák, sok egyéb más területtel együtt, elválaszthatatlanok számára. Írásai nemcsak színdarabok, hanem amolyan impresszionista kommentárok is, melyek elképesztő kifejezőereje a színészi játékokban manifesztálódik. Vegyük csak *A Démon gyermekei* anya- vagy *A Sütemények királynője* apafiguráját. Az ihlető privát élmény leválaszthatatlan országról, korszakról, közérzetről, társadalmi és korcsoporról.

A személyesség produkálta rengeteg mögöttség révén a darabok egy áradás előtti folyó szabályozhatatlan állapotát idézik, a szerző valósággal fulladozik a közlendőben, a színész szabja meg a keretet. Ettől fészes a végző szerkezet.

Pintér mint színész nem lehet kapocs, interpretátor vagy médium. E minőségében alkotónál is több. Gyakorlatilag az erőmű reaktora.

A gyakran elhangzó vád tehát megállja a helyét. Pintér Béla színháza Pintér Béláról szól.

És bármilyen paradoxnak tűnik, épp ebből adódik, hogy ő az a rendező, akivel jelen állás szerint a magyar színészek java része dolgozni szeretne.

Koncz Zsuzsa felvétele

Szoboszlai Annamária

Világformáló erő a mozdulatban

MAGYAR MOZDULATMŰVÉSZET

Dienes Valéria

sadora Duncan 1902-ben lépett fel először Európában; s még ugyan- ebben az évben debütált Budapes- ten, az Urániában. Ekkortól szokás számítani a magyar mozdulatművészet kezdetét. Alig tíz év telik el az első – jobbára amatőröket képző – iskolák, Dienes Valéria orkesztikai (= „mozdu- latművészeti és -tudományi”), valamint Madzsar Alice mozdulatművészeti isko- lájának a megalakulásáig. Szomorú tény, és ugyanakkor a sors fura fintora, hogy a hazánkban alig meghonosodott balett ellenében – szinte a nemzetközi tendenciával párhuzamosan – rögvest megszülettek a tánc megújítását célzó rendszerek társai, hogy aztán egy fél évszázad múltán a mozdulatművésze- ten belüli torzalkodások, a pozíciófél- tés és a külső, pártideológiai tényezők hatására szinte a feledés homályába vesszenek – újra utat engedve a balettnak s a néptáncnak.

Miközben az Iparművészeti Múzeum- ban megrendezték a *Mozdulat – A magyar mozdulatművészet története és kapcsolatai 1902–1950 között* címet viselő tárlatot (2012. június 29-től szeptember 9-ig), Buda- pestre látogatott – immár második alka- lommal – az a bizonyos emberi testpre- parátumokat bemutató kiállítás, mely legutóbb az iskolai osztályokon, a gyógy- pedagógus- és gyógytornászhallgatókon, masszörökön túl hosszú, tömött sorokba állította az egyszeri járóelőket is. Az egy- kor élő, kiállítási tárgyká lett testek láthatóan nagyobb pénzbeli hasznót haj- tanak, mint a ma is élők (mint például a mozdulatművészeti irányzatot mind a mai napig követő művészek/alkotók).

Változik az értékrend s a szemlélet. És száz év távlatában bizonyosan változik a balettel szakítani akaró táncművészek megítélése is. Ma már nem látjuk ledér-

Isadora Duncan

A kiállítás legfőbb érdeme, hogy a kapcsolódó művészeti ágak képviselőin (díszlet- és jelmeztervezők, fotográfusok, képzőművészek, zenészek) túl bemutat jó néhány elgondolkodtató kordokumentumot, a Dienes-gyűjtemény egy-egy darabját. Érdekes például a Szentpál-iskola folyóiratának, az *Indulásnak* egy „Aktuális problémák”-rovatban található bekezdése: „Technika. Régen, mikor a mozgásművészeti mozgalom útnak indult, úgy láttuk, a táncban nincs más, csak technika. A balettra gondoltunk, mely számunkra nem jelent mást, csak egy igen fejlett és számunkra nem kívánatos technikát. Ma ismét ott tartunk, hogy a mozgásművészet centrális problémája a technika. Nemcsak magával a következménnyel állunk szemben, de azzal a még súlyosabb problémával: milyen is legyen hát a technika? A probléma megoldásának a kulcsa kétségtelenül a megfeszített munka. Nem lehet többé »kiélni« a táncot. Meg kell formálni.” E mondatokat akár mostanság is hallhattuk volna a Budapest Kortárástánc Főiskola szervezte – a Magyar Táncművészeti Főiskolát is meginvitáló – konferencián, a „kell-e balettot tanulnia a kortárástáncosnak, vagy sem” témakörben. Világos, s a korabeli kritikákból is kitétszik, hogy legyen szó bármiféle preferált stílusról, irányzatról a művészet akármely területén, a magas szintű mesterségbeli tudás, a *craftsmanship*, a kidolgozott és „jól bevált” technika nélkül a művészi mondanivaló önmagában még dilettáns művet eredményez. De a „technika” nem feltétlenül jelenti minden esetben a balettét. A kor ismert írói (Füst Milán, Schöpfung Aladár, Ady Endre, Balázs Béla) egyébként szívesen vállalkoztak előadások kritikai elemzésére. Tersánszky Józsi Jenő például – az előadók magas szintű mozdulatművészi teljesítményének elismerése mellett – a következőképp kifogásolja Madzsar Alice egy, a mozgást a verbalitással kombináló előadását: „A mozdulatokban a legvadabb póz is valószerű. De ha ezt egy pózos reszkedelmű szóáradat kíséri,

Cserge Tibor felvétele

akkor egészen komikus és értelmetlen rángatózássá teheti a mozdulatok hatását, a támogatásuk helyett.”

A hazai mozdulatművészet a húszas–harmincas évekre ért be, ez idő tájt már az Operaház sem hagyhatta figyelmen kívül az újabb tánctechnikákat, a változó szemléletet (mely a balett esetében az európai mintának számító orosz repertoár átvételét jelentette). A Dienes Valéria révén befolyásos arisztokrata támogatókat is maga mellett tudó mozdulatművészeti irányzat iskolaalapítói 1928-ban létrehozták a Mozdulat-kultúra Egyesületet, gróf Zichy Géza Lipót elnökletével. Ezt elsősorban a Testnevelési Főiskola 1925-ös megalapítása tette szükségessé, merthogy mindenemű tornatanítás a TF hatáskörébe került. A mozdulatművészek célkitűzései – melyek nem elsősorban a táncra magára, hanem sokkal inkább életmódreformra, életmód-utópiákra irányultak – mélyen benne éltek a kor polgári értelmiségének tudatában, így széles körű támogatottságuk és eszméik pontos teoretikus megfogalmazása által hatékony érdekvédelembe kezdhettek. Sikertől elérniük, hogy az addig kétszakos, kizárólag társastánc-mestereket és balett-mestereket képző Magyar Országos Táncmesterképző Tanfolyam kiegészüljön a mozdulatművészeti szakkal, a Mozdulat-kultúra Egyesület szakmai felügyelete alatt. Emellett többen saját tanárképző iskola működtetésére is lehetőséget kaptak. A korszellemet, az aktív szellemi közeget jellemzik Dienes szavai: „Mindenhol megmozdult minden. [...] Az élet minden rekeszében új szemléletek, új próbák, új tettek születtek. Elektromos volt a levegő. A történelem forradalmaktól volt viselő. Mi pedig itthon egy látszatos béke szárnyai alatt arról gondolkoztunk, hogy milyen titkokat rejt lehet magában az a félelmes hatalom, amely minden

emberi teremtésnek és minden emberi rombolásnak tettese, az emberi mozdulat.”¹ 1933-ban az állami képzés elnevezésében (Tánc- és Mozdulatművészet Tanító-képző Országos Tanfolyam) rögzítette az új irányt, azonban a negyvenes években az önálló előkészítők fokozatosan beolvadtak az állami tanfolyamba, s így a hazai mozdulatművészet (egyes tánc-történeti írásokban: modern tánc) hanyatló fázisába jutott. 1945-ben Dienes Valéria lemondott az egyesület társelnöki posztjáról, s távoztával eltűnt a sokféle törekvést, művészi utat egységben tartó tekintély. 1947-ben még sikerült kidolgozni egy Mozdulatművészeti Akadémia tervét, de ekkor már készen állt egy táncművészeti főiskola létrehozásának terve is. A mozdulatművészeti képzés fokozatosan ellehetetlenült. A háttérben a szakmai dilettantizmus vádjá mellett a politika és a pártideológia diktálta ízlés állt, mely elvetett mindent, ami individuális, ami gondolkodó. Nem tanulság nélküli az 1950-ből származó, a mozgásművészetet kiértékelő minisztériumi jegyzőkönyv, mely rögzíti, miért nem kívánatos a kommunista ideológia számára mindaz, amit a mozdulatművészet képvisel. Eszerint Dienes Valéria és iskolája „vallásos, katolikus törekvéseket szolgál”, témája „misztikus, mitológiai”, mozgásművészeti rendszere pedig „tömény idealista zavar”. Ahogy a liberális értelmiségiből a katolicizmust mélységeiben átélő filozófussá, tudóssá vált Dienes Valéria, úgy a munkásmozgalmi kapcsolatainak és rendszerellenes darabjai miatt a két világháború közt többször betiltott Madzsar Alice sem nyerte el a párt tetszését, mondván, „baloldali frázisai ellenére is burzsoá-formalista”. Az iskolaalapítók közül egyedül a mozgásművészeti

¹ *Orkesztika*. Gépelt lapok. DVh. Jn.

múltját önkritikusan megtagadó, a balett felé forduló Szentpál Olga kapott zöld utat; csoportjának 1951-es felszámolása után a történelmi társas tánc tanára lett az Állami Balett Intézetben.

Tényként jelentjük ki, hogy az esztétikájában elmerült balettel való szembefordulás szükségszerűen következett be, de mi ez a szükségszerűség? A formailag és tartalmilag korszerűre törekvés, a régi elvetése, túlhaladása valós hatóerővel bír. A kényelmes, a művészt felmentő tévképzettel ellentétben nem a kor hat a művészre és a művészetre; épp ellenkezőleg. Milyen alakító erővel bírt a szabad tánc nagyasszonya, a modern tánc úttörője, Isadora Duncan, görögsgeszmejével, mezítlábasságával, testét sejtelmesen körülengő ruháival? S milyennel bátyja, Raymon Duncan, aki Párizsban művészkolóniát alapított, görög torna-órákat tartott, s a maga szötte tunikában járt, szandálban, hosszú hajjal? A kortársai szerint kissé bolond Raymon Duncan az eszme vagy cselekvés kifejezésének vágyától érintetlen *danse pure*-t, vagyis a tiszta táncot kereste, a mozgást a térben, mely nem kapcsolódik össze a zenével. Látható, hogy a két amerikai táncos elsősorban egy új szépségeszmény megszületéséért dolgozott. Tőlük eltérően a svéd származású zenetudós, Dalcroze ritmikájának (euritmika) célja a zenei folyamat testmozgás útján való megjelenítése; a mozgás során a különféle izom- és idegpályák ellenállása feloldódik, így a zeneoktatás hatékonyabbá tehető. Dalcroze euritmikája mellett megemlíthető az 1912-től, Rudolf Steiner útmutatásait követve kifejlesztett euritmia is, mely műfajait tekintve – mozdulatköltemények, misztériumdrámákat előadó mozdulatkórusok – érintkezik a mozdulatművészek kísérleteivel. A cél itt is a beszéd és a zene láthatóvá tétele, összekapcsolva a természetben és a kozmoszban lezajló folyamatok olyan mozgásba ültetésével, mely mozgások az emberi testben is megtalálhatók. Színpadi művészet mellett elsősorban pedagógiában és terápiás célzattal alkal-

mazzák. Bess Mensendieck német orvosnő tornarendszere pedig kifejezetten gyógyító, terápiás célokat szolgált. A magyar mozdulatművészet iskolaalapítói az első inspirációikat tőlük nyerték: Dienes Valéria Raymond Duncantól tanult görög tornát, Szentpál Olga és Kállai Lili a Dalcroze-rendszert sajátította el, a hazai női testkultúrát megalapozó Madzsar Alice Mensendiecktól, Berczik Sára pedig külföldön és itthon (Kállai Lilinél) egyaránt tanult. A mozdulatművészet, már amennyire ez több mint fél évszázad távlatában látható, legerősebb hatása abban az elvégzett munkában áll, melyben megkísérli a tudományt és a művészetet *együttesen* az ember és a közösség szolgálatába állítani. Az iskolák elsődleges célja nem a profi, új, modern táncművész kiképzése (szemben más modern iskolákkal), hanem az embernevelés – a mozgás révén. Mint hirdették, „a mozgásnak ember- és világformáló hatalma van”. A mozdulatkórusok vagy Dienes néha ezer főt irányító-szerepeltető misztériumdrámái a közösségi színházat alapozták meg.

Ha a jelenben kutatjuk e szellemiség utódait, elsősorban két intézményt említhetünk, melyek eszményképe, fogalmazásmódjukból következtetve, sokban hasonlít a mozdulatművészek ideáihoz, közösségteremtő célkitűzéseihez, a (testi) tudatosságra neveléshez. Az egyik a Fenyves Márkkal kapcsolatban már említett Mozdulatművészetek Háza. A másik az Angelus Iván vezette Budapest Kortárstánc Főiskola. De a kérdés nem az, hogy kik folytatják a mozdulatművészek által megkezdett munkát, hogy kik haladnak tovább az általuk felvázolt utakon – rövid ideig tartó tevékenységüket tekintve nem beszélhetünk minden ízében kiérlelt, céljához ért művészetről –, hanem hogy hogyan. Mint sok esetben, itt is a teória többet előlegez meg, mint amit valóra vált. Hogy mennyire tud hatékony lenni az általuk kezdeti út, az annak a fokmérője, hogy milyen értéke van a humanizmusnak manapság.

Kutszegi Csaba

Balerinák a történelemben

KÉT BALETTOS MEMOÁRKÖTETRŐL

Híres művészek memoárkötetait tömegek olvasák: a rajongók, akik kíváncsiak a sztár életének minden apró részletére. De miért írja meg visszaemlékezéseit az, aki soha életében nem volt sztár, vagy ha ideig-óráig mégis, ma már senki nem emlékszik rá?

Az 1956-ban emigrált magyar táncosok egy része folyamatosan késztetést érez (vagy érzett) arra, hogy

valamilyen úton-módon emléket hagyjon maga után itthon is. A hazatelepülés vagy az idő haladtával egyre nehezebben ápolható személyes kapcsolattartás mellett ennek nem ritkán egy kötet a manifesztuma. Pásztor Vera kezdte *Az én kék madaram* című könyvvel (2002), a folytatásra, Hegedős Györgyi *Szarvas Janina* című, a címadóval közös munkájára (2011) majd' tíz évet kellett várni.

Visszaulva az előbb feltett kérdésre, határozottan azt gondolom, hogy nemcsak sztároknak érdemes visszaemlékezést írniuk. Mind a két említett könyvre, valamint Erdélyi Hajnal *Emlékkönyv az Operaház óvóhelyéről* című memoárjára egyaránt jellemző, hogy a tánc- és színháztörténeti leírásokban rögzített tényeket élettel töltik meg, személyességet visznek a történelemben, ezáltal közvetlenül átélhetővé teszik a múltat. Igen érdekes helyzet (és tanulságok sorozata) akkor keletkezik, ha kiderül: a visszaemlékezők ugyanazt a jelenséget (vagy időszakot) homlokegyenest eltérő módon élték meg.

Magyarországon táncosmemoár kevés jelenik meg, pedig a széles szakmai érdeklődés mellett a nagykö-

zönségből is szépszámu olvasójuk akadna az általában nemcsak tanulságos, hanem kifejezetten szórakoztató, kalandos lektűrérleményt is nyújtó írásoknak. Érdekes ennek okait egy kicsit boncolgatni. Ha eltekintünk attól, hogy könyvet eleve nem könnyű megjelentetni, és tudjuk jól azt is, hogy kevés táncos jut el arra a bátor elhatározásra, hogy betűvetésre adja a fejét, akkor is marad még egy magyar specialitás, ami gátja a visszaemlékezések publikálásának: nálunk a megszólalni akaró művészek nehezen vagy egyáltalán nem találkoznak szövegkészítéshez és könyvkiadáshoz értő szakemberekkel. Nagy a bizalomhiány is. Az értékes személyes emlékekkel bírók attól tartanak, hogy a nyelvtanilag korrekt mondatok és a profi módon megszerkesztett fejezetek között majd elvesz az igazi énjük, a saját szóhasználatuk, a „sajtó alá rendezők” meg sokszor nem fogják fel, hogy a könyvnek nem róluk kell szólnia, sőt, különös empátiával és alázattal láthatatlannak kell maradniuk a visszaemlékező sorai mögött. A *Szarvas Janina* és az *Emlékkönyv* speciális, egyedi módszerrel készült, a fenti hibák egyike sem fedezhető fel bennük.

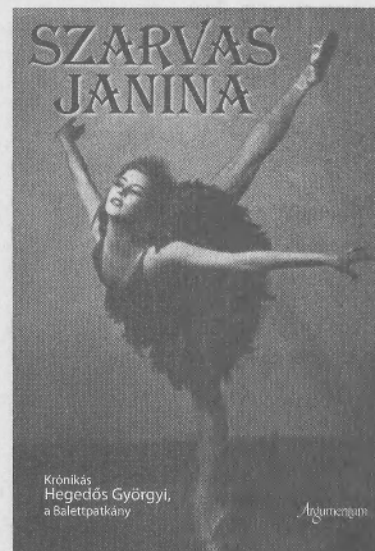
A Szarvas-memoárt a visszaemlékező gyerekkori barátja, a maga is tanú, „balettpatkányból” író-szerkesztővé avanzsált Hegedős Györgyi írta meg – természetesen Szarvas Janina személyes közlései alapján. A memoár inkább egy furcsa párbeszéd, amelyben az író Hegedős – rövid, kurzivált fejezetekben – maga is emlékezik, de mindemellett történeteket tények közé illeszt, kommentál és „kommentel”, átköti a sztorikat, miközben maga is sztorizik, újságcikkek-ből vagy más kollégák visszaemlékezéseiből is idéz. A barátságon, bizalmon és a közös megszólalás örömén alapuló együttműködés meghozta a gyümölcsét: a *Szarvas Janina* eleven, izgalmas könyvvé, letehetetlen olvasmánnyá vált. Ehhez persze nélkülözhetetlen a főszereplő kendőzetlen szókimondása. Bár Szarvas Janina láthatóan ügyel rá, hogy ne bántson meg senkit, határozottan kritizálja a korabeli színházon belüli rendszert és közeget, de igazából csak közeli hozzátartozóival és főleg önmagával kíméletlen. Kamasz- és ifjúkori szerelmi kalandjaiból nemcsak az ártatlan epekedést tárja a nyilvánosság elé, mint ahogy a felette fáradhatatlanul zsarnokoskodó édesanyját sem menetegeti az utókor előtt: cseppet sem szépíti a karakterét. A történetek mögött kirajzolódik a kor. A második világháború utáni „koalíciós” években a társadalmi-rendszer-függetlenül vehemens balettos anyukák hol előkelő körökben hízelegve, hol pedig a szakszervezeti irodában követelözve igyekeztek előmozdítani gyermekük karrierjét, de kiderül az is, hogy a teljhatalmú szovjet balettmesterek öltözködési szokásainak megváltozásából a társadalmi-politikai klíma mozgására is lehet következtetni.

Újabb és újabb értékes táncszakmai apróságok is napvilágra kerülnek a memoárban: felelevenednek néhány, jórészt már elfeledett legendás táncosnő és táncos gesztusai, próba közbeni megnyilvánulásai, híres alakításaik megfigyelt részletei, de újabb adalékokat tudhat meg az olvasó Nádas Ferenc baletttörőiről vagy Harangozó Gyula próba- és együttesvezetői módszereiről is. Mindezek ellenére a könyv tánc történeti megközelítéssel nem szolgál, értéke, érdekessége

sokkal inkább abban rejlik, hogy a XX. század második felének tipikus emberi sorsait történelembe ágyazva mutatja meg. A legtöbb '56-os kivándorló a karrier kiteljesedésének reményében (is) hagyta el az országot, „odakint” pedig sokuknak azzal kellett szembenézniük, hogy a legnagyobb siker, amit felmutathatnak, a tisztességes megélhetés konszolidált körülmények között. Felületes a párhuzam, de tényeken alapul: tanulóéveik alatt sokan két növendéket tartottak a jövő reménységének, Kun Zsuzsát és Szarvas Janinát. Kun Zsuzsa itthon maradt, és Kun Zsuzsa lett korának egyik legjobb, nemzetközileg is ismert és elismert primabalerinája, ezzel szemben Szarvas Janinának ki kellett tanulnia a kozmetikát, aztán élt hímzésből, volt butikban eladó, később legnagyobb szakmai sikereit azzal érte el, hogy magániskolájának nem egy növendéke a pályán maradt, sőt akadt köztük olyan, aki külföldön kapott szerződést. Igaz, Szarvas színpadi karrierje egy súlyos sérülés miatt szakadt félbe, igaz, Kun is *majdnem* így járt. Egy biztos: a legtöbb helyen gyanakvással, szakmai féltékenységgel fogadják az „idegeneket”, tudásukat csak akkor ismerik el, ha kénytelenek rá; mielőtt nyugdíj járna nekik, igyekeznek szerződést bontani velük; és ha nincs nívós biztosításuk, egy súlyos sérülés után mindent alulról kell újrakezdeniük, a legtöbbször részvét és segítség nélkül. Persze, idehaza sincs kolbászból a kerítés...

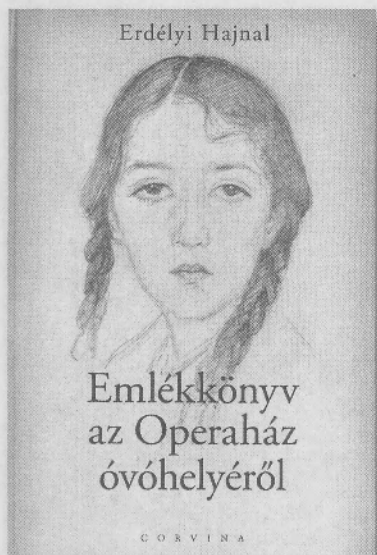
Ha az itthon maradt sztárok és nem sztár típusú, de jó szemű tanúk is megírnák a visszaemlékezéseiket, nyilván kiderülne: a szakmai érvényesülésért nálunk hasonló nehézségi fokú, de máshogy rögzös utat kellett, kell bejárni. Bár három évtizedig jómagam is a budapesti Operaházban éltem, egyetlenegy olyan embert sikerült életemben megismernem, aki jó fél évszázados operaházi múltjával maga mögött szerencsésnek, makulátlanul boldognak, sőt a sors kegyeltjének tartja magát. Ő Erdélyi Hajnal, az *Emlékkönyv az Operaház óvóhelyéről* írója, aki soha nem volt sztár vagy országosan ismert táncművész. Persze az is előfordulhat, hogy valaki nagy sztár is volt, itthon maradt, operában élt, és akár boldog is lehet... Elárulom – ismerve személyiségét, kedélyét –, Orosz Adélra tippelök. Jó lenne, ha ő is megírná/megíratná a visszaemlékezéseit (Kun Zsuzsáról már jelent meg memoárkötet).

Visszatérve az *Emlékkönyvhöz*, írójáról azt kell tudni, hogy hosszú éveket valóban életvitelszerűen tartózkodott a Sugár úti palotában. Édesapja, Erdélyi Keleti Gyula ugyanis a színház (díszlet)festő művésze volt, így a balettnövendék Hajnalka már kora gyermekkorától szezon közben a teljes napjait az Operaházban töltötte. Aztán a történelem erre még inkább rásegít

tett: Budapest ostromakor (és kényszerből még utána is) az anya tragikus halála után apa és lánya a színház pincéjében kialakított óvóhelyen élt. Az *Emlékkönyv* erről az időszakról, illetve az azt közvetlenül megelőző és követő hónapokról szól.

Erdélyi Hajnalt visszaemlékezése publikálásában nem segítette profi betűvető, könyvében mégis – közvetetten – egyfajta párbeszédet folytat: mintha az emlékeit előcsaló, a tárgyidőszakban készült gyermekkori emlékkönyv-bejegyzéseivel kommunikálna. A nemegyszer kitűnő festőművészek által készített gyönyörű rajzokkal díszített rövidke szövegek, valamint a közibük iktatott régi fotók és az egyéb lefényképezett dokumentumok önmagukban is megidéznek a kort, de üzenetüket kiegészítik, értelmezik, elmesélik a vis-

száemlékező személyes közlései. E faksimilik nélkül szegényebb lenne az elbeszélés. Már a korabeli kézírások külalakja is beszédes, a könyv grafológusok számára valószínűleg aranybánya lehet, de a kedves, gondos, jó kívánságokkal, biztatással teli beírások tartalma is arra utal, hogy akkortájt mindenki komolyan vette az emlékkönyveket. (Az én gyermekkoromban is élt még a szokás, de felnőttként már nemigen illett zavarni ilyen gyerekességgel, kortársaim pedig a beírásokban „Száras ágon döglött veréb...” kezdetű zsáneret preferálták.)

sokban „Száras ágon döglött veréb...” kezdetű zsáneret preferálták.)

Erdélyi könyvének különös értéke, hogy a XX. századi magyar zene-, színház- és tánc történet kimagasló alakjait idézi meg – különleges, extrém élethelyzetekben, egy-egy pillanatfelvételen. Igen rangos Erdélyi Hajnal névsora is (akikre egészen biztosan emlékszik), de más forrásokból is tudható, hogy közel ezer ember vészelt át az Operában az ostromot, nagy részük a korabeli kulturális élet színe-javához tartozott. A színházi gyerek balettnövendék szinte csak a szeretetet, az összetartást észleli, és nincs oka az olvasónak sem megkérdőjelezni, hogy a baj, a veszély a többségből tényleg a legjobb tulajdonságokat hozta ki. Pásztor Vera említett könyvében egyenesen azt állítja, hogy az Operaház épületét és a benne megbújó emberek életét Nádasdy Kálmán mentette meg, német és orosz nyelvtudásával, szervezőképességével és csodálatos egyéniségével. Erdélyi Hajnal ehhez hozzáte-

szí, hogy az óvóhelyi „igazgatáshoz” tartozott még Oláh Gusztáv és dr. Palló Imre is, és hogy a túlélés titka az alaposan megszervezett élet volt, az, hogy mindkinek volt szinte egész napra saját feladata. Kétségtelenül különösen érdekesek a negatívumok is. Kodály Zoltán és felesége például mindvégig arisztokratikusan elkülönült, nem érintkeztek senkivel, nem voltak hajlandók részt venni semmiben. A Vorosilov marsall által személyesen nekik küldött több zsák élelmet sem osztották meg senkivel. A történet ismeretlen háttere is igen érdekes: vajon milyen úton-módon zajló, milyen tartalmú diplomáciai üzenetváltásokra volt szükség ahhoz, hogy Vorosilov értesüljön Kodály hollétéről, és csakis neki ajándék élelmiszert küldjön? A válasz sajnos nincs benne Erdélyi Hajnal emlékkönyvében... Van benne viszont számos szakmailag is érdekes darabrészlet-leírás, és az *Emlékkönyv* ürügyén is bepillantást nyerhetünk Nádasdi óráira és Harangozó próbáira. Ez utóbbi által sokadszorra meg erősítettik: Erdélyiék generációjára e két kiemelkedő tánc történeti alak örök benyomást tett.

Szarvas Janina és Erdélyi Hajnal ugyanabban az évben született. Egy osztályba jártak, kicsiny gyermekkoruktól huszonegy éves korukig mindennap ugyanabban az épületben, ugyanabban a közegben éltek. Eközben Szarvas Janina csúcsoakat is megjárt: főszerepeket táncolt, egyéni kisugárással, a kor táncteknikai világszínvonalán, foglalkozott vele a sajtó, belekóstolt a nagyvilági életbe, sztárfotói kint díszlegtek az üzletek kirakataiban az Oktogon és az Operaház között. Ennek ellenére Erdélyi Hajnal írja az alábbiakat könyve Epilógusában: „Az Operaház egy templom, ahol együtt lélegeztem a színházzal a nagy mesterek és tanítók között, ahol életem során a legtöbb szeretetet kaptam, és ahova ma is visszajárok – a második otthonomba!” Szarvas Janina meg inkább a féltékenykedésre, az intrikákra, a „viperafészerekre” emlékszik. Nem kis mértékben ez elől is menekült, amikor elhagyta az országot.

Nehéz eldönteni, hogy kinek lehet igaza. Illetve nagyon könnyű: mindkettőnek. Nem véletlenül fogalmazták meg már sokan sokféleképpen: az élet nem más, mint lelkiállapot.

Hegedős Györgyi: Szarvas Janina
Argumentum, Budapest, 2011
124 oldal, 2500 Ft

Erdélyi Hajnal:
Emlékkönyv az Operaház óvóhelyéről
Corvina, Budapest, 2011
136 oldal, 2800 Ft

Stuber Andrea

Nem ványadt

ASCHER TAMÁS SYDNEYI VÁNYA BÁCSIJA NEW YORKBAN

lyat fog rendezni, ami friss lesz és más, de azért hasonlít egy Csehov-előadásra” – hozzátéve, hogy ezekkel a szavakkal ajánlotta Ascher Tamást Declan Donnellan,¹ amikor Cate Blanchett és Andrew Upton, a Sydney Theatre Company vezető házaspár a *Ványa bácsi* bemutatását tervezte. Abban a hallatlanul szerencsés helyzetben vagyok, hogy kijelenthetem, Donnellannak tökéletesen igaza lett.

Cate Blanchették sydneyi színháza 2010 novemberében mutatta be a *Ványa bácsit* – ausztrál toposzereposztásban, hollywoodi sztárokkal –, és januárig folyamatosan játszotta. 2011 júliusában Washingtonban léptek fel vele, 2012 nyarára pedig New Yorkba kaptak meghívást a Lincoln Center Fesztiválra. Július 19. és 28. között szerepelt az előadás Manhattanben, félversztányira a Broadwaytől, az 55. utcai New York City Centerben, esténként több mint kétezer ember előtt, komoly szakmai érdeklődést kiváltó esemény gyanánt.

A keleties enteriőrű színházépület befogadóképessége közel háromszorosa az eredeti játszóhelyének – jöllehet a sydneyi is éppen eléggé nagy színház a maga 875 férőhelyével –, ami nyilván nehezítette a produkció helyzetét. Alkalmasint a nézőkét is. Legalábbis a *New York Times* elragadtatott kritikájához hozzászólók közül többen megállapították, hogy a színház túlmeretezett az előadáshoz. Sérelmezték – a belépőjegyek rekordmagas ára (25–225 dollár) mellett –, hogy a balkonon és az emeleten sem hallani, sem látni nem lehetett elég jól a játékot. A földszinti tapasztalat szerint viszont meglepően jó a terem akusztikája. (És ha a földszinti hang nem csak egy irányba terjed dicséretesen, akkor éppenséggel a szereplőknek is akadhat felrónivalójuk: telefoncsörgések a nézőtéren stb.)

Khell Zsolt díszlete kiválóan belepasszol a színház terébe: szinte egyenes vonalban folytatja a legyezőalakzatot, amely a színpadnyílástól a nézőtér végéig szélesedik. Majdnem körcikkelynek tűnik a Vojnyickij-ház belseje, de a végtelenbe emelkedő főfal különböző lyukain át ki lehet látni a szabad, udvari térbe, ahol az első percekben fát hasogat a szolga. A házfal mintha fából lenne, rusztikus hatású, de maga a berendezés – asztal, székek, szekrény, pianínó, mosdó, hűtőgép – nem utal konkrétan korra, helyre, időre. Nem pont Csehov éveiben járunk, ez biztos, hiszen Hugo

Weaving Asztrovja motorbiciklihez öltözött, és brumogva távozik, Anthony Phelan Tyeleginje pedig táskarádiót hallgat, de ennél látványosabban modern elemeket nem alkalmaz a színrevitel. (Szamovár helyett termoszkancsóból teáznak hőseink, s hessegetik magukról a legyeket.) Leginkább Szakács Györgyi jelmezei – mindenekelőtt Cate Blanchett Jelenájának gyönyörűen megkonstruált ruhatára – keltik azt a benyomást, hogy talán az ötvenes–hatvanas években vagyunk. Ausztrál kritikák szerint Ausztráliában, amerikaiak szerint Amerikában – ez a mindenki által való ráismerés eleve jó jel. Előfordultak olyan recenzensek is, akik az 1950–60-as évek Oroszországában helyezték el a produkciót, de ők feltehetőleg soha nem látták a Szovjetuniót.

Mindenesetre a Szerebrjakov házaspár belépője úgy hat, mintha nagyvárosi polgárok érkeznének egy porfészekbe, valami ócska vidékre. (Az asszony le is porolja a széket, mielőtt leül.) Az úr idős, de még mindig délceg, jó kiállítású, elegáns professzor – Ausztrália legnagyobb Shakespeare-színésze, John Bell játssza –, az asszony díva a finoman visszafogott fajtából: törtfehér ruha, Grace Kelly-s fej könnyű kendővel bekötve, fehér keretes napszemüveg. Cate Blanchett öltöztetésével Szakács Györgyi pályáivet szerkeszt Jelenának: minden ruhája zárt nyakú, passzentes derekú,

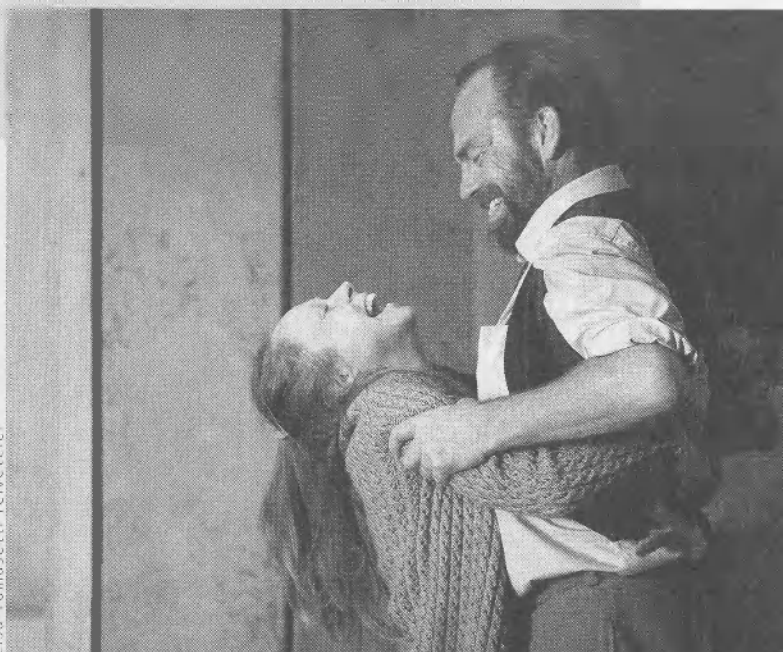
¹ Ascher Tamás szíves közlése egy rádióműsorban.

FENT: Richard Roxburgh (Ványa) és Cate Blanchett (Jelena)
BALRA: Cate Blanchett és Richard Roxburgh
JOBBRA: Hayley McElhinney (Szonya) és Hugo Weaving (Asztrov)

de a harmadik felvonásra a pasztellszínekből és a lapos sarkakból kinő, nekibátorodik egy rafináltabban elegáns, merészebben nőies, rúzsos Jelena, hogy aztán a negyedik felvonásra visszameneküljön egy decens, világosszürke kosztümbe. (Az a harmadik felvonásos bivalyvérszínű² ruha önmagában is kész drámai költemény. Női szerzőé persze.) Hayley McElhinney Szonyája a maga kis virágmintásában éppúgy az „olyan mindegy, mi van rajtam” alapállást képviseli, mint a helyi férfiak a kitérdesedett nadrágjaikban. Igaz, Richard Roxburgh borzas hajú, szivarját rágó Ványája kifényesíti magát, amikor Jelenának virágot hoz, mintha legalábbis lánykérésre készülné. Igaz, Asztrov minden alkalommal belebújik a zakójába, amikor Jelena megjelenik, de Szonya társasága már nem zsenírozza: ilyenkor leveszi a zakót, s az ingujját felhajtogatja az érdekesebb beszélgetéshez.

Hugo Weaving ziláltan is vonzó Asztrovja nyúzott és lezser. Töprenkedve babrálja a szakállát, szeret lovaglólülésben elhelyezkedni, és pontosan azon a háttérnalon tartja meg az orvos figuráját, ahol még

Lisa Tomasetti felvételei

nem megvetendő, de már majdnem elvetendő. Alapjában véve férfias jelenség, a szánalmasság távol áll tőle, ám a nevetségesség nem feltétlenül. Szép példája ennek a második felvonás ivós éjszakája, amikor Asztrov bezúdul Ványához Tyeleginnel. Nekihevülten körbetáncol – Tyelegin valami kék hangszerezen pöntyög hozzá –, tánca kicsit oroszos, kicsit vicces, és

² Gabnai Katalin szíves színmeghatározása.

feltétlenül értékes színészi mozgáskészséget mutat. A három férfi részeg tivornyázásának Szonya rosszálló belépése vet véget. Amikor Hugo Weaving Asztrovja a nyitott ablakban ülve szónokol, hadonászás közben kiesik a házból. Gyorsan összekapja magát, és visszalép a szobába, vizes lett közben a nadrágja feneke és az inge háta, hiszen odakint esik az eső. A jelenet humoros, groteszk, és a sutaság bájából (is) táplálkozik. Ascher Tamás rendezésében gazdagon burjánzanak a hasonlóan összetett, többértetű megoldások. Csehovban mindig van valamiféle meghitt, szemérmes megértés hősei és az élet nehézségei iránt. Aschertől sem idegen ez a fajta bölcs, bólogatós-fejcsóválós attitűd, de mindig éberrel figyel az ironia vagy a szarkazmus is.

A szereplők viselkedésének valamennyi részlete bír fiziológiai-pszichológiai igazsággal, egyben a belőle következő(t)hető komikus vonással. Jelenánk az Asztrovval való „lebukás” után felhevülten készül a családi gyűlésre, s míg egyedül marad, kinyitja a drabális, Szaratov-szerű hűtőszekrényt, és beáll az ajtajába hűsölni. Amikor jönnek a többiek, rögtön keresgélni kezd a frigóban. Vagy: Ványa még a kezében tartja a Jelenának szánt virágot, amikor fellázad Szerebrjakov ellen. Úgy szurkálja a csokorral sógora hasát, mint ellenfelét egy törvívó. A professzor hamar átveszi a támadást, s Ványa hátán veri csonkra a rózsákat.

A színdarab pontosan feltérképezett helyzetei és alaposan végigelemzett kapcsolatai élesen, kihegyezetten jelennek meg. Hangsúlyosak az érintések, a fizikai kontaktusok vagy éppenséggel azok elkerülése. Blanchett Jelenájának mozgása a gátlásos felkínálkozás gyönyörű koreográfiáját mutatja. Teszi-veszi sudár testét, hajladozik, korszakos női mozdulattal teszi csípőre a kezét, feltérdelget a székekre, öntudatlanul is ajánlja magát. Az ölelésekből azonban zavartan, mulatságosan kisiklik. (Illetve egyszer, amikor a második felvonásban kimenekül férje közeledéséből, elfogja a feleségi rossz lelkiismeret, hát visszalép, és gyorsan lebonyolít egy kötelességszerű hitvesi csókot.) Aztán eljön az a pillanat, amikor őt utasítják vissza: a búcsúzáskor mind Vojnyickaja, mind pedig a megcsalatását felismerő Szonya távol tartja magát tőle.

Markánsak, vehemensek az érzelmi kitörések, az egymásra találások és az összecsapások. Ványa majdnem megveri vejébe belevakult mamáját, Vojnyickáját (a veterán bohócarcú Sandy Gore-t). A vodkázva barátkozó Szonya és Jelena párnával csapkodják egymást, a földön húzgálja egyik a másikat. A pisztollyal érkező Ványának Jelena a hátára ugrik, úgy próbálja megakadályozni Szerebrjakov lelövését. Amikor leesik, a férfi lábába kapaszkodik, vonszolódik vele a földön. A negyedik felvonásban, búcsújukkor Jelena és Asztrov elszántan egymás karjaiba vetik magukat. Weaving lerúgja orvosi táskáját a heverőről, s máris zuhannak a helyére. Két másodperccel később rémülten szétrebbennek: valami zajra azt hitték, hogy megint megzavarták őket. Pedig nem jött be senki. De az akció már nem folytatható, újra sem kezdhető. Ez a szívszorító tökéletlenkedés, ahogy semmivel nem jutnak semmire, az előadás emblémája lehetne.

A produkciónak jószerével minden pillanata eleven és telített. Olyasfajta színészi gazdagság és bőség virul a színen, hogy a néző legszívesebben kölcsönszemet venne igénybe, mert úgy talán képes lenne egyszerre több szereplő látható gondolatait is nyomon követni. Amikor például az első felvonásban Vojnyickaja a változékony filozófus új munkáját taglalja, Szonya ráfeledkezik Asztrov kezére – Weaving hanyagul végigfektette karját az asztalon. McElhinney teliholdképű, szeplős Szonyájának arcáról leolvasható, hogy épp eljátszik merészen az ötlettel, mi lenne, ha ő most megfogná az orvos kezét. A tekintetek erejének másik kedves példája, amikor Jelena kérésére Asztrov előadja természeti térképeit. Blanchett az asztalnál, Weaving áll az ablaknál, s egyszer csak elhallgat. A nő nyakszirtjét nézi. Blanchett vár, nem fordul hátra, de az egyre hosszabbá váló csöndben odanyúl a tarkójához, beleteszi Weaving nézésébe a kezét. Egyébként Jelena és Asztrov között (és számára) már az első felvonásban is nyilvánvaló a vonzalom, pedig még kerülik egymást a szemükkel, s Szonya mindig épp belebeszél, amikor szólnának egymáshoz.

A jelenetekben bujkáló és rendre előjövő humort erősíteni látszik a szöveg is. Az irodalmi angolban végképp nem járatos magyar néző nem lehet elég hálás Andrew Uptonnak, amiért fordítása egyszerű, világos, hétköznapi – tehát hasonlatos az orosz eredetihez. (Ascher dramaturgia és tolmácsa Lengyel Anna volt a produkcióban.) Tévedhetetlen vígjátéki poénok sülnek el. Asztrov ledönt egy stampedli vodkát, és Vojnyickaja kezd köhögni tőle. Jelena az ajtónak támaszkodva várja Asztrovot, s kis híján kiesik az előszobába, amikor Szonya váratlanul benyit. Ezenközben a szereplők közti viszonyrendszer hálójában mindenki stabilan megtalálja a helyét. Roxburgh önsajnáló, könnyeit az arcán elmaszatoló Ványája makacsul szereti Jelenát, pedig éppen a nő az, aki drámait kacag, amikor ő a magamagában elveszett Schopenhauert, Dosztojevszkijt dekla- és reklamálja. Jacki Weaver Dadája mindenekelőtt Szonyát óvna, támogatná, védené reménytelen és viszonzatlan szerelmében. Anthony Phelan Tyeleginjének láthatólag szinte fizikai szenvedést okoz a konfliktus, a békétlenség, a viszály.

Az ausztrál *Ványa bácsi* rendkívül élvezetes előadás. Világa nem sötét, jóllehet a végkifejlet természetesen az, hogy senki számára nincs kitörés a reménytelenségből, a kilátástalanságból. Minden felvonás hirtelen, gyors sötéttel zárul, az utolsó is. Amikor lemegy a fény, már rég tudjuk, hogy csak Vojnyickájának jó, mert ő idős, viszonylag hamar meghal majd. Ványa és Szonya még évtizedekig itt fognak görnyedni, cél nélkül, az asztal felett. Asztrov minden biztonnyal halálba issza magát. De a távozók perspektívája sem sokkal különb, hiszen Szerebrjakov és Jelena házassága üres, kietlen – a professzor nem látszik különösebben érdeklődni asszonya iránt, tán csak reprezentálni vette feleségül –, értelmetlen élet vár rájuk. Még az a férfi (Andrew Tighe), aki fát hasogatott az elején, az sem bizakodhat – az utolsó képben bezárul a házba. Senkinek nincs útja semerre.

Jászay Tamás

Purcărete háromszor

NAGYSZEBENI FESZTIVÁLKIVONAT

gazságtalan leszek: az idei nagyszebeni fesztiválon láttam számos előadás közül kizárólag Silviu Purcărete egy régi és egy új színházi bemutatójáról, valamint a román mester első mozifilmjéről fog szólni beszámolómm. A miéltre könnyű válaszolni: Purcărete szellemisége, gondolkodása oly mértékben meghatározta ott-tartózkodásomat, hogy attól jobb nem szabadulni akarni, érdemes inkább kísérletet tenni a hatás megfejtésére. (A nagyszebeni fesztiválról mint Európa egyik legjelentősebb, valóban tömegeket vonzó össz-művészeti eseménysorozatáról lásd a Constantin Chiriackal készült interjút a SZÍNHÁZ 2008. februári számában.)

Szerencsés vagyok, hiszen hozzávetőleg másfél tucat előadást láttam már élőben vagy felvételen Silviu Purcăretétől. A bemutatóival való újabb és újabb (és ennyi szubjektivitás talán megengedett: minden egyes alkalommal nagyon várt) találkozásokon a már sokadikára látott, összetéveszthetetlen, lendületes kézjegy azonosításán túl a fő kérdésem mindig az, hogy sikerül-e újra az attrakció, létrejön-e a totális színpadi varázslat. (Mielőtt valaki reflektálatlan rajongással vádolna: ez nem mindig történik meg. Közeli példa a Debrecenben reciklált, eredetileg 2005-ben Chichesterben azonos látványvilággal és koncepcióval bemutatott, mostani formájában csalódást keltő *Scapin, a szemfényvesztő*. A szígnő tagadhatatlanul ott van a grandiózus festmény sarkában, de a képet alkotó elemek valahogy mégsem passzolnak egymáshoz...) A Nagyszebenben láttam három Purcărete-opus mintha egy sorozat egymást követő elemeit alkotná: a 2007-ben bemutatott, a román és az egyetemes színháztörténet legfényesebb fejezeteit gyarapító *Faust* mellett a nagyszebeni Radu Stanca Színházban a 2012-es Edinburgh-i Fesztivállal koprodukcióban készült *Gulliver utazásai*, továbbá a még idén a román mozikba kerülő *Valahol Palilulában* című debütfilm amellett, hogy jellegzetesen purcăretei a világuk, a rendező legsötétebb tónusú alkotásainak sorát gyarapítják. Nyomasztó, súlyos élmények, melyeket látva egyszerre nagyon nehéz és rendkívül vonzó visszatérni a normális, unalmas hétköznapiokhoz.

Mielőtt a konkrét művekre térnénk, néhány szó Purcărete nagy világszínházáról. Amit a magyar nézők is viszonylag jól ismerhetnek az eddigi egy budapesti (*Troilus és Cressida*, Katona József Színház) és két deb-

receni premierje (*A tüzes angyal*; *Scapin, a szemfényvesztő*) meg a – más rendezőkhöz képest – nagyszámú itteni vendégjátékát látva. Az első, ami eszembe jut róla, a korszerűtlenség: a világ színházait járva nemigen tudok más jelentős rendezőt említeni, aki még mindig ekkora léptékben gondolkodna színházról és emberről (a SZÍNHÁZ 2006. januári számában mondta egy interjúbán: „Ő, igen, a színpad legyen nagy”). Kisszerű világunktól nemcsak az idegen, ahogyan a színházat mint találkozási helyet elképzelem, de az is, amit elmond benne és általa.

Szereti az emberiség kultúrkincsének olyan nagy klasszikusait elővenni, melyekről mindenki hallott, de csak kevesen rágták át magukat rajtuk igazán alaposan. A klasszikusok iránti erős vonzódása generációs jellegzetesség is egyben: kortársai közül számosan, akik szintén az államszocializmus idején kezdték pályafutásukat, nemigen foglalkoznak kortárs szövegekkel. Purcărete egy 2008-as interjújában ezt a távolsággal indokolja; azzal az időbeli, történelmi, politikai, kulturális távlattal, amelyre szerinte szüksége van egy klasszikus mű színreviteléhez, s amelyet nem vél megtalálni egy túl friss, „még meleg” mai színműben, vagy ahogy ő mondja, a „Sarah Kane család” tagjainak szövegeiben.

Itt kell szólni egy, a rendező kapcsán viszonylag ritkán taglalt jellemzőről – ami különösen plasztikusan jelenik meg első mozifilmjében –, tudniillik a politizáló Purcăretéről: a külföldi kritikák, elemzések, esszék rendszeresen felvetik rendezéseivel kapcsolatban egy aktualizált olvasat lehetőségét, amit ő interjúiban következetesen hárít, holott a kommunista diktatúrában éppen a veszélytelennek minősített klasszikusokon keresztül a mának szóló „üzenés” volt a jó színház egyik fő mozgatóereje. A jelenlegi színházi életéről meglehetősen kiábrándultsággal nyilatkozó Purcărete viszont azt állítja, hogy azért választja ezeket a félre(ér)tett, de sokat emlegetett szövegeket (például Rabelais, Defoe, Goethe stb.), mert bennük az emberiségről szóló tudás legjava ott van: megértésükhöz tehát nincs szükség speciális háttértudásra, a bennük foglaltak mindenhol és mindenki számára fontosak.

A festőnek készülő, majd bábszínészként induló, önmagát nem vizionárius rendezőként, csupán egyszerű mesteremberként meghatározó Purcărete minden előadásában nagy kérdés a szöveg státusa: ha az általam eddig láttam bármelyik produkciójára gondolok, biztosan nem a textussal való különleges bánás-

mód jut elsőre eszembe, hanem a lehangoló, sokszorosán rétegzett vizualitás. A szöveg csupán egyetlen, soha nem a leglényegesebb eleme rendezéseinek: a színrevitelt Purcärete olyan zenei kompozíciónak tekinti, melyben a térbeli, az akusztikus, a vizuális hatások és a textus együttesen hoz létre valamit, aminek nincs köze a valósághoz, s ami nem más, mint a vegyített színház.

Maga mesélte, hogy amikor először rendezte Shakespeare-től *A vihart* angol színészekkel, kis híján bot-

Purcärete *Faustját*. A nyolcszázezer eurós költséggel készült előadás világhírében nagy szerep jutott a 2009-es edinburgh-i turnénak, no meg a produkció imponáns méreteinek: a nagyszebeni színház román és német tagozatáról, valamint a helyi színésziskolából verbuvált több mint száz színész, a harmincöt fős műszak, a zenészek és a kórus létszáma gyakorlatilag mozdíthatatlanná teszik az előadást. Meg persze az állandó társalkotó Helmut Stürmer elképesztő tere: Nagyszebenben egy valamikori ipari csarnokot újjáépítettek, hogy falai között megteremtsék az e világi poklot.

A pusztán számokat könnyű elősorolni, de ezek alig árulnak el valamit a minden ízében kivételes, színháztörténeti jelentőségű előadás valódi lényegéről. Kénytelen vagyok elismerni: nehéz erről beszélni, hiszen már-már félelmetes, színházban általam soha nem tapasztalt erők áradnak a produkcióból. És bár Purcärete több interjúban elmondta, hogy Mephistopheles tulajdonképpen „csak” színházat csinál *Faustja* számára, miután az előadás egy pontján a nézők részévé válnak ennek a visszataszító, mégis csábító spektakulumnak, szinte lehetetlen a szubjektív fizikai-pszichikai benyomásoktól elvonatkoztatva, ún. „szakmai” szemmel nyilatkozni az átélétekről.

A kétórás előadás jó része *Faust* hatalmas, lerobbant dolgozósobájában játszódik; a koszos padlón mindenütt újság- és könyvhalmok, a polcokon prepa-

rált állattetemek, a hátsó falat hatalmas ablaktáblák helyettesítik, Andu Dumitrescu illúziókeltő videójátékainak felületétől szolgálva nyílnak a semmibe. A nyitó képben a színpad mélyén hosszú padosorok, bennük egész sereg lárvaszerű *Faust*-tanítvány, halottfehér arcukat kékes fénybe vonják az előttük lévő nyitott laptopok. A váróteremnyi szoba páratlan átváltozásai hamarosan elkezdődnek: a padlódeszkák mozogni kezdenek, holtak kíváncsi kezei nyúlnak fel a résekből, az egyik masszív téglafal leomlik, az ismerős fekete pudli eltűnik *Faust* szekrényében, majd másodpercek múlva egy meghatározhatatlan nemű és korú lény varázsolódik a helyébe, és így tovább.

Purcärete elképzelésében csupán két, egyéni arcvonásokkal rendelkező szereplője van Goethe monumentális emberiségkölteményének: *Faust* és Mephistopheles. A színpadon lévő több mint száz további szereplő játssza az apatikus tanítványokat, a malacképű pokollakókat, a sátáni akrobatákat és még tucatnyi más, Goethénél nem is feltétlenül megjelenő alakot. Mégsem egyszerű statiszták ők: a boldogságot hajszoló ember és a cinikus túlvilági hatalom között megkötött szerződés körül Hieronymus Boscht és a pokol más szakértőit megszegyenítő haláltáncot járnak két órán keresztül, ami többek között az ő tömbyszerű jelenlétük miatt lesz felejthetetlen élmény (Purcärete erős vonzódását a kórushoz mint antik színházi formához itt értjük meg igazán).

Faust

Scott Eastman felvétele

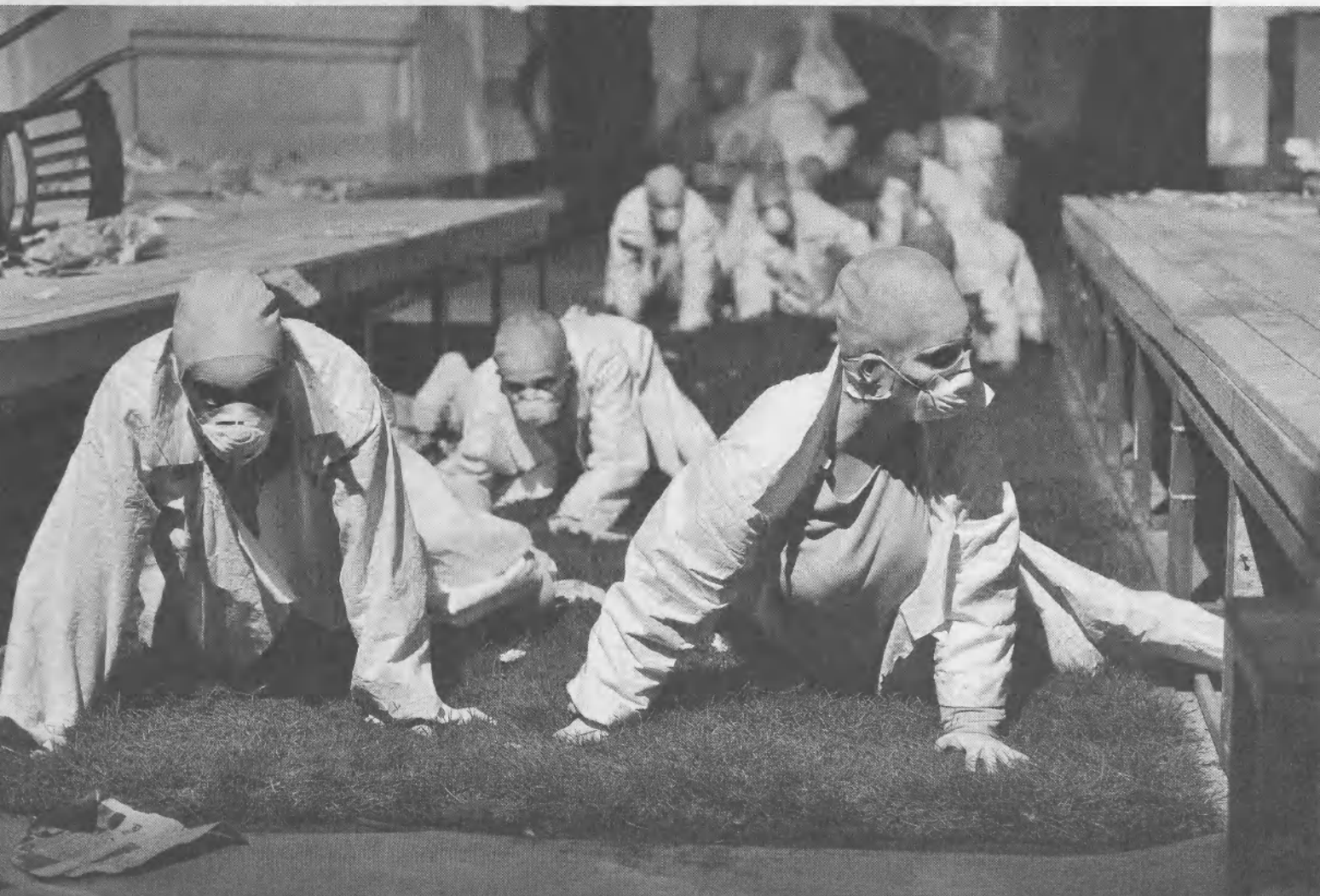
rányt okozott, amikor ki akarta húzni a szöveg egy már érthetetlen részletét: a Nottingham Playhouse színészei foggal-körömmel ragaszkodtak a szent és sérthetetlen eredetihez. Purcärete szerint a klasszikus szövegek iránti túlzó hűség képmutatás: a valódi tisztelet az jelenti, ha a rendező mélyen beleássa magát a textusba, és megpróbálja megtalálni benne azt, ami itt és most érdekes lehet. Nem arról van tehát szó, hogy Purcärete *elbálik* a szöveggel, mindenestre árulkodó a tény, hogy nem használ dramaturgot: előadásainak szövegkönyvét (már amennyiben van nekik, vö. *Pantagruel sógornője*) maga készíti el. Ennek ellenére mégsem állíthatjuk, hogy lényegtelen a (gyakran csekély mennyiségű) elhangzó szöveg az előadásaiban, hiszen ha a vizuális-akusztikus orgia egyszerre nyomasztó és felemelő hatása alól képesek vagyunk szabadulni, kiderül, hogy a szöveg éppoly határozottan irányítja a figyelmünket, mint a varázslatos effektek.

Faust

Kezdjük egy olyan előadással, ami már öt éve a Radu Stanca Színház repertoárján van (Tompá Andrea kritikáját lásd a SZÍNHÁZ 2009. januári számában), s azóta is csodájára jár nemcsak a színházi szakma, de a civil közönség is – nem reprezentatív helyi felmérésem szerint a nézőtérén ülők közül számosan legalább negyedik, ötödik alkalommal nézték meg

A két főszereplő értelmezése is meglehetősen eltér a megszokottól. Faustot Purcărete kedvelt színésze, a kopaszra borotvált fejű, testes, nem éppen rokonszenves ábrázatú Ilie Gheorghe alakítja – előadásbeli „megfiatalítása” az öregedő test értelmetlen felcicomázásának gyomorforgató aktusává válik. Undort kelt ennek a Faustnak az erőteljes vonzódása a gyereklányok éteri szépsége iránt is: Margitot itt fél tucat ártatlan kamasz lány jeleníti meg, Faust pedig szinte elolvad csak azért, hogy érinthesse, babusgathassa őket. Az ifjú,

nyílnak, hogy a nézők számára előbb csak láthatóvá, de hamarosan a saját bőrükön megtapasztalhatóvá tegyék a poklot az alkotók. Rockbanda játssza élőben Vasile Șirli szuggesztív zenéjét, a falakat sátáni rajzok borítják, gőrgőtűz zúdul alá a mennyezetről, ahonnan a fizika törvényeit megcáfolva pokoli fajzatok incselkednek velünk. A tér egy másik pontján óriási rinocéroszt hordoznak körbe, emitt Mephistopheles monitorokra kivetített arcképét bámulják kataton arccal a pokollakók, amott életnagyságú malacbábukkal üze-

Paul Bila felvétele

törékeny testek iránti bizarr vonzódása az előadásban új dimenziókat kap attól, hogy fiatal színésznő játssza Mephistophelest. A nagyszerű Ofelia Popii sátánja nemek közé szorult, egyszerre borzalmas és kíváncsos külsejű androgün lény, aki minden jelenetben más hangon szólal meg: korlátlan hatalmú kísértő és pedáns irodakukac, aki az öreg, törődött Fausttal szemben saját (látszólagos) ifjúsága erejéből is képes erőt meríteni.

Az előadás sokak által áhítva várt csúcspontja a közel húszperces boszorkányszombat jelenete (a nagyszebeni *Faust*hoz kapcsolódó gazdag legendárium egy újabb eleme: a produkció bemutatóját követően jó ideig nem közölhetek a sajtóban fotót az itteni történekekről): a dolgozószoza hátsó falai hangtalanul ki-

kednek a kiéhezett perszónák – sokáig lehetne és kellene sorolni azt az elsőre felfoghatatlan töménységű, a szó szoros értelmében hátborzongató és lélegzetelállító élményt, ami itt éri a nézőt. Hiába tudom, hogy – Purcăretét idézve – csak színházat látok, még ma is biztos vagyok benne, hogy aznap éjjel a pokolban jártam.

Jelenet a Faustból

Gulliver utazásai

Muszáj lesz újraolvasni, ez volt az első gondolatom a közel kétórás *Gulliver utazásait* követően. Mert hiába tanulja meg az ember az egyetemen, hogy a valaha írt talán legkeményebb szatíráról van szó, a négyrészes

regény utóéletének mégiscsak az a legnagyobb tragédiája, hogy a köztudat egyértelműen ártalmatlan gyerekkönyvként tartja számon. A hol a lilliputiakhoz, hol az óriások közé keveredő kalandor hajós-ról mindenki hallott már, a felkészültebbeknek esetleg a nyihahák földjére tett kirándulás is felrémlik, de a közös bölcsesség nagyjából itt meg is áll. Purcāretét természetesen nem a mesekönyvíró, hanem a szatirikus Swift foglalkoztatja, igaz, szokásához híven erősen „kiigazítja”, vagyis a maga képére-ízlésére formálja a XVIII. századi angol szerzőt. Az előadás az egyértelmű címválasztás ellenére inkább amolyan Swift-kaleidoszkópként működik, hiszen a *Gulliver-történetek* mellett a hírhedt Szerény javaslat vagy a pikáns titkokat rejtő *The Lady's Dressing Room* (A női öltöző) éppúgy az inspiráló források között szerepel.

Mindebből – meg Purcārete érdeklődéséből – máris sejthető, hogy a nézőtéren hallható gyakori kuncogások és hangos nevetések ellenére ez az előadása sem

Andreea Aton felvétele

Jelenetek a Gulliver utazásaiból

Sebastian Marcovici felvétele

nyújt felhőtlen szórakozást: az emberből mint önző, falánk, közönséges, ostoba és hataloméhes lényből végtelenen kiábrándult Swift keserű és aktuális kórképe villanyozta fel a román rendezőt, aki előadása végén szélsőséges pesszimizmussal írja le a reménytelen emberiséget. Az egyértelműen kiábrándult üzenet persze nem akadályozza meg abban, hogy megint csodálatos színházi gépezetet készítsen, ami a nyár eleji szebeni (elő)bemutatón ugyan még kissé csikorgva működött, de az augusztusi edinburgh-i világpremierre feltehetően már olajozottan forgott. A közös improvizációk során készült, egymással nem szorosan összefüggő jelenetek során a színészek kifogyhatatlan

nemzetközi koprodukcióban készült, kiváló *Pantagruel sógornője* esetében). Az Angliát sújtó élelmezési gondokon a gyermekek külön módokon történő megfőzésével, megsütésével segíteni akaró Swift a *Szerény javaslatban* tán máig legbotrányosabb és legfeketebb szatíráját írta meg. Purcárete pedig nem tesz mást, csak komolyan veszi a szerzőt, amikor kortársivá tett, hiperrealista részletességgel színre viszi a bizarr ötletet. Szakadt rongyokba öltözött szerencsétlen asszonyok vonulnak be a színpadra, oldalukon-fejükön síró porontyaik lógnak. Hosszú asztalhoz járulnak, ahol egy magas, ellenszenves férfi bankjegyszámláló automatát kap elő, majd mindegyik némbert kifizeti, a gyer-

invencióval, mulatságos, ijesztő vagy elgondolkodtató tartalommal töltik meg a swifti világ körvonalait. Előbb árnyjáték növeszti hatalmasra a normálméretű Gullivert, később a felnagyított használati tárgyait cipelik a törpék, utóbb pedig a színész apró papírdobozba gyűjti, úgy egzecíroztatja játszótársait – ez utóbbit is egy egyszerű, kézenfekvő, mégis lenyűgöző trükkel oldják meg.

Purcárete vékony cérnával összefércelt, álomszerű etűdsort vizionált Swift nyomán, de tőle merészen elrugaskodva (hasonló az összhatás, még ha jóval komorabb színekkel is megfestve, mint a Kolozsváron

Valahol Palilulában

mekeket segítői pedig egyetlen nagy, hangosan zokogó halomba pakolják. Az asszonyok távoztával a férfi kisebb bárdot vesz elő, az egyik kicsit leüti, majd precízen kimetsz belőle egy darab húst (a szemem sarkából látom a mozgolódást a nézőtér egy távoli pontján), majd az előmelegített sütőlapon elkészíti, fűszerezi, és átnyújtja az előadás kvázi-főszereplőjének, a hintalováról a szürreális eseményeket figyelő hálóköpenyes kisfiúnak, aki jóízűen el is fogyasztja azt.

Purcărete tehát nem tagadja le az elmúlt évszázadok gyermekre fókuszáló befogadástörténetét, de nem is köt kompromisszumokat emiatt: nem gügyög és nem mórikál, helyette kőkemény leckét ad a túlélés esélyeiről meg annak reménytelenségéről.

Üres, nagy teret látunk amúgy, lágy, elfolyó kontúrokkal: a két oldalról halványan áttetsző föliákkal fedett vasállványok elbizonytalanítják térérzetünket, nem létező mélységeket és távolságokat sejtetnek. A nyitó képben a szalmával felszórt színpadon hátulról megvilágított, patájukkal a földet rugdaló, hosszú sörényes, fel-felníhógó vagy fél tucat színész-őltövést látunk. A nézőtér szinte egy emberként hördül fel pár perc múlva, amikor egy kislány átvezet a színpadon egy gyönyörű, hatalmas, élő lovat, ami a megfelelő pillanatban nyérit is természetesen, majd távozik. Jellemző megoldása ez Purcăretének: az egész előadás alatt kiváló arányérzékkel adagolja meglepetéseit, melyek közül a legkülönlegesebbeket sem hagyja tovább hatni a szükségesnél. Ettől azonban a laza szövetű előadásnak mégsem lesz hajszolt jellege: a rendező egy egzotikumában is ismerős atmoszférájú, egyszerre nosztalgikus és utópisztikus utazás nézőivé-résztvevőivé változtat minket.

Valahol Palilulában

A hatvankét évesen elsőfilmes Purcărete közel tíz éve készült a *Valahol Palilulában* című mozijára. A kérdés, hogy mit látunk valójában, ott lóg a levegőben: filmre vitt színházi előadást vagy önálló, a színpadétól független esztétikával rendelkező mozit? Nem is olyan könnyű válaszolni, ráadásul különös paradoxonnal szembesülhet a rendező színházi világát is ismerő néző. Mert Purcărete színpadán mintha bármelyik pillanatban bármi megtörténhetne, itt viszont az a benyomás, hogy az évtizedek alatt kidolgozott, végtelen profizmussal működtetett eszközkészlet sokszor csak amolyan erődemonstráció. Félreértés ne essék: sokakat tenne boldoggá, ha Purcărete láttatóerejének töredékével rendelkeznének, a film azonban a jelenlegi formájában felemás élmény. (És már megint a korszerűtlenség: ha egyáltalán létezik egységes új román film – ami mellett például Gorác Anikó érvel *Forradalmárok* című könyvében –, ez a mozi biztosan nem illeszkedik a minimalista-dokumentarista irányvonalba, épp ellenkezőleg: látványos, érzéki élményt kínáló, minden ízében nagyszabású, groteszk mesefilm.)

Palilula – a magyar fülnek legalábbis – játékos hangzása ellenére nagyon is bizarr hely, amit ha valaki egyszer felkeres, akkor élete végéig maradnia kell: a város

felfalja és megemészti, ha akarja, ha nem. Az alapötlet remek (és úgy hírlík, önéletrajzi indíttatású): Seraphim, a pályakezdő gyerekorvos egy infernális vonatutat követően érkezik meg leendő munkahelyére, egy olyan városba, ahol nem születnek gyerekek... Elátkozott hely, csupa panoptikumba való figura lakja, akiknek az élete mintha évtizedek óta a vasút egy bezárt szárnyvonalan vesztegelne. Épp ezért afelől sem vagyok biztos, hogy tényleg a hatvanas években járunk-e, hiszen a világtól elszigetelt településen szó szerint megállt az idő.

Bizonyos ismétlődő cselekvések, hétköznapi szertartások garantálják és tartják fenn az örök, megkövült állandóságot, így például a Trockij nevű párttitkár celebrálta pártgyűlések, amikor Palilula apatikus, szürke arcú polgárai a Ceaușescu házaspárt ábrázoló transzparenssekkel vonulnak fel, nagyjából akkora lelkesedéssel, mintha a saját temetésükre mennének. Ebben a városban mindenki örült, Seraphim doktort is lassan felőrli a rémálomszerű, konstans nézelődés a szörnyek e különös, elfeledett raktárában. Erre a szerepre különösen alkalmas a kolozsvári társulat színésze, a Purcăretével korábban már színpadon együtt dolgozó Dimény Áron, aki riadt fizimiskájával, hatalmasra nyílt szemével tökéletesen megjeleníti azt a fajta döbbenetet, ami minket is elfogna, ha arra ítéltetnénk, hogy Palilulában éljük le életünk hátralévő részét. Sok ismerős arc tűnik fel a vásznon, Purcărete-színészek Szebenből, Craiovából, akiket már több előadásában láthattunk. Abban pedig van valami igazán mélyről jövő ironia, hogy a nagyszebeni fesztivál és a Radu Stanca Színház nagy hatalmú vezetője, Constantin Chiriac játssza az akarnok párttitkár Trockijt. Emlékezetes még aprócska szerepében Ofelia Popii, Purcărete Mephistophelese és Luluja, aki itt elcsúfítva, jelentéktelennek álcázva is könnyedén véteti magát észre.

Hosszú idő telik el a városlakók bizarr történeteinek, vegetálásuk módozatainak elősorolásával, s ettől a dramaturg nélküli munkamódszer hiányosságai feltűnővé válnak: a két és fél órás filmfolyam ugyan lenyűgöző látványosság, de Purcărete mintha túlságosan beleszeretett volna némelyik kreatúrájába, nem nagyon indokolható engedményeket téve így a cselekmény rovására. Az ábrázolt világ felépítése, irányultsága összetéveszthetetlenül Purcărete sajátja, ugyanakkor azok számára is kínál referenciákat, akik nem mozognak otthonosan a színházi rendező munkáiban, hiszen a mágikus realizmus, a szürrealizmus, az abszurd mellett mesék, mítoszok, népi vagy történelmi hagyományok is hangulatelemekké olvadnak az éjfékete karneválban.

Turi Zita

A zene alkímiája

DAMON ALBARN OPERÁJA LONDONBAN

Dr. John Dee, az angol reneszánsz alkimista tudós fénykorát éli Angliában, ami nem csoda, hiszen talán ő a XVI. század legizgalmasabb alakja a szigetországban. Mint I. Erzsébet tanácsadója, diplomata, kém, matematikus, asztrológus, filozófus és nem utolsósorban alkimista Dr. Dee már a saját korában mítosz volt, oly mértékben, hogy sok kutató állítása szerint Shakespeare róla mintázta *A vihar* Prosperóját. Dee igazi reneszánsz ember volt, egyfajta „angol Faust”, akit a megismerés és az önkifejezés minden lehetséges formája izgatott. Hihetetlen végletek közt élte az életét, amit leginkább az mutat, hogy Erzsébet bizalmasából élete végére elszigetelt, nincs-

telen ember lett. A halála óta eltelt négyszáz év során sem szűnt meg az érdeklődés iránta, és különösen a XX. és XXI. századi irodalom, film, színház és a vizuális művészetek egyéb formái foglalkoznak előszere-ttel alakjával. Legutóbb 2011 nyarán izzott fel újra a „Dr. Dee-láz”, mikor a Manchester International Festival keretében bemutatták Damon Albarn és Rufus Norris *Dr. Dee* című operáját, és az idei londoni kulturális seregszemle, a Cultural Olympiad során nyolc előadás erejéig újra eljátszották a londoni Coliseum-ban, az Angol Nemzeti Operában.

Damon Albarn neve sokak számára ismerősnek tűnhet, hiszen a kilencvenes évek eleje óta az egyik

legsikeresebb brit popzenekar, a Blur frontembere, dalszövegírója és zeneszerzője. Pályája korai szakaszát sokszor botrányai, illetve az Oasis szerzőpárosával, Liam és Noel Gallagherrel való rivalizálása jellemezte, míg a későbbiekben különböző alternatív zenei formációi okán szerepelt a sajtóban. Ezek közül talán a leghíresebb a Gorillaz, amelyet 1998-ban alapított Jamie Hewlett rajzfilm- és képregényrajzolóval, és amely elsőre virtuális zenekarnak indult, pusztán animációs zenekari tagokkal a videoklipekben. Albarn pályáját a folyamatos zenei kísérletezés jellemzi, és karrierje meghatározó pontja volt, mikor Michael Nyman-nel, Peter Greenaway filmrendező állandó zeneszerzőjével dolgozott együtt a *Ravenous* című film zenéjén. Első operáját *Monkey: Journey to the West* címmel Jamie Hewlett-tel közösen írta, s szintén Manchesterben mutatták be 2007-ben. Albarn Rufus Norrisszal, a többszörösen dínyertes brit színházi rendezővel írta a *Dr. Dee*-t, ezt a szellemesen színpadra vitt, elképesztő látványelemeket felvonultató grandiózus operát, mely Dr. John Dee és alkímista barátja, Edward Kelley kapcsolatát dolgozza fel.

A darabban Albarn is szerepel, nem fiktív karakterként, hanem mint saját maga, aki zeneileg kíséri, énekkel kommentálja, és folyamatosan „felügyeli” a színpadi eseményeket. A zenekar egy része, köztük Albarn is, végig a színpadon van, és még az előadás megkezdése előtt egyfajta metaszínházi nyitánnyal a nézők szeme láttára hangol be. Az előadás tere két részre, alsó és felső színpadra oszlik, ami a középkori, illetve reneszánsz Angliában széles körben elterjedt színháztechnika volt. Emellett megjelennek olyan, szintén tipikus középkori és reneszánsz színházi elemek, mint a *pageant*, melyeket általában különböző szertartások, ceremóniák során tekinthetett meg a közönség, és ahol stilizált történelmi, bibliai vagy egyéb allegorikus alakok vonultak fel. Egy ilyen *pageant* tűnik föl a darab elején a zenekar felett, ahol az angol történelem és közélet ismert alakjai haladnak a színpad egyik végétől a másikig, végül arccal a közönség felé a színpad mögé zuhannak. Ez a nyitány egyértelművé teszi a szerzői szándékot, mely nem pusztán egyetlen ember életének dramatizálását tartotta szem előtt, hanem Dr. Dee alakját az angol nemzeti identitás szempontjából reprezentatívnak tekinti. A történelmi nyitányt követően az alsó színpad, ahol a zenekar játszik, szinte észrevétlen lassúsággal elkezd emelkedni, és alatta kezdődik maga az előadás, melynek végén, Dee halála után, ugyanez a színpad viszszaereshkedik eredeti helyzetébe.

A darab alapos történeti hitelességébe csupán egyetlen ponton lehet belekötni. Az előadás csúcspontja az úgynevezett „wife-swapping” jelenet, melyben Dee és Kelley szerződést köt arról, hogy elcserélik egymás feleségeit, s leírják az aktus feltételeit. Az Albarn-féle reprezentációban a „wife-swapping” úgy zajlik, hogy Dee homoerotikus gesztusok kíséretében, egyfajta „túl a barátságon” módon átengedi a feleségét Kelleynek. Ettől eltekintve az előadás filológiaiilag megalapozott, és láthatóan komoly kutatómunka előzte meg. Albarn több helyen nyilatkozott arról, hogy a darab egyik kiindulópontja Dee *True and Faithful Relation* című

munkája, tulajdonképpen egy napló volt, amiben Dee részletesen kifejti, miként próbálja meg felvenni a kapcsolatot az angyalokkal. Albarn a darab egy adott pontján hosszasan olvas egy könyvet (ami feltehetően éppen a *True and Faithful Relation*), ezzel tovább erősítve az előadás metaszínházi jellegét, mely végső soron a darab jelentésrétegeit sokszorozza meg. Albarn Dr. Dee naplóját olvassa a színpadon, melyen ezzel párhuzamosan egy, a Dee életét feldolgozó előadás folyik.

A jelentés ilyenfajta többrétegűsége nemcsak a metaszínházi elemekben, hanem a látványvilágban is megjelenik. Az előadás során többször alkalmaznak különféle színpadi projekciókat, melyek néha önmagukban egy vásznon érvényesülnek, ám a legizgalmasabbak azok a jelenetek, amikor a Dee könyveiben található matematikai és csillagászati ábrák nemcsak a színpad egy adott pontjára, hanem a játszó színészekre is rávetülnek. Ezzel nem pusztán annyi történik, hogy a Dee-féle matematikai nyelvet az előadás lefordítja a színház nyelvére. Azáltal, hogy a nézők párhuzamosan értelmezik a két regisztert, az egész darab egy kétnyelvű szövegkiadás benyomását kelti. Ezt tovább erősítik azok a jelenetek, melyekben harmonikaszérrűen összehajtott könyvekkel kezdenek játszani a színészek, s különböző geometriai ábrák kialakításával vizualizálják az előadás alapját, a szövegkönyvet.

Az opera zenei hangzása nagyon összetett, ezért a pontos műfaji meghatározás is problematikus. A szerzők *angol operának* nevezik a darabot, és „An English Opera”-ként szerepel a színházi posztereken is. Ez már önmagában azt sugallja, hogy a mű ugyan opera jellegű, ám nem követi a klasszikus opera szabályait, hiszen a műfaj nem tipikus Angliában. Annak ellenére, hogy Albarn személye elsősorban a könnyűzenéhez kapcsolódik, a darab se nem musical, se nem rockopera. Inkább egy egészen furcsa és izgalmas zenei egyveleg, melynek alapja klasszikus reneszánsz hangzás, ám mindezt modern elemek, illetve afrikai dobok fűszerezik. Az afrikai zenei irányzat különös jelentőségét az adja, hogy az előadás erőteljesen hangsúlyozza mind a színház, mind a zene rítusjellegét. Albarn többször kifejtette interjúiban, hogy a zenére alapvetően úgy tekint, mint rituális megnyilvánulásra, egyfajta kulturális performanszra, a színház ritualisztikus eredetét pedig nem kell hangsúlyozni. Ezt tovább erősíti maga a történet, mely egyrészt az angyalokkal való kapcsolatfelvétel aktusát, másrészt egy szerződésen alapuló bizzar rítust, a „feleségcserét” dramatizálja.

A *Dr. Dee* egészen különleges színházi élmény. A darab az angol identitást kísérli megragadni; ennek egyik alapja az a mélyen gyökerező melankólia, mely az angol reneszánsz és barokk művészet egyik központi élménye volt, s mely azóta is meghatározza a szigetország kultúráját. Annak ellenére, hogy az előadás számtalan grandiózus látványelemet tartalmaz, a darab nem válik erőltetetté, és a tartalom – hangzás – látvány hármass egyensúlya végig megmarad. Sajnos egyelőre nincsenek tudósítások további előadásokról, de jó hír az, hogy ez év május 7-én megjelent az opera hanganyagát tartalmazó *Dr. Dee* című lemez, így valamelyest a magyar érdeklődők is belekóstolhatnak egy „igazi angol opera” hangzásvilágába.

Fenyves Márk az Évszakok című előadásban

Koncz Zsuzsa felvétele

OPERA

MAGYAR ÁLLAMI OPERAHÁZ
HUNGARIAN STATE OPERA

Erkel Ferenc
**Hunyadi
László**

Opera három felvonásban, magyar nyelven

Bemutató ▶ 2012. szeptember 29.

Karmester ▶ Héja Domonkos | Köteles Géza

Rendező ▶ Szűcs Gábor

Díszlettervező ▶ Libor Katalin

Jelmeztervező ▶ Kárpáti Enikő

Koreográfus ▶ Kovács Gergely Csanád

Főszereplők ▶

Fekete Attila | Kiss B. Atilla

Fodor Beatrix | Rálik Szilvia

Miklósa Erika | Kriszta Kinga

Pataky P. Dániel | Nyári Zoltán

Kálmándi Mihály | Bretz Gábor

www.opera.hu | www.facebook.com/Operahaz